

A detailed marble sculpture of a muscular man, likely a classical figure like Hercules or Prometheus, shown from the waist up. He has curly hair, a mustache, and a serious expression. His right arm is bent across his chest, and his left hand is clenched in a fist. The sculpture is set against a dark background.

Jaarverslag 1998

Rijksmuseum **Amsterdam**

Rijksmuseum Amsterdam

Postbus 74888

1070 dn Amsterdam

telefoon 020 67 47 000

telefax 020 67 47 001

e-mail info@rijksmuseum.nl

Jaarverslag 1998

4	Schenkers en legatoren	
5	Sponsoren en donaties	3
6	Kunstsponsorprijs	
7	Het Rijksmuseum en de jeugd	
8	Bezoekcijfers	
9	Doelstelling	
12	Verslag van de directie	
32	Aanwinsten	
54	Presentaties	
66	Bijlagen	
102	Financieel overzicht 1998	

Schenkers en legatoren

Afdeling Aziatische kunst

De heer W. Schnitzler, Amsterdam
(schenking aan de Vereniging van
Vrienden der Aziatische Kunst)
Mevrouw M.C.P.J.M. Jongmans, Alkmaar
De heer B.J. Peiser, Utrecht
De heer J. Polak, Amsterdam

Afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid

S.F. barones van Höevell-Teding van Berkhout
en jonkvrouwe A.C. Teding van Berkhout,
Bergen (NH)
Mevrouw M.J.W. Karthaus-van Hoogenhuyze,
Waalre
De heer R.M. Lang, Amsterdam
(schenking uit de nalatenschap van
mej. H. Been, Amsterdam)
B.D. barones van der Feltz-van Haersma Buma,
Breukelen
Mevrouw Chr. Badon Ghijben-van Haersma
Buma, Abcoude

Afdeling Nederlandse geschiedenis

De heer H. Weijzig, Amsterdam
Mevrouw M. van Berkesteijn, Amsterdam
Mevrouw H. J. Baruch, Amsterdam
Mevrouw E. van der Vossen-Delbrück, Amsterdam

Rijksprentenkabinet

De heer E.H. Ariëns Kappers, Amsterdam
De heer Chr. M. van Assendelft, Den Haag
Mevrouw W.P.C. Bellaar Spruijt, Amsterdam
en de heer J. Bellaar Spruijt, Laren
Mevrouw L. Couvée-Jampoller, Amsterdam
De heer J.P. Filedt Kok, Amsterdam
De heer W.Th. Kloek, Amsterdam
Galerie De Krijtkring, Hoorn
De heer K. Laansma, Den Haag
De heer M. Mauve, Laren
De heer W. van de Put, Amsterdam
De heer R.-J.A. te Rijdt, Amsterdam
Robeco
De heer G.J. Stoel, Vledder
Kunsthandel Van Wisselingh, Amsterdam

Bibliotheek

De heer H.G. Advocaat, Amsterdam
Mevrouw A.C.A. Bakker-Boelen, Den Haag
Mevrouw M. Boom, Leiden
De heer J. Flohil, Santpoort-Zuid
De heer M.D. Haga, Amsterdam
The Japan Foundation, Tokio
De heer W.J. ter Keurs, Voorschoten
De heer S.H. Levie, Amsterdam
Mevrouw P. Lievegoed-Schatborn uit de nalaten-
schap van prof. dr B.L.J. Lievegoed, Zeist
Mevrouw W. Loos, Amsterdam
De heer en mevrouw E. van der Vossen-Delbrück,
Amsterdam

Sponsors en donaties

Subsidiënt

Ministerie van OCenW

Begunstigers

Deloitte & Touche
F.G. Waller Fonds
Grote Sponsor Loterij
KLM Royal Dutch Airlines
Koninklijke KPN N.V.
Philips Nederland B.V.
Rijksmuseum Fonds
Vereniging Rembrandt
VSB Fonds
Wang Global

Sponsors

ABN AMRO
Drukkerij Industrie
Drukkerij Mercurius
Koninklijke Ahold
Moët-Hennessy
NMC Nijssen International
Sara Lee/DE
SAS
Visa Card Services

Donaties

Ars Longa Stichting
Batouwe Stiftung
Bayer Corporation
Datelnet
Edwin von Rath Fonds
Energie Noord West
France Telecom
Gemeente Amsterdam
Getty Grant Program
Hewlett Packard
Jaffé-Pierson Stichting
Katholieke Stichting ter Bevordering van
Welzijnswerk
Ministerie van Buitenlandse Zaken
Mondriaan Stichting
NWO/Gebiedsbestuur Geesteswetenschappen
Prins Bernhard Fonds
PVF Pensioenen
J.C. Ruigrok Stichting
Rijksmuseum-Stichting
Shell Nederland B.V.
Smithkline Beecham
Stichting Herinneringsfonds Vincent van Gogh
Stichting Dr H. Muller's Vaderlands Fonds
Stichting Smish

Uit het juryrapport bij de uitreiking van de
Kunstsporsorprijs 1998 voor de VSB
Museumzondagen van het Rijksmuseum:

‘Het Rijksmuseum is erin geslaagd haar educatieve programma te vernieuwen en – mede door een efficiënte inzet van communicatiemiddelen en het logistiek apparaat van haar sponsor VSB Bank - de beoogde doelgroep ook te bereiken. Dat inmiddels de maximale aantallen bezoekers – 2000 per keer – worden bereikt, illustreert de succesvolle benadering van een nieuwe doelgroep.

Vier keer per jaar is het feest in het Rijks. Bovenal voor de bezoekertjes, maar ook wel een beetje voor de educatieve dienst van het Rijksmuseum en voor sponsor VSB Bank. Een project waar andere sponsors en gesponsord van kunnen leren’.

Het Rijksmuseum en de jeugd

7

Service

De afdeling educatie en voorlichting en de informatiebalie beantwoorden dagelijks allerlei (telefonische) kindervragen.

Kunstkijkuren

Groepen 7 en 8 van de meeste Amsterdamse basisscholen bezoeken viermaal het Rijksmuseum, o.l.v. een kunstenaar. In totaal ca. 3500 kinderen per jaar.

Familieprogramma

'VSB Museumzondag': viermaal per jaar een evenement met een gevarieerd programma, gepresenteerd door de bekende Joost de Suppoost, voor gezinnen met jonge kinderen. Per keer zo'n 2000 deelnemers.

Kunstkoffer

Een lespakket over de Gouden Eeuw (geschiedenis en kunst), met dia's en leerlingenmateriaal, gekoppeld aan een gratis museumbezoek. Wordt jaarlijks door circa 250 basisscholen afgenomen. Met gemiddeld 50 deelnemende leerlingen geeft dat een bereik van 12.500 kinderen.

Speurtochten

Voor leeftijdsgroep van 10 tot 15 jaar. Er zijn drie verschillende speurtochten beschikbaar voor vaste opstelling; bij tentoonstellingen wordt soms ook extra speurtocht gemaakt. Afname ongeveer 15.000 stuks op jaarbasis

Projectpakketten

Informatiepakketten over 20 verschillende onderwerpen, speciaal voor leerlingen (10 tot 15 jaar) voor bijvoorbeeld het maken van werkstukken. Afname ongeveer 12.000 per jaar. Tevens zijn er zes *Themapakketten* Nederlandse geschiedenis.

Audio Tours

Random access informatie over 600 voorwerpen van de vaste opstelling in het museum, open draagbare cd-rom speler. Bij sommige grote tentoonstellingen een apart programma.

ARIA

Interactief documentatie-centrum, ideaal voor leerlingen van de tweede fase van het voortgezet onderwijs (studiehuis/ CKV). Tevens een lees- en studiehoek.

CKV-Wegwijzer

Handleiding voor CKV-leerlingen (vanaf 15 jaar) over het gebruik van het Rijksmuseum als bron van informatie. Vol suggesties over de zeggingskracht van voorwerpen. In 1998 in drie maanden tijd 1500 exemplaren afgezet.

Evenementen

Enkele malen per jaar zijn er externe initiatieven, zoals de organisatie van een kinderkunstweekend of schoolkunstmanifestaties. Hieraan neemt het Rijksmuseum actief deel met gratis speurtochten, rondleidingen, gratis toegang of extra korting op producten.

Basisonderwijs

90% van de Amsterdamse scholen bezoekt musea*. 81% onderneemt museumbezoek als jaarlijks terugkerende activiteit; als voornaamste doel voor het museumbezoek wordt genoemd: de bijdrage aan de algemene ontwikkeling.

De drie best bezochte musea zijn:

Rijksmuseum (89%)

Stedelijk Museum (78%)

Van Gogh Museum (77%)

Algemeen voortgezet onderwijs

64% doet aan museumbezoek*.

76% onderneemt museumbezoek als jaarlijks terugkerende activiteit; als belangrijkste doel voor het museumbezoek wordt genoemd dat het een nuttige aanvulling is op het lesprogramma.

De drie best bezochte musea zijn:

Rijksmuseum (37%)

Amsterdams Historisch Museum (26%)

Stedelijke Museum (22%)

* bron: onderzoek Duo Market Research in opdracht van Erfgoed Actueel en Cultuur & School (projectorganisaties van het Ministerie van OCenW)

Bezoekcijfers

	1998	1997
Betalende bezoekers		
Volwassenen	592.416	504.584
Kinderen	31.679	30.533
Gezin (aantal personen)	55.557	48.038
Volwassenen in groepsverband	226.627	192.329
Kinderen in groepsverband	20.231	13.958
Gereduceerd individueel	1.046	4.544
Volkskrantlezingen	806	1.034
Museumzondag	1.035	2.426
Subtotaal	929.397	797.446
Gratis bezoekers		
Houders museumjaarkaarten	*206.679	190.435
Schoolverband en museumles	61.440	59.540
Avondontvangsten	9.903	8.959
Relaties	5.875	8.306
Bezoekers studiezaal	3.402	**
Sponsoren	159	305
Open dag	7.513	
Diversen	12.590	12.148
Subtotaal	300.048	287.216
Totaal aantal bezoekers	1.229.445	1.084.652
Enkele kengetallen		
Totaal betalend bezoek	76%	77,4%
Totaal houders M.J.K.	16%	17,6%
Totaal gratis	8%	5%
Bezoekcijfers Jeugd tot 18 jaar		
Kinderen betalend normaal	31.679	
Kinderen op gezinskaart	25.468	
Kind-MJK	18.650	
Kinderen gratis	2.241	
Museumles	13.450	
Schoolverband	47.990	
Jeugdgroepen	20.231	
Subtotaal	***159.709	

Totaal bezoekers 1998 is 12% hoger dan in 1997.

Totaal bezoek houders M.J.K. is 8% hoger dan in 1997.

* Voor bezoek houders Museumjaarkaart vindt jaarlijks (achteraf) uitbetaling plaats van een percentage van de toegangsprijs.

** Bezoekers studiezaal zijn voor 1997 (4.214) niet meegerekend in het totaal aantal bezoekers.

*** Dit is 13% van het totale bezoek

Doelstelling

9

Het Rijksmuseum is een museum van kunst en geschiedenis dat zich ten doel stelt voor het nationale en internationale publiek een representatief overzicht van de Nederlandse kunst en geschiedenis vanaf de middeleeuwen en belangrijke aspecten van Europese en Aziatische kunst te tonen.

Dit impliceert dat het Rijksmuseum voorwerpen van kunst en geschiedenis bewaart, beheert, conserveert, restaureert, wetenschappelijk onderzoekt en bewerkt, verzamelt, presenteert en toegankelijk maakt, en tentoonstellingen organiseert.

Verslag van de directie 1998

Nederlandse geschiedenis
Collectie en collectiemobiliteit
Aanwinsten
Wetenschappelijk onderzoek
Tentoonstellingen
Educatie en evenementen
Externe betrekkingen
Rijksmuseum Fonds
Publiciteit
Financiën en organisatie
Gebouw
Ondernemingsraad
Raad van Toezicht
Personeelsvereniging
Vooruitblik

Voor het Rijksmuseum was 1998 een enerverend jaar. Naast prachtige aankopen, schenkingen en memorabele tentoonstellingen, bood het museum sinds september ook nog eens gastvrijheid aan de collectie van het Van Gogh Museum en werd de afdeling Nederlandse geschiedenis heropend na een ingrijpende renovatie. Daarnaast stond de afgelopen periode in het teken van een herstructurering van de museumorganisatie en kreeg de fusie met de Rijksmuseum–Stichting zijn beslag. Ondanks grote werkdruk op alle fronten, weerde de organisatie zich kranig en werden de inspanningen beloond. Met 1.229.445 bezoekers hoorde dit jaar tot de twee best bezochte van de afgelopen tien jaar. Een en ander verheugt des te meer nu het museumgebouw vrijwel het hele jaar vanwege de bouwactiviteiten aan de Museumpleinzijde moeilijk toegankelijk is geweest. Ons publiek liet zich blijkbaar niet afschrikken!

De hoge bezoekersaantallen zijn deels te danken aan het goede jaar dat Amsterdam als toeristenstad beleefde. Daarnaast droegen 'Van Gogh te gast' in de Zuidvleugel en de succesvolle Adriaen de Vries-tentoonstelling sterk aan het resultaat bij. Dankzij kleinere presentaties, zoals 'Olympische Goden' in het prentenkabinet en de wegens populariteit verlengde hoedententoonstelling 'Chapeau, Chapeaux!' bereikte het museum ook weer speciale doelgroepen.

Het jaar werd in alle opzichten bekroond met de tentoonstelling 'Adriaen de Vries. Keizerlijk beeldhouwer', geopend in aanwezigheid van Hare Majesteit de Koningin. Het werk van deze grootmeester van het brons, die bij het grote publiek zo goed als onbekend was, kreeg een spectaculaire tentoonstelling in de Eregalerij. Met deze tentoon-

stelling ging een langdurig gekoesterde wens van het museum in vervulling. Zowel het imposante werk als de dramatische inrichting heeft velen overrompeld en geënthousiasmeerd. In 1999 en 2000 reist de tentoonstelling door naar Stockholm en Los Angeles.

Nederlandse geschiedenis

Het Rijksmuseum biedt als enige museum met zijn afdeling Nederlandse geschiedenis hét overzicht van de Nederlandse staatkundige en politieke geschiedenis vanaf 1500 tot aan de Tweede Wereldoorlog. In aanwezigheid van de Prins van Oranje werd de afdeling op 27 november heropend nadat deze na een hoognodige renovatie geruime tijd gesloten was geweest. Aan de achtergronden van de nieuwe inrichting wordt in het jaarverslag elders apart aandacht besteed. Eén van de bekendste iconen uit de vaderlandse geschiedenis, het "stokske" van Oldenbarneveld, was het hoofdthema van de evocatieve en geestige openingsrede van mevrouw Nelleke Noordervliet.

Collectie en collectiemobiliteit

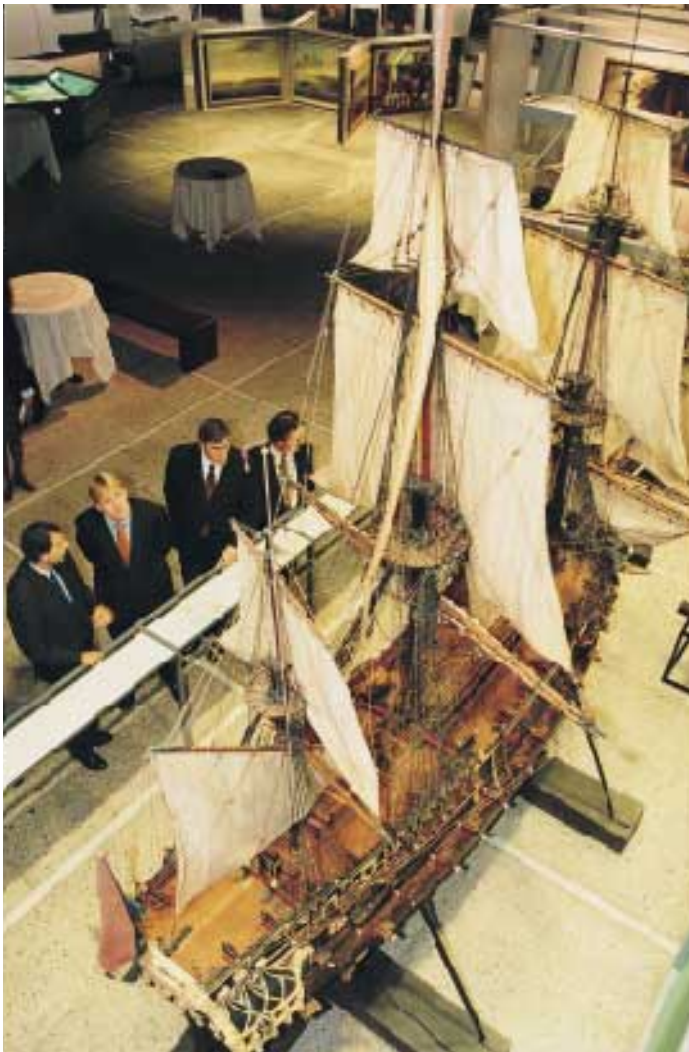
Met de Inspectie Cultuurbezit besprak de directie het collectiebeheer in het Rijksmuseum. De NMV

11 december 1998

Hare Majesteit de Koningin wordt op de opening van de tentoonstelling 'Adriaen de Vries' rondgeleid door Frits Scholten, conservator beeldhouwkunst

riep in 1998 de Nederlandse musea op actief hun aankopen rond de periode 1940–1948 op mogelijk dubieuze verwervingen te onderzoeken. De hoofd-directeur zat de hiertoe opgerichte landelijke werkgroep voor. Het Rijksmuseum verstrekke, na een globaal intern vooronderzoek, een onderzoeksopdracht aan mevrouw Eelke Muller teneinde de herkomst van de eigen collectie nader te onderzoeken. Met de directie van de Rijksdienst voor Monumentenzorg werd in 1998 in principe overeenstemming bereikt tot overdracht van de collectie bouwfragmenten die het museum van oudsher beheert, maar waarvoor in de toekomst geen functie binnen het Rijksmuseum meer wordt voorzien. De overdracht zal in 1999 zijn beslag krijgen.

Zijne Koninklijke Hoogheid de Prins van Oranje wordt op 27 november 1998 op de heropening van de afdeling Nederlandse geschiedenis rondgeleid door Peter Sigmund, hoofd van de afdeling, en Ronald de Leeuw, hoofd-directeur © Capital Photos, Amsterdam

Als geslaagd voorbeeld van collectiemobiliteit werd op 18 december in aanwezigheid van staatssecretaris Van der Ploeg, tijdens een feestelijke bijeenkomst het langdurig bruikleen van een twintigtal schilderijen van het Rijksmuseum aan kasteel het Muiderslot gepresenteerd. Samen met een al eerder overeengekomen bruikleen van het museum beschikt het Muiderslot op dit moment over een ensemble dat niet alleen de zalen passend aankleedt, maar ook het functioneren van de dergelijk slot in de 17de eeuw illustreert.

Om aan het fotografiebeleid van het museum meer richting te geven en met name bij de collectievorming een klankbord van kenners en geïnteresseerden te beschikken, werd de ‘kerngroep fotografie’ gevormd. De verzamelaar Manfred Heyting, wiens schenking van een groep foto’s aan het Rijksmuseum veel aandacht in de pers kreeg, werd voorzitter.

Aanwinsten

Terwijl in de musea en de media de spectaculaire aankoop van Piet Mondriaans Victory Boogiewoogie de gemoederen bezig hield en in de fotografiewereld het Wertheimer-legaat ten behoeve van een mogelijk nieuw fotografiemuseum voor discussie zorgde, bouwde het Rijksmuseum voort aan zijn collectie.

Samen met het Van Gogh Museum, het Maurits-huis en het Kröller-Müller Museum is het Rijksmuseum de komende jaren begunstigde van de Grote Sponsor Loterij, hetgeen voor het Rijksmuseum in 1998 meteen al neerkwam op een verdubbeling van het aankoopbudget. Al sinds jaren is het aankoopbudget dat het museum van het Rijk ontvangt op hetzelfde bedrag gebleven. Weliswaar kondigde de staatssecretaris dit jaar een substantieel aankoopbudget van 100 miljoen gulden aan, een bedrag dat tevens bestemd is voor de hoognodige financiering voor de Wet Behoud Cultuurbezit. Maar de rijksgesubsidieerde musea hebben nog steeds geen verhoging gekregen van hun door inflatie en prijsstijging op de kunstmarkt sterk ingeteerde individuele budgetten.

Een poging om samen met het Mauritshuis op een veiling het portret van Andries Stilte door Johannes Verspronck te kopen, leed helaas schipbreuk. Met steun van de Rijksmuseum-Stichting, het Rijksmuseum Fonds, het Waller Fonds, de Vereniging Rembrandt, de Grote Sponsor Loterij en van tal van kleinere fondsen en particuliere schenkers, kon echter menige andere fraaie aanvulling op de collecties gerealiseerd worden. De Vereniging Rembrandt steunde in 1998 maar liefst drie aankopen van het Rijksmuseum.

Van uitzonderlijk belang voor de presentatie van de schilderkunst rond 1700 waren de verwerving van Arnold Houbrakens *Offer van Iphigeneia* en Willem van Mieris' *De rarekiek*, het laatste een hoogtepunt uit de Nederlandse fijnschilderkunst. Als eerste schenking van de Grote Sponsor Loterij werd de afdeling Nederlandse geschiedenis verrijkt met het portret van Nederlandse eerste koningin, Hortense de Beauharnais, door de Franse schilder Girodet-Trioson. Samen met de Koninklijke Bibliotheek verwierf het museum het

Louis Moritz
De tekenles
 Aanwinst 1998

fraaie Liedboek van Anna Steyns, en op de valreep van het jaar wist het museum op een veiling in Parijs de hand te leggen op een unieke ivoren Mars-figuur van de in Nederland werkzame Vlaming de Bossuit. Zeer erkentelijk ten slotte is het museum voor de genereuze schenking Teding van Berkhout. Bij deze aanwinsten wordt verderop in dit jaarverslag nog uitgebreider stilgestaan.

Een buitenkans vormde verder de aankoop van het schilderij *De tekenles* uit 1808 van Louis Moritz. Werken van deze neoklassieke kunstenaar zijn niet alleen tamelijk zeldzaam, maar bovendien betrof dit het pendant van het schilderij *Musicerend gezelschap* dat het museum al bezat. Het feit dat beide werken na bijna 200 jaar bovendien nog steeds identiek gelijst bleken, zette hun hereniging extra luister bij.

Louis Moritz
Musicerend gezelschap
 Aanwinst 1960

Het prentenkabinet werd verrijkt met een collectie getekende karikaturen van schilders van de Haagse School van de hand van Elchanon Verveer, afkomstig van de veiling van het schilderijgenootschap Pulchri Studio. Voorts werd onder meer de collectie architectuur- en ornamenttekeningen aangevuld met een groep bladen uit de voormalige verzameling Houthakker.

De bibliotheek van het museum verwierf van de Gerrit Rietveld Academie de boekenverzameling die oorspronkelijk voor de Teekenschool van het Rijksmuseum was aangelegd. Het is zeer verheugend dat dit belangrijke ensemble voor het Rijksmuseum is behouden.

De afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid verwierf, naast enkele fraaie vazen en zilveren voorwerpen, door aankoop enkele objecten uit de collectie A. Vecht, die reeds enige decennia als bruikleen in het museum verbleven.

Wetenschappelijk onderzoek

Het Rijksmuseum participeerde actief in de bijeenkomsten van de Onderzoekschool Kunst-

E. Verveer
Karikatuurportret van Willem Maris
 Aanwinst 1998

geschiedenis. De hoofddirecteur trad toe tot de Adviesraad voor de Geesteswetenschappen van NWO. Verschillende medewerkers namen deel aan de activiteiten van CODART, een nieuw internationaal samenwerkingsverband van specialisten Nederlandse 17de eeuw. Intern werden de collega's tijdens de 'kunsthistorische lunches' door zowel eigen collega's als gastsprekers op de hoogte gehouden van actuele onderzoeksprojecten.

De afdeling Nederlandse geschiedenis nam deel aan het door het Ministerie van Buitenlandse Zaken financieel gesteunde project 'Atlas Mutual Heritage'. Het project voorziet in een gemeenschappelijk gegevensbestand inzake afbeeldingen van VOC-nederzettingen (totaal zo'n 3900 foto's, tekeningen en schilderijen). De initiatiefnemers zijn het Rijksmuseum Amsterdam, de Rijksdienst Monumentenzorg, het Algemeen Rijksarchief en het bureau Alexander Art and Culture.

Op 8 april 1998 promoveerde Kees Zandvliet, conservator bij de afdeling Nederlandse geschiedenis, in Leiden op het onderwerp *Mapping for money*. De dissertatie verscheen tegelijkertijd in een fraai

E. Verveer
Karikatuurportret van Jacob Maris
 Aanwinst 1998

Parijs, 1880–1885
*Vaas van glas met oren van verguld brons en los voetstuk
van verguld brons*
Aanwinst 1998

geïllustreerde handelseditie. Het hoofd van de afdeling Nederlandse geschiedenis, Peter Sigmond, werd aan de Universiteit van Amsterdam als opvolger van Wim Vroom vanwege het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap benoemd tot bijzonder hoogleraar Nederlandse Cultuurgeschiedenis, in het bijzonder de studie der voorwerpen. Op 19 november wijdde hij zijn oratie aan het thema 'Object van historisch onderzoek'.

Het Onderzoeksfonds voor de geschiedenis van het Rijksmuseum kende wederom enkele beurzen toe. De resultaten van de eerste onderzoeksopdrachten werden dit jaar in het Bulletin van het Rijksmuseum gepubliceerd.

Naar aanleiding van het tentoonstellingsprogramma werd voor een specialistisch publiek een aantal symposia georganiseerd. Zo werd op 19 januari naar aanleiding van de Hausbuch-tentoonstelling een symposium gehouden door het prentenkabinet over de Meester van het Amsterdamse Kabinet. Bijzonder geslaagd was het door een internationaal kennerspubliek, waaronder een veertigtal Duitse meubelrestauratoren, bijgewoond symposium over Duitse meubelen. Op 10 en 11 december bood het Rijksmuseum bovendien gastvrijheid aan het Fourth International Symposium on Wood and Furniture Conservation, dat op het gebied van meubelrestauratie in Europa een voortrekkersrol vervult. Het symposium werd bezocht door 220 deelnemers uit 13 landen.

Op 18 november bood mevrouw Dr Ellinoor Bergvelt het eerste exemplaar van de handelseditie van haar dissertatie Pantheon der Gouden Eeuw, waarin de verzamelgeschiedenis van het Rijksmuseum tussen 1798 en 1896 centraal staat, aan de hoofddirecteur aan.

Op 8 december werd in het Rijksmuseum het eerste exemplaar aangeboden van het boek *Behouden uit het Behouden Huys*. het betreft een catalogus van

de voorwerpen van de Barentsexpeditie (1596), gevonden op Nova Zembla met voorwerpen uit de Rijksmuseumcollectie, aangevuld met Russische en Noorse vondsten.

Het museum bood verder gastvrijheid aan diverse wetenschappelijke symposia. Het ontving op 20 augustus de deelnemers aan het in Amsterdam gehouden IFLA-congres en op 20 november werd in de filmzaal het interdisciplinaire symposium 'Gezichten op kunstkritiek. Een genre in de negentiende eeuw' gehouden.

Tentoonstellingen

Het tentoonstellingsjaar begon met nog de laatste weken van de in 1997 gestarte wintertentoonstelling 'Langs velden en wegen', gewijd aan de uitbeelding van het Nederlandse landschap in de 18de en 19de eeuw. Deze tentoonstelling trok in totaal ruim 118.000 bezoekers.

Van april tot eind augustus was in de tentoonstellingszalen in het hoofdgebouw een keuze uit de vroege Venetiaanse schilderijen van het museum te zien. Onder de titel 'Van tempera tot olieverf' werd aanschouwelijk gemaakt hoe schildertechnische vernieuwingen leidden tot een stroomversnelling in de ontwikkeling van de Venetiaanse schilderkunst tussen 1460 en 1560. Shell Nederland B.V. steunde het voorbereidend onderzoek voor de tentoonstelling. De beknopte, goed geïllustreerde publicatie van de hand van de samensteller van de tentoonstelling, Arie Wallert, bleek bij het publiek zeer aan te slaan.

Een Italiaans schilderij uit de Renaissance, Pontormo's *Visitatie*, was ook de inspiratie voor de presentatie van Bill Viola's *The greeting*, een video/geluid installatie die vanaf september parallel aan de grote Viola-tentoonstelling in het Stedelijk museum werd gepresenteerd.

Vanaf 18 september werd in de Zuidvleugel een groot deel van de collectie van het Van Gogh Museum getoond onder de titel 'Van Gogh te

Bill Viola
The greeting (1995)
Video/geluid installatie, getoond in september
Foto Kira Perov

gast'. Terwijl wegens nieuwbouw en renovatie het Van Gogh Museum tot juni 1999 gesloten was, ging een deel van de Van Gogh-collectie op tournee naar twee musea in de Verenigde Staten. Een representatief gedeelte, inclusief topwerken als *De Zonnebloemen* en *Het bruggetje te Arles* bleef evenwel dankzij de presentatie in de Zuidvleugel te zien zodat het toerisme in Amsterdam niet al te veel averij hoefde te lijden. Ook hoogtepunten uit het werk van Van Goghs tijdgenoten, als Monet, Gauguin en Toulouse Lautrec werden in de 19de eeuw-zalen van het museum getoond.

Om de te verwachten toeloop van publiek tijdens de tentoonstelling 'Van Gogh te gast' aan te kunnen, werden aanvullende voorzieningen en technische aanpassingen aan het gebouw gemaakt, zoals kassa's aan de buitengevel. Ook werd de loopbrug boven de Aziatische afdeling van brandwerend glas voorzien.

Voor de speciale Van Gogh-winkel moest ook tijdelijk de presentatie van de 18de-eeuwse schilderijen wijken. Deze en andere ingrepen noodzaakten de tijdelijke sluiting van de Zuidvleugel van 29 juni tot half september.

Abraham Roentgen
Bureau circa 1760–1765
Presentatie Duitse meubelen in 'Het geheim ontsloten'

Van de nood van de afwezigheid van de eigen collectie Nederlandse 19de-eeuwse schilderijen kon een deugd gemaakt worden toen de Art Gallery of Ontario te Toronto interesse toonde in het najaar een selectie van een kleine zeventig werken te tonen onder de titel 'Art in the Age of Van Gogh'. Voordat onze 19de-eeuwers hun plaats in de Zuidvleugel weer innemen, zullen zij in de zomer van 1999 nog in Winnipeg te zien zijn.

De afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid verzorgde weer de gebruikelijke aanwinsten- en textielpresentaties. 'Chapeau, chapeaux! 150 hoeden 1750–1950' werd wegens succes verlengd. Minder gemakkelijk aansprekend, maar zeer instructief was de presentatie 'De tand des tijds' waarin het verval van textiel aanschouwelijk werd gemaakt, alsmede iets van de restauratiepraktijk.

Bijzonder geslaagd was de presentatie van elf Duitse meubelen uit eigen bezit onder de titel 'Het geheim ontsloten', vergezeld van een publicatie (deel 8) in de reeks *Aspecten van de verzameling beeldhouwkunst en kunstnijverheid*.

De groep Duitse meubelen van het museum is niet groot, maar bevat een aantal uitzonderlijke hoogtepunten, waaronder Abraham Roentgens beroemde bureau, omstreeks 1760 gemaakt voor de Keurvorst van Trier. Het publiek kreeg bovendien niet alleen de kans te genieten van de uiterlijke verschijningsvorm ervan: doordat de meubelen geopend tentoon werden gesteld was er de unieke gelegenheid tevens kennis te maken met het prachtig inlegwerk aan de binnenzijde, ingenieuze laden, geheime vakjes en tal van andere verrassingen.

Het prentenkabinet bood weer een afwisselend programma, waarin de grote verscheidenheid aan collecties tot uitdrukking werd gebracht. Tot 19 januari was nog de vorige jaar gestarte tentoonstelling over de Hausbuchmeister te zien. De tentoonstelling 'Tekenkunst in de Gouden Eeuw' markeerde de publicatie van de bestandscatalogus *Dutch*

Drawings of the 17th century: artists born between 1580 and 1620 van de hand van Marijn Schapelhouman en Peter Schatborn. 'Ornamentprenten' bood een mooi overzicht van onze verzameling op dit minder bekende gebied.

In de 'Olympische Goden' werd een rijk scala aan goden en godinnen uit de Klassieke Oudheid gepresenteerd, met nadruk op hun veelvormige liefdesleven. Deze tentoonstelling uit eigen bezit vond plaats in het kader van de Gay Games die in de zomer in Amsterdam werden gehouden en miste zijn doelgroep niet. De afdeling presenteerde voorts met trots de aanwinsten van de afgelopen twee jaar, waarbij een groep 19de-eeuwse foto's geschonken door de verzamelaar Manfred

Heyting en het zojuist verworven Liedboek van Anna Steyns extra aandacht in de pers kregen. Met 'Het feest van de lithografie' werd herdacht dat 200 jaar eerder deze belangrijke techniek voor het eerst werd toegepast. Ook in dit kader kon een passende recente aanwinst gepresenteerd worden in de vorm van een uitzonderlijke litho van de Duitser K.F. Schinkel.

Als enige presentatie van elders was er een reizende tentoonstelling van het prentwerk van Jacques Bellange. Zelf ging het prentenkabinet enkele maanden buitengaats met de presentatie van de in 1997 gehouden tentoonstelling over 'Het Naakt' in het museum van Ljubljana in Slovenië.

Karl Friedrich Schinkel
Ansicht des Traunsees bei Gmunden
 Aanwinst 1998

Dankzij de herinrichting van de afdeling Nederlandse geschiedenis, waarbij een aparte presentatieruimte tot stand is gekomen, kan de afdeling nu ook frequent eigen presentaties houden. Zo ging in 1998 een nieuwe reeks kleine tentoonstellingen van start.

Hierin toont het Rijksmuseum (De Nationale Schatkamer) enkele malen per jaar in samenwerking met het Algemeen Rijksarchief in Den Haag (Het Nationale Geheugen) speerpunten uit de Nederlandse geschiedenis. In kleine, gerichte presentaties van documenten, aangevuld met enkele voorwerpen, wordt aandacht geschonken aan bijzondere momenten in ons verleden. In deze reeks ging op 24 januari in een kabinet van de Ere-galerij een presentatie gewijd aan de 'Vrede van

Munster' van start, waarbij het originele verdrag het pièce de résistance vormde en Bartholomaeus van der Helsts gelijknamige schilderij de hoogwaardige achtergrond.

Van 31 oktober tot en met 3 januari 1999 waren de originele documenten van de Staatsregeling van 1798 en de Grondwet van 1848 te zien, geopend door staatssecretaris De Vries. Beide speerpunt-presentaties kregen veel aandacht in de pers.

Op zondag 10 mei opende de fractievoorzitter van het CDA in de Tweede Kamer, de heer De Hoop Scheffer, de fototentoonstelling 'Zondag'. Hiermee werd de onderbroken traditie van foto-opdrachten door het Rijksmuseum weer nieuw leven ingeblazen. Jaarlijks zal in opdracht van NRC Handelsblad en de afdeling Nederlandse geschiedenis een fotograaf worden gevraagd om onder de titel

‘Document Nederland’ een actueel maatschappelijk fenomeen vast te leggen. Dit jaar was Catrien Ariëns gevraagd het Nederland van de 24-uurs-economie in beeld te brengen, zoals dat in de nieuwe zondagsbeleving zijn neerslag vindt. Parallel aan de tentoonstelling wijdt NRC Handelsblad het Zaterdags Bijvoegsel aan hetzelfde onderwerp.

Educatie en evenementen

Begin 1998 kwam een nieuwe educatieve presentatie rond de Nachtwacht gereed. In de zaal gelegen achter de Nachtwacht ging het interactieve publieksinformatiesysteem ARIA (‘Amsterdam Rijksmuseum Inter Actief’) van start, waarover vorig jaar reeds werd bericht. Deze spectaculaire digitale toegang tot onze collecties verheugde zich al snel in grote belangstelling van de bezoekers, en niet alleen de jongeren onder hen.

De Rijksmuseum Kunstkrant kreeg zowel qua formaat als wat betreft vormgeving een opfrisser, die positief werd ontvangen. Het blad is wat kloeker van maat geworden en de vormgeving rustiger, met veel kleur. De vaste rubrieken zijn gehandhaafd, met als toevoeging in elk nummer de bespreking van een recente aanwinst.

In het kader van de heropening van de afdeling Nederlandse geschiedenis werd een groot aantal publieksproducten gemaakt, ook voor de jeugd. Voorts participeert het Rijksmuseum als voornaamste leverancier van beeldmateriaal aan de door Uitgeverij Waanders verzorgde publicatie in 52 afleveringen (ook wel ‘groeiboek’ of ‘partwork’) *20 eeuwen Nederland en de Nederlanders*.

Ratificatie van de vrede van Munster door Philips IV
Collectie Algemeen Rijksarchief
Speerpuntpresentatie ‘Vrede van Munster’

Sinds 1995 organiseert het Rijksmuseum vier maal per jaar de VSB Museum Zondag, met als ‘mascotte’ de figuur van Joost de Suppoost. Deze activiteit om het museumbezoek van ouders met jonge kinderen te stimuleren werd in november bekroond met de Kunstsporsorprijs 1998.

Op een feestelijke bijeenkomst in het Haags Gemeentemuseum ontving zakelijk directeur Dieric Elders de trofee, een door de kunstenaar Pierre Lumey ontworpen sculptuur, uit handen van minister Jorritsma.

In december werd nog een product van het Rijksmuseum bekroond. Op het Festival Audiovisuel International des Musées & Patrimoine in Ouagadougou, Afrika, ging de cd-rom *Highlights from the Rijksmuseum, an interactive tour of collection highlights* met de hoogste eer strijken, de AVICOM-prijs.

Het evenementenbureau tekende weer voor een boeiend programma met lezingen, symposia, cursussen en rondleidingen afgestemd op de vaste collectie en de tentoonstellingen. In samenwerking met het Nationaal Jeugd Orkest werd in het auditorium een uitvoering van Moesorgski’s *Schilderijtentoonstelling* gegeven, begeleid door dia’s van toepasselijke kunstvoorwerpen uit de museumcollectie, gekozen door Ronald de Leeuw.

ARIA (Amsterdam Rijksmuseum Interactief)
Pagina met index kunstenaars: Johannes Vermeer *Het melkmeisje*

Externe betrekkingen

Het Rijksmuseum heeft als rijksgesubsidieerde instelling een landelijke taak en een internationale uitstraling. Daarnaast manifesteert het museum zich prominent in de hoofdstad en wordt het intensief bezocht door de Amsterdamse schooljeugd.

Het museum participeert al jaren in het Overleg van de Amsterdamse Culturele Instellingen (ACI) en het Overleg Grote Musea, en laat zich niet onbetuigd bij de jaarlijkse Uitmarkt. Niettemin zouden de banden met de stad nog hechter kunnen. Het was dan ook een verheugend initiatief dat de wethouder cultuur van Amsterdam, mevrouw Van der Giessen, de gezamenlijke directeuren van de musea rond het Museumplein op 2 november uitnodigde voor een gedachtewisseling. Van de zijde van het Rijksmuseum is sterk bepleit het in educatief opzicht zo succesvolle museumbezoek schoolklassen in het kader van de "kunstkijkuren" van gemeentewege te blijven steunen. Ook met het Stadsdeel Oud Zuid zijn de contacten geïntensiveerd.

De directies van de musea aan het Museumplein onderzoeken op dit moment of een verdergaande onderlinge profilering van hun instellingen mogelijk is. Ook hopen zij de marketing van het binnenkort heringerichte plein als Nederlands culturele toplocatie nummer één gezamenlijk ter hand te nemen.

Op het punt van de afstemming der verzamelingen wordt gestreefd naar herijking van de taakverdeling op het gebied van het verzamelen en presenteren. De in 1998 voor het eerst georganiseerde Museumplein conservatorenborrels droegen zeker bij tot de collegiale verbroedering.

Voor velen is het Rijksmuseum een baken in de culturele wereld en graag kiest men het museum als locatie om hoogtepunten in het bestaan te vieren. Als gast van de Gemeente Amsterdam wordt het museum bovendien door vele congresgangers bezocht.

De Vereniging Rembrandt, de Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst en het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap (K.O.G.) hielden hun vergaderingen en bijeenkomsten in het Rijksmuseum. De initiatiefnemers voor een voorgenomen herdenkingsmanifestatie inzake het verdwijnen van de 19de eeuw als 'vorige' eeuw kozen Pierre Cuijpers' Aduardkapel als passende omlijsting voor hun startbijeenkomst op 24 september. Op 2 juni markeerde de Kamer van Koophandel van Amsterdam de komst van de Philips-directie naar Amsterdam met een welkomstdiner in de Nachtwachtzaal en op 24 juni vierde Sara Lee/DE hun twintigjarig samenwerkingsband met een gala-

diner in de Eregalerij. Sara Lee/DE bedacht bovendien het Rijksmuseum met een royale gift dankzij welke een aantal 17de-eeuwse stillevens kon worden gerestaureerd.

De tentoonstelling 'Langs velden en wegen' was aanleiding voor een ontvangst van de leden van de Amsterdamse Kring en van het Nederlands Notariaat op 8 en 15 januari.

In 1998 verzorgde de afdeling externe betrekkingen een nieuwe wervingsfolder voor het Rijksmuseumfonds en een brochure over de mogelijkheden voor ontvangsten of diners in het museum.

Rondeleider Robert Uterwijk met een groep leerlingen voor de "kunstkijkuren"

Rijksmuseum Fonds

Het Rijksmuseum Fonds ging in 1998 zijn vierde jaar in. Het fonds, dat zich met name richt op particulieren, streeft ernaar om middels schenkingen en legaten een basiskapitaal te verkrijgen van f 40 miljoen. Alleen de inkomsten uit het fonds kunnen voor activiteiten en aankopen worden aangewend.

Het Rijksmuseum Fonds heeft in het jaar 1998, naast een aantal kleinere schenkingen, twee nalatenschappen van substantiële omvang mogen ontvangen. Het totale vermogen bedroeg hiermee ruim f 12 miljoen.

In hetzelfde jaar ontving het museum verscheidene malen bericht, dat het als (hoofd)begunstigde in testamentaire bepalingen werd opgenomen.

Mede dankzij het Rijksmuseum Fonds kon in 1998 voor de afdeling schilderijen *De rarekiek* worden aangekocht, het belangrijke werk van de Leidse schilder Willem van Mieris. De aankoop werd tevens mogelijk gemaakt door de Vereniging Rembrandt. Het fonds verstreekte in hetzelfde jaar ook drie studiebeurzen ten behoeve van het onderzoek naar de geschiedenis van het Rijksmuseum. De uitkomsten van het onderzoek komen samen in de publicatie die ter gelegenheid van het 200-jarig bestaan in het jaar 2000 zal verschijnen.

Publiciteit

In 1998 werden er weer vele acties richting nationale en internationale pers ondernomen, veelal met een zeer goed resultaat. Met tientallen persberichten en persconferenties werden de tentoonstellingen en aanwinsten van het museum aan de man gebracht. Tentoonstellingen kwamen regelmatig ter sprake in de televisiejournaals terwijl kranten en tijdschriften vaak uitgebreid berichtten over de tentoonstellingen. Dit vond zijn hoogtepunt rondom de tentoonstelling 'Adriaen de Vries', met veel aandacht in de pers en met loven-

de nationale en internationale kritieken. Naast de persontvangsten rondom de tentoonstellingen ontving het museum in 1998 ruim 900 journalisten en medewerkers van de reisindustrie. Ruim 40 filmploegen filmde buiten openingstijden in het museum.

Bij elke presentatie of tentoonstelling werden ook de gebruikelijke publiciteitsinstrumenten gemaakt en verspreid, zoals affiches, folders en advertenties. Voor de tentoonstelling 'Adriaen de Vries' werd dit uitgebreid met speciale tekstaffiches die de Amsterdammers warm moesten maken voor deze tentoonstelling, en met een extra advertentiecampagne.

Ten behoeve van het jubileumjaar 2000 werd een speciaal programmaboekje en een promotieclip gemaakt, die gepresenteerd werden op 18 november bij de bekendmaking van het programma.

Financiën en organisatie

1998 stond in belangrijke mate in het teken van een herstructureringsproces. Door de directie werd de noodzaak tot verbetering van de organisatiestructuur verwoord in een knelpuntennota, die vervolgens, met inschakeling van het adviesbureau Hengeveld, Schaap en Hermsen ter evaluatie aan de leidinggevenden in het museum werd voorgelegd. De conclusies van het eindrapport werden door de directie overgenomen en voor de duur van de herstructurering werden reeds enkele bestuurlijke maatregelen ad interim genomen, waarbij de sector presentatie onder leiding van de hoofddirecteur en de Intendance onder leiding van de zakelijk directeur werden gesteld. De herstructurering werd vervolgens in intensieve samenwerking met de organisatie in gang gezet. De directie werd hierin bijgestaan door een zogenaamde herstructureringsgroep, het afdelingshoofdenoverleg fungeerde als klankbordgroep. Daarnaast werd regelmatig teruggekoppeld naar de Ondernemingsraad. De museummedewerkers werden via het Rijksmuseum Nieuws en Rijksmuseum Nieuws Extra op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen. Tweemaal werden aparte voorlich-

tingsbijeenvakomsten georganiseerd. Voor die afdelingen waar in de toekomst uitbesteding van werkzaamheden overwogen wordt, werden ook aparte voorlichtingsbijeenvakomsten gegeven.

Dankzij deze gezamenlijke inspanningen kon medio december een afgerond herstructureringsplan, alsmede een door de directie opgesteld Ondernemingsplan voor de periode 1999-2000, compleet met begroting voor beide jaren, ter advisering aan de nieuwe Ondernemingsraad worden aangeboden. Het Ondernemingsplan werd tevens aangeboden aan de Raad van Toezicht.

Eind 1998 kreeg de in het voorafgaande jaar aangezegde fusie met de Rijksmuseum-Stichting zijn beslag.

Dit proces werd begeleid door een stuurgroep bestaande uit bestuursleden van de Rijksmuseum Stichting en de directie van het Rijksmuseum, en geïmplementeerd in enkele werkgroepen. De medewerkers van de stichting gingen per fusiedatum over in vaste dienst van het museum en kregen hun plaats in de nieuwe afdeling commerciële zaken, die ressorteert onder de zakelijk directeur. Op 15 december werd met een diner in de Aduardkapel afscheid genomen van het stichtingsbestuur, onder dankzegging voor de grote verdiensten die de Rijksmuseum-Stichting met name ten bate van de aankopen voor de collectie van het Rijksmuseum heeft gehad. De kunstwerken die formeel eigendom van de Rijksmuseum Stichting waren, zullen worden overgedragen aan de Staat der Nederlanden.

Op 30 juni nam Annemarie Vels Heijn in de Zuidvleugel afscheid van interne en externe collega's. Zij werkte al sinds 1967 in het Rijksmuseum, aanvankelijk bij de afdeling schilderijen en sinds 1973 bij de educatieve afdeling. Van 1989 tot 1998 maakte zij als directeur presentatie deel uit van de directie. In al deze functies leverde zij een gezichtsbepalend aandeel in het publieks- en presentatiebeleid van het

Rijksmuseum, met als recente mijlpaal de totstandkoming van ARIA, het geavanceerde interactieve publieksinformatiesysteem. In haar nieuwe functie als directeur van de Nederlandse Museumvereniging blijft zij nauw verbonden met de museumwereld.

Nog net iets langer was het dienstverband van Bas Kist. Hij werkte als conservator bij de afdeling Nederlandse geschiedenis en was ook vele jaren actief in de Ondernemingsraad van het museum. Zijn afscheid op 27 november viel samen met de heropening van de afdeling Nederlandse geschiedenis en kreeg extra glans dankzij een door hem zelf samengestelde afscheidstentoonstelling over 'Sawasa, Japanse exportkunst in zwart en goud'. Deze toonde 150 rijkgedecoreerde gebruiksvoorwerpen afkomstig uit Japan en China.

Helaas moest het Rijksmuseum ook afscheid nemen van Angel Rodriguez, die in 1998 onverwacht overleed. Hij was als medewerker van de studiezaal een heel gewaardeerde collega. Dankzij zijn vriendelijke, zachtaardige karakter was hij voor veel collega's en voor vele bezoekers van de studiezaal van het prentenkabinet en de bibliotheek een bijzonder mens. Wij zullen hem missen.

Gebouw

Op verzoek van het Ministerie van OCenW werd door de directie een beleidsnota opgesteld, waarin de plannen voor een ingrijpende renovatie en herinrichting van het museumgebouw werden onderbouwd met een visie omtrent het toekomstige presentatiebeleid van het Rijksmuseum.

De notitie werd door staatssecretaris Van der Ploeg om advies aan de Raad voor Cultuur gezonden. In grote lijnen werd het voornemen tot een gemengde opstelling positief begroet, maar vraagtekens werden geplaatst bij het opgeven van een separate presentatie van het verhaal van de Nederlandse geschiedenis.

Twee hartsvangers eind 17e eeuw
Particulier bezit
Tentoonstelling 'Sawasa, Japanse exportkunst in zwart
en goud'

Met het Instituut Collectie Nederland (ICN) bestaat in principe overeenstemming om gezamenlijk te streven naar de verbouwing (en nieuwbouw) van het Veiligheidsinstituut als door onze instellingen te betrekken atelier- en depotgebouw.

Intussen werden verschillende onderhoudsprojecten uitgevoerd. Naast de reeds vermelde verbeteringen aan de Zuidvleugel, werd ook elders de infrastructuur van het museum versterkt of vernieuwd, van ingrijpende verbouwingen in het souterrain tot kleinere ingrepen zoals een betere verlichting van de Aduardkapel. In 1999 zullen naar verwachting zowel de al geruime tijd lopende verbouwing van de dienst ruimten tussen de torens 3 en 4 van het museum gereed komen, alsook de ruwbouw van het als Tunnelgebouw betitelde ondergrondse depot. Helaas liep wegens de gekozen bouwmethode de duur van deze verbouwing uit.

Een nieuwe telefooncentrale werd operationeel, hetgeen gepaard ging met de invoer van een nieuw centraal telefoonnummer en de invoering van doorkiesnummers. Ook werd een informatienummer ingesteld. De afdeling automatisering was voorts verantwoordelijk voor de aanleg van een computernetwerk en de overgang naar een nieuw tekstverwerkingspakket.

Ondernemingsraad

De oorspronkelijk voor september geplande verkiezingen voor een nieuwe Ondernemingsraad (OR) werden door de OR om lijsttechnische redenen afgelast waardoor, met inachtneming van een wettelijke termijn, nieuwe verkiezingen moesten worden uitgeschreven. In de tussentijd bleef de oude OR op verzoek van de directie aan. Na de verkiezingen van 15 december trad wel een nieuwe OR aan.

Centraal in de beraadslagingen met de Ondernemingsraad in dit verslagjaar stonden de procedure rond de totstandkoming van de nota herstructurering en het Ondernemingsplan 1999-2000.

Helaas achtte de oude OR het niet mogelijk hierover te adviseren en werd de advisering doorgeschoven naar de nieuwe OR, waardoor de besluitvorming naar de eerste maanden van 1999 werd verdaagd.

De directie vergaderde in het verslagjaar negen maal met de OR. Op de agenda stonden, naast de al genoemde herstructurering en het Ondernemingsplan, ondermeer de begroting en jaarrekening, de fusie met de Rijksmuseum-Stichting, roosterwijzingen, mobiliteitsontwikkeling, de evaluatie

van de invoering van de 36-urige werkweek, procedures inzake werving en selectie, veiligheidsbeleid, alsook de opslag van chemicaliën en gevaarlijke stoffen.

Speciale personeelsbijeenkomsten werden ondermeer belegd voor informatie aangaande het op 12 mei gesloten principe-akkoord voor de nieuwe CAO voor de periode 1 mei 1998-31 juli 1999 en de herstructurering.

Raad van Toezicht

In het verslagjaar vergaderde de directie driemaal met de Raad van Toezicht onder voorzitterschap van Dr Ir Th. Quené. De overige leden van de Raad van Toezicht waren: mevrouw Prof. Mr I.

Asscher-Vonk, M. Drabbe, Dr J.R. Glasz, Mr J.M. Hessels en N. MacGregor.

Helaas werd de heer Drabbe in de loop van het verslagjaar ernstig ziek. Begin 1999 overleed hij. Hij heeft zich niet alleen als lid van de Raad van Toezicht, maar ook als bestuurslid van de Stichting de Staalmeesters en het Rijksmuseum Fonds en als bestuurslid van de Vereniging van Vrienden voor Aziatische Kunst altijd met veel enthousiasme en inspiratie ingezet voor het Rijksmuseum. Het museum zal hem node moeten missen.

De Raad van Toezicht keurde het vaststellen van de jaarcijfers over 1997 goed. De Raad nam met veel interesse kennis van de beleidsvisie met betrekking tot 'Het Nieuwe Rijksmuseum', en van de door het museum ondernomen onderzoeken op het gebied van de "oorlogskunst". In het licht van de voorgenomen herstructurering ging de Raad van Toezicht akkoord met het terugbrengen van het aantal directeuren tot drie: de hoofddirecteur, de directeur collecties en de zakelijk directeur. De Raad ging tevens akkoord met de herstructurering en de in dat kader voorgestelde aanwijzing van gebieden waarvoor de directeuren c.q. de hoofddirecteur eerste respectievelijk tweede verantwoordelijke zijn. Hij kon tevens instemmen met de voorgestelde nieuwe structuur van de orga-

nisatie van het Rijksmuseum, zoals opgenomen in het Ondernemingsplan. De Raad stemde in met het Ondernemingsplan en keurde de begroting 1999-2000 goed.

29

Personeelsvereniging

Het Rijksmuseum verheugt zich in een actieve personeelsvereniging, die tekende voor goed bezochte personeelsborrels en de organisatie van diverse uitjes, familie-avonden alsook een Sinterklaasfeest voor zo'n 35 kinderen van medewerkers.

De toneelvereniging 'Troost voor allen' overtrof opnieuw alle verwachtingen, ditmaal met een productie van Oscar Wilde's *An Ideal Husband*, inclusief een ingelaste scène voor tapdancers.

Vooruitblik

In dit jaar werden ook de eerste belangrijke voorbereidingen getroffen voor de viering van het jubileum van het Rijksmuseum in het jaar 2000. Op 31 mei van dat jaar bestaat het instituut 200 jaar: opgericht in november 1798 opende het in 1800 als Nationale Kunst Gallery voor het eerst zijn deuren voor het publiek. Het hoogtepunt zal de tentoonstelling 'De glorie van de Gouden Eeuw' zijn: een groots overzicht van de Nederlandse kunst uit de 17de eeuw. Maar met diverse andere tentoonstellingen en activiteiten zal het in het jaar 2000 het hele jaar feest in het Rijks zijn.

Ronald de Leeuw
Hoofddirecteur

Aanwinsten

- 32 Een raspaard en zijn verzorger
- 34 Het liedboek van Anna Steyns
- 36 Francis van Bossuit *Mars*
- 38 De schenking Teding van Berkhout
- 42 Houbraken en Van Mieris
- 46 Anne-Louis Girodet-Trioson *Portret van koningin Hortense de Beauharnais*
- 48 Kastanjes en koffie
Twee aanwinsten van Amsterdams zilver
- 50 William Burges *Fles*
- 52 Philip Henry Delamotte
Chrystal Palace
- 53 Samuel Bourne *Boomstudie*

Presentaties

- 54 Schatten uit Venetië
Van tempera naar olieverf
- 58 Herinrichting afdeling Nederlandse geschiedenis
- 60 De Rijksmuseum CKV Wegwijzer
- 62 Adriaen de Vries
Het ontwerp van de tentoonstelling

Een raspaard en zijn verzorger

Direct op het papier is een rijpaard getekend met het fijnst denkbare penseel in zwart. Met bijna onzichtbaar dunne lijntjes zijn de contouren van bil, benen en hoofd aangezet om volume aan te geven. De haren van de geknoopte staart en de manen zijn zo fijntjes aangebracht dat ze per stuk getekend lijken.

Het is een hoogwaardig staaltje van tekenkunst vervaardigd onder de Indiase grootmogol Akbar (1555–1605). Het paardenlijf heeft de kleur van het papier met op enkele plaatsen nauwelijks zichtbare arceringen. Slechts het dekkleed en de figuur van de verzorger zijn ingekleurd. De verzorger heeft het paard na een lange rit of een andere zware inspanning zojuist zijn tuig afgenomen en van een dekkleed voorzien om snelle afkoeling te voorkomen en veegt hem het zweet van de lippen. Het paard is nog niet tot rust gekomen en staat nog na te trappelen.

Het brandmerk op de bil van het paard wijst op zijn herkomst uit een stoeterij van een edelman of van de Grootmogol Akbar zelf. Akbar was een groot bevorderaar van de kunsten. Zijn schildersatelier omvatte zeker honderd schilders die de illustraties verzorgden van de vele historische en literaire werken die Akbar liet samenstellen en afschrijven. Hij gaf ook opdracht voor een heel ander soort onderwerpen: losse bladen met portretten van zijn edelen en studies van dieren. Deze

werden door meesterschilders gemaakt van wie een aantal met name bekend is.

Er bestaat een tweede versie van deze voorstelling bekend en mogelijk zijn er meer geweest. Het vermenigvuldigen van afbeeldingen door middel van sjablonen was in de Indiase miniatuurschilderkunst een veel gebruikte methode. De beide versies dateren uit ongeveer 1590. Welke de eerste is kan moeilijk uitgemaakt worden. Als criteria als natuurlijkheid en levendigheid hier ook gelden dan is de kunstenaar van het blad in het Prentenkabinet de grootste van de twee. Hij moet één van Akbars schilders van naam zijn. Helaas kunnen we die naam nog niet aan dit prachtige kunstwerk verbinden.

Het Rijksprentenkabinet beheert een zeer grote verscheidenheid aan verzamelingen van kunstwerken op papier. Een minder bekend bestand bestaat uit miniaturen uit het Indische subcontinent. Het Prentenkabinet is de enige plaats in Nederland waar deze kunstvorm verzameld wordt. De oudste onderdelen daarvan gaan terug tot in de 17de eeuw en zijn afkomstig uit het bezit van de bekende Amsterdamse burgemeester Nicolaas Witsen.

Recentelijk is door de schenking van prof. P. Formijne de verzameling in de breedte uitgebreid. Op het ogenblik wordt er bewust gezocht naar aanvullende hoogtepunten voor dit verzamelgebied. In 1998 is het gelukt zo'n aanwinst te vinden.

India, Mogol
Anoniem, ca. 1590
Paard en rijknecht
Penseel in kleuren en zwart op papier
12 x 16,25 cm.
Inv.nr RP-T-1998-84
Aankoop met steun van het Rijksmuseum Fonds

Het liedboek van Anna Steyns

Een enkele maal gebeurt het dat er een kunstvoorwerp op de markt komt dat voor meer dan één museum in Nederland van groot belang is. In plaats van elkaar op leven en dood te beconcurreren, kan men dan beter de handen ineen slaan en trachten het voorwerp in gezamenlijk eigendom te verwerven. In 1998 gebeurde het weer, dat de begeerte van twee Nederlandse instellingen uitging naar één object.

Als uit het niets verscheen in de kunsthandel een in een donkergroene, met zilverdraad geborduurde band gebonden liedboek dat, blijkens een inscriptie, ooit het eigendom was van Anna Steyns (1588–1618), de tweede vrouw van de Haarlemse regent Paulus van Berensteyn (1588–1636). Het boek bevat niet minder dan 95 fraai gekalligrafeerde en vaak met goud gehoogde teksten. Daaronder zijn 62 teksten van liederen en twee sonnetten in het Nederlands. Het album is van groot belang voor de bestudering van de Nederlandse letterkunde en de muziekgeschiedenis en het was er de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag daarom veel aan gelegen het aan te kopen.

Maar ook uit kunsthistorisch oogpunt is het album buitengewoon interessant en daarom voor het Rijksmuseum aantrekkelijk: het bevat vier teke-

Liedboek van Anna Steyns Haarlem 1611–1612
Handschrift op papier in een met zilverdraad
geborduurde band, 36 folia
153 x 203 mm (bladmaat)
Inv.nr RP-T-1998-86

ningen die alle iets toevoegen aan het bestaande beeld van het oeuvre van twee vroeg 17de-eeuwse Hollandse kunstenaars. Ingeplakt in het album zijn drie tekeningen van Cornelis Claesz. van Wieringen (circa 1580–1635), twee marines en een wintergezicht. Bijzonder aan deze tekeningen, die in stijl en thematiek geheel aansluiten bij het overige late werk van de kunstenaar, is vooral het materiaalgebruik: alledrie zijn minutieus geschilderd in waterverf en dekverf. Tekeningen in deze techniek waren tot nu toe van deze kunstenaar niet bekend.

De meest intrigerende tekening in het album echter is een W B gemonogrammeerde en 1612 gedateerde *Zittende herderin in een landschap*. Het heeft er alle schijn van dat dit de vroegst gedateerde tekening is van Willem Buytewech (circa 1591–1624). De uit Rotterdam afkomstige Buytewech werd in 1612 ingeschreven als lid van het Haarlemse St. Lucasgilde. Tot op heden waren er echter van hem geen tekeningen van vóór 1614/15 bekend. In Buytewechs oeuvre is de tekening

een unicum, omdat ze geheel in waterverf in kleuren is uitgevoerd.

In zeker opzicht heeft de tekening nog het karakter van een jeugdwerk: de anatomie van de herderin is niet in alle opzichten geslaagd. Het bosrijke landschap daarentegen heeft een onmiskenbare bekoring. De wijze waarop de bomen zijn weergegeven laat zich goed vergelijken met het geboomte in Buytewechs landschapstekeningen die meestal omstreeks 1615 worden gedateerd. Geheel op de wijze van Vlaamse landschapsschilders zoals Joos de Momper verdeelde Buytewech zijn landschap in een geel met bruine strook voor de voorgrond, een groene strook voor het middenplan, en een blauw verschiet. Ook de plaats van de tekening in het album is niet zonder betekenis: ze is opgenomen temidden van pastorale poëzie.

Het liedboek van Anna Steyns kon worden verworven dankzij de steun van vele fondsen en particulieren. Het album wordt in de Koninklijke Bibliotheek bewaard, de plaats waar de teksten onder optimale omstandigheden kunnen worden bestudeerd.

Aankoop met steun van de Vereniging Rembrandt, het VSB Fonds Den Haag en omstreken, VSB Fonds Utrecht, Stichting Dr Hendrik Muller's Vaderlandsch Fonds, de Jaffé-Pierson Stichting, J.C. Ruigrok Stichting, Batouwe Stiftung, K.F. Hein Fonds, M.A.O.C. Gravin van Bylandt Fonds en twee particulieren

Francis van Bossuit *Mars*

De beeldhouwer Francis van Bossuit (1635–1692) oogste grote roem in Amsterdam omdat hij ‘het harde Yvoor door zyn beytel-slagen, dat de stukken om her vloogen, in een teedre sachtigheyt veranderde’. De beste illustratie hiervan biedt de monumentale, vrijstaande Mars, die door het Rijksmuseum werd verworven op een Parijse veiling.

Het beeld van de antieke krijgsgod neemt onder de nog bekende werken van Francis van Bossuit een onbetwiste ereplaats in. Niet alleen is het beeld het enig bewaard gebleven vrijstaande ivoor van zijn hand, met zijn hoogte van 44 centimeter is *Mars* ook het grootste werk dat van de beeldsnijder bekend is. Het ivoor is door zijn fluwelig zacht gevormde oppervlak, het gedurfde formaat en de indrukwekkende uitbeelding van het mannelijk naakt een hoogtepunt van 17de-eeuwse Europese *Kleinplastik*.

Ofschoon de Mars niet is gesigneerd, is er geen twijfel over het auteurschap van Francis van Bossuit. Het beeld sluit namelijk door zijn vloeiende musculatuur en kenmerkende haarbehandeling stilistisch nauw aan bij gesigneerd ivoorsnijwerk van zijn hand. Bovendien werd de Mars al in 1727 gepubliceerd als een werk van de meester. Twee aanzichten van het beeld zijn namelijk te vinden in Mattys Pools *Beeldsnyders Kunst-kabinet*, een uitgave waarin een aanzienlijk deel van het oeuvre van Van Bossuit in de vorm van gravures is opgenomen.

Omstreeks 1700 maakte de ivooren Mars deel uit van het vermaarde kunstkabinet van de Amsterdamse koopmansweduwe Petronella

Oortmans-de la Court. In de inventaris van haar verzameling van 1707 werd het beeld omschreven als ‘Een ijvoren Mars van Francis’, direct gevolgd door zijn pendant ‘Een dito Venus, beijde met ebbehoute pedestalen’. Mevrouw Oortmans en haar man waren belangrijke vroege verzamelaars van het werk van Van Bossuit; hun verzameling telde in totaal tien ivoeren van de beeldsnijder, waaronder het ragfijne reliëf *Venus en Adonis* dat het Rijksmuseum al sinds 1883 bezit. De ivoeren Mars nam met zijn tegenhanger, die nog spoorloos is, in het kunstkabinet een ereplaats in.

Francis van Bossuit werd geboren in Brussel in 1635 en opgeleid in Antwerpen. Hij wordt gerekend tot de belangrijkste beeldhouwers in ivoor in de 17de eeuw. Na een langdurig verblijf in Rome, vestigde hij zich omstreeks 1680 in Amsterdam waar hij tot zijn dood in 1692 werkzaam was en een grote reputatie verwierf. In Rome werkte Van Bossuit nauw samen met de jongere Duitse beeldhouwer Balthasar Permoser (1651–1732) en onderhield hij banden met de Florentijnse Academie. Zijn Italiaanse ervaringen vormden de grondslag voor Van Bossuits internationaal gekleurde barokstijl, die zich later overigens zou mengen met Amsterdamse invloeden van Artus Quellinus en Rombout Verhulst.

De aankoop van de ivoeren Mars brengt na bijna driehonderd jaar een van de belangrijkste voorbeelden van Nederlandse *Kleinplastik* terug naar Amsterdam, waar het beeld de verzameling ivoorkunst van het Rijksmuseum ineens een krachtig accent geeft.

Francis van Bossuit
Mars
Amsterdam, ca. 1680–1692
Ivoor, H. 44 cm.
Inv.nr BK-1998-74
Aankoop met steun van de Vereniging Rembrandt

De schenking Teding van Berkhout

In zijn lange geschiedenis heeft het Rijksmuseum vele kunstwerken ten geschenke ontvangen. Binnen ieder deelgebied van de verzamelingen treft men talrijke meer of minder aanzienlijke schenkingen aan. De enorme gevarieerdheid van die verzamelingen is voor een groot deel te danken aan deze voortdurende traditie van vrijgevigheid.

Ook voor de verzamelingen van de afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid zijn schenkingen van groot belang geweest. Het bekendste voorbeeld is wellicht de schenking door de erven John F. Loudon van diens grote verzameling Delfts aardewerk in 1916, die nog steeds het hoofdbestanddeel vormt van het Delfts in het Rijksmuseum. In 1998 is wederom een belangrijke schenking gedaan van een aantal kunstvoorwerpen door jonkvrouwe A.C. Teding van Berkhout en S.F. barones van Hœvell-Teding van Berkhout. De schenksters hebben een oude band met het Rijksmuseum en met andere Nederlandse musea. Verschillende van de objecten zijn afkomstig uit de verzameling van hun vader, jonkheer H. Teding van Berkhout, die van 1913 tot 1934 directeur van het Rijksprentenkabinet was. Een grote groep tekeningen, prenten en andere voorwerpen met dezelfde herkomst is door de schenksters in 1988 ondergebracht in de Stichting Jhr. H. Teding van Berkhout Sr. en Jr. en geplaatst in het Teylers Museum te Haarlem.

Een aantal van de in 1998 geschonken voorwerpen bevond zich al enkele jaren in het museum. Een voorbeeld is de glazen fles uit Silezië, die dan ook al in de in 1995 verschenen bestandscatalogus van de verzameling glas van het museum is opgenomen (het was ons toen reeds bekend dat het de bedoeling was het stuk uiteindelijk te schenken). Dit zeldzame voorwerp is exemplarisch voor het bijzondere karakter van de schenking Teding van Berkhout. Het Rijksmuseum bezit een kleine

maar goede verzameling Duits gegraveerd glas uit de 17de en 18de eeuw – veel van de fraaiste stukken vormen onderdeel van de grote glasverzameling die de heer A.J. Enschedé in 1896 aan het museum legateerde. De prachtige fles die een ongewone vorm paart aan een bijzonder rijke radgravure en die bovendien geheel gaaf en compleet met zijn schroefdop bewaard bleef, voegt een hoogtepunt toe aan het kleine ensemble Duitse glazen dat daardoor in zijn geheel sterk aan betekenis wint.

Het pronkstuk van de schenking is het sublieme ivoren reliëf dat omstreeks 1660 door een van de vaardigste ivoorsnijders uit Zuid-Duitsland of Oostenrijk is vervaardigd. Van deze meester, wiens uitgesproken stijl duidelijk herkenbaar is, bevinden zich werken in de grote, uit vorstelijke *Kunstammern* ontstane verzamelingen, zoals in Wenen en Liechtenstein, en in diverse andere musea, maar zijn identiteit is nog niet achterhaald. Hij wordt met de noodnaam Meester van de Sebastiaansmartyriën aangeduid naar twee reliëfs met dat onderwerp in Wenen en Linz. De kenmerken van zijn stijl, de grote vaart in de voorstellingen, de expressieve gelaatsuitdrukkingen en de gedetailleerd uitgewerkte haarpartijen, worden prachtig gedemonstreerd op het reliëf. Hier geldt in nog sterkere mate wat werd opgemerkt met betrekking tot de fles uit Silezië: een kleine deelverzameling is op spectaculaire wijze verbeterd. Het Rijksmuseum bezit een respectabele collectie ivoren uit het tijdperk van de barok. Onlangs is deze, dankzij steun van de Vereniging Rembrandt, met een Nederlands hoofdwerk verrijkt: de Mars van Van Bossuit (zie p. 37). Met het reliëf van de Meester van de Sebastiaansmartyriën is veruit het fraaiste niet-Nederlandse werk aan de verzameling toegevoegd, een voorbeeld van de Europese ivoorsnijkunst op het allerhoogste niveau. Een gelukkiger samengaan van bewuste aankooppolitiek en bij-

*Fles met schroefdop van glas gegraveerd met het rad
met personificaties van deugden en een gekroond, niet
geïdentificeerd wapen circa 1700–1720*

H. 16,8 cm., Silezië, Hirschberger Tal

Inv.nr BK-1998-92

Schenking van S.F. barones van Höevell-Teding van
Berkhout en jonkvrouwe A.C. Teding van Berkhout

zondere vrijgevigheid is nauwelijks denkbaar.

Twee indrukwekkende Nederlandse houten kandelaars uit de late 18de eeuw, beeldhouwd als gesluierde Vestaalse maagden en verguld en zwart geverfd in navolging van Franse bronzen voorbeelden, een fraaie Haags zilveren mosterdpot, in 1787 vervaardigd door de beroemde zilversmid Martinus van Stapele, en een van de vroegst beken-

de Nederlandse bronzen vijzels, gedateerd 1511 en compleet met zijn stamper bewaard, behoren eveneens tot de schenking Teding van Berkhout. Het zijn alle hoogtepunten op hun gebied die de verzamelingen op markante wijze versterken. Ze voegen persoonlijke accenten toe, die de herinnering aan de gulle gevers tot in lengte van dagen levendig zullen houden.

Meester van de Sebastiaansmar tyriën
*Boottocht van kleine zeenimfen getrokken door een
hippocampus en dolfijnen*
Zuid-Duitsland of Oostenrijk, circa 1660
Ivoor, 10,8 x 30,8 cm.
Inv. nr BK-1998-89
Schenking van S.F. barones van Höevell-Teding van
Berkhout en jonkvrouwe A.C. Teding van Berkhout

Houbraken en Van Mieris

Sinds jaren streeft het Rijksmuseum ernaar om de Nederlandse schilderkunst uit de periode rond 1700 beter in de collectie te vertegenwoordigen. Lange tijd werd de kunst van het einde van de Gouden Eeuw nauwelijks de moeite waard gevonden en helaas heeft deze geringe waardering zijn sporen in de verzameling nagelaten: de schilderkunst uit dat tijdvak was maar matig en niet met de gewenste kwaliteit aanwezig.

Topstukken zijn altijd al schaars en dat geldt ook voor Hollandse schilderijen rond 1700. Dit jaar zijn twee indrukwekkende schilderijen verworven die het getoonde overzicht aanzienlijk versterken. De Nederlandse schilderkunst uit de periode 1680-1720 wordt hierdoor nergens zo gevarieerd en op zo'n niveau gepresenteerd als in het Rijksmuseum.

De heropening van de Zuidvleugel en de daarmee samenhangende nieuwe presentatie van de 18de-eeuwse Nederlandse schilderijen in 1996 was aanleiding om de collectie nog eens goed op haar merites te beoordelen. Ter versterking ervan konden enkele schilderijen van het Mauritshuis in langdurig bruikleen worden verkregen en ook werd toen een belangrijk schilderij van Adriaen van der Werff als aanwinst gepresenteerd, *God roept Adam en Eva ter verantwoording* uit 1717. Dit schilderij was al sinds 1750 als verloren beschouwd maar bleek al die tijd bij de Deense adellijke familie Von Moltke in hoge achting te zijn gehouden. Bij schilderijen van Adriaen van der Werff is altijd de vraag of het eigenhandig is geschilderd: de kunstenaar aarzelde namelijk niet om werk van zijn broer Pieter lichtjes met het penseel te beroeren om het vervolgens van zijn indrukwekkende signatuur (en bijhorend prijskaartje) te voorzien. In het geval van het aangekochte schilderij weten we echter uit Adriaens eigen aantekenboekje dat hij er zelf maar liefst negentien weken aan had gewerkt en zijn broer slechts tweeëneenhalve

week, zodat duidelijk is in hoeverre we met een echte Adriaen van der Werff te doen hebben.

Dit jaar zijn twee indrukwekkende schilderijen verworven die het getoonde overzicht aanzienlijk versterken. Allereerst is daar *Het offer van Iphigeneia* door Arnold Houbraken (1660-1719). Deze meester geniet meer bekendheid als schrijver dan als schilder vanwege zijn *De groote schouburgh der Nederlantsche konstschilders en schilderessen*, één van de belangrijkste bronnen over de schilders van de Gouden Eeuw. Dit boek werd in drie delen tussen 1718 en 1721 uitgegeven in Amsterdam. Daar bracht de kunstenaar de laatste jaren van zijn leven door, nadat hij in 1710 zijn geboortestad Dordrecht had verlaten. *Het offer van Iphigeneia* is ongetwijfeld nog in zijn Dordtse tijd ontstaan, waarschijnlijk tussen 1690 en 1700.

Voorgesteld is een scene uit de strijd tussen de Grieken en Trojanen. Toen koning Agamemnon de Griekse vloot in de haven van Aulis bijeengebracht had om naar Troje uit te varen, werd dit door een lange periode van windstilte belet. De ziener Kalchas wist dit te verklaren als tegenwerking van de godin Artemis die door Agamemnon beledigd zou zijn. Om de godin weer gunstig te stemmen was het offer van diens dochter Iphigeneia noodzakelijk. Op het *moment suprême* vervangt Artemis Iphigeneia echter door een hert. Zo althans is de afloop van het drama bij de Griekse treurspeldichter Euripides, wiens *Iphigeneia in Aulis* in de 17de eeuw grote bekendheid genoot mede dankzij een vertaling door Joost van den Vondel. Op het schilderij zien we Kalchas, gekleed als hogepriester, met het mes in de rechterhand gereed om de geblinddoekte Iphigeneia te offeren aan Artemis, de godin wier beeld op het altaar achter hen is weergegeven. Het schilderij is zonder twijfel op het hoogtepunt van Houbrakens kunnen geschilderd. Het fraaie, warme koloriet en de malse, vloeiende manier van schilderen zijn van een voor hem onovertroffen kwaliteit.

Arnold Houbraken
Het offer van Iphigeneia gesigneerd
Doek
Inv. nr SK-A-4942

De rarekiek van Willem van Mieris (1662-1747) maakte zijn (tijdelijke) opwachting in het museum in 1989 toen het paneel als bruikleen van een Engelse verzamelaar deel uitmaakte van de tentoonstelling 'De Hollandse fijnschilders. Van Gerard Dou tot Adriaen van der Werff'. Dankzij een afgewogen keuze van kunstwerken maakte de tentoonstelling de uitzonderlijke kwaliteiten aanschouwelijk van lang miskende meesters als Adriaen van der Werff, Frans van Mieris en diens zoon Willem van Mieris. Het werk van Willem van Mieris was slechts matig in de collectie vertegenwoordigd; het opmerkelijkste stuk in de verzameling bleek bovendien niet door hem maar door een navolger geschilderd te zijn. Dankzij de steun van de Vereniging Rembrandt en het Rijksmuseum Fonds kon nu een belangrijk werk van zijn hand worden verworven.

De rarekiek is in 1717 door de Leidse verzamelaar Allard de la Court bij Willem van Mieris besteld. Het was, zo schreef De la Court in een door hemzelf opgestelde inventaris van zijn kunstbezit, niet alleen 'seer uytvoerig en vol werk' maar ook het 'caapitaalste modernste' dat van de kunstenaar bekend was. De la Court had er dan ook 1000 gulden voor betaald, de hoogste prijs voor een schilderij in zijn kabinet. De kwitantie is overigens nog bewaard gebleven. Daaruit blijkt dat Van Mieris zijn werk zelf 't *Fraay Curieus* noemde.

Deze uitdrukking kan met behulp van 18de-eeuwse woordenboeken worden verklaard als de aanduiding voor 'een savoyaard die een poppe-spel of andere aardigheid te kyken draagd'. Ongetwijfeld zijn *fraai* en *curieus* de kreten waarmee de Savooiaards of andere rondtrekkende Franstalige speellieden hun kijkkasten en andere bezienswaardigheden aanprezen bij het publiek. In ons geval vertoont de kijkkast een religieus onderwerp: de passie van Christus is duidelijk te herkennen.

In zijn *Rarekiek* toont Willem van Mieris zich op zijn allerbest. Naast de geslaagde compositie is zeker ook het zeldzame onderwerp de reputatie van het schilderij ten goede gekomen. Nu eens niet een van Van Mieris' traditionele thema's maar juist een geheel eigentijds onderwerp. Het werk is daarmee een van de schaarse schilderijen waarin een poging is ondernomen om het traditionele genre-repertoire te vernieuwen.

Vanwege zijn onderwerp is *De rarekiek* bovendien bij uitstek geschikt om in de geplande nieuwe opstelling van het Rijksmuseum, die een geïntegreerde opstelling van schilder-, beeldhouwkunst en kunstnijverheid beoogt, een centrale rol te vervullen. Met dit schilderij is een ideale aansluiting gevonden bij twee topstukken uit de kunstnijverheidsverzameling: de bij velen geliefde poppenhuizen van de dames Dunois en Oortman.

Willem van Mieris

De rarekiek gesigeneerd en gedateerd 1718

Paneel

Inv. nr SK-A-4941

Aangekocht met steun van de Vereniging Rembrandt en
het Rijksmuseum Fonds

Anne-Louis Girodet-Trioson *Portret van koningin Hortense de Beauharnais*

In de afdeling Nederlandse geschiedenis zijn portretten of beelden opgenomen van vrijwel alle stadhouders, vorsten en vorstinnen en hun echtgenotes of echtgenoten. Tot voor kort ontbrak echter een afbeelding van de eerste koningin van Nederland. Dankzij de Grote Sponsor Loterij kan het Rijksmuseum nu een prachtig portret tonen van koningin Hortense de Beauharnais (1783– 1837) van de hand van Girodet.

Hortense was de dochter van Alexandre en Josephine de Beauharnais. Na de dood van haar vader, onthoofd tijdens de Franse revolutie, hertrouwde haar moeder met Napoleon Bonaparte en werd zij keizerin van Frankrijk. Hortense werd in 1802 uitgehuwelijkt aan Napoleons broer Lodewijk. De keizer wilde hiermee zijn opvolging door een Bonaparte veiligstellen – zijn eigen verbintenis dreigde kinderloos te blijven. In dat opzicht voldeed het huwelijk aan de verwachting: in 1808 beviel Hortense in Parijs van Napoleon Louis Charles. Hij werd inderdaad keizer van Frankrijk (als Napoleon III) maar pas in 1852.

Het Rijksmuseum bezat al wel een portret van haar echtgenoot koning Lodewijk Napoleon, die ons land tussen 1806 en 1810 bestuurde. Zijn portret ten voeten uit door Charles Hodges dateert uit 1809, dus kort nadat Lodewijk Napoleon Amsterdam had uitgeroepen tot hoofdstad van het koninkrijk en het stadhuis op de Dam liet verbouwen tot koninklijk paleis.

De aankoop van het portret van Hortense is niet alleen van belang omdat een afbeelding van haar nog ontbrak, maar ook omdat de afdeling Nederlandse geschiedenis de Bataafs-Franse periode meer nadruk wil geven. In die tijd is de basis gelegd voor de moderne, op een grondwet

gefundeerde, eenheidsstaat. Het regiem van Lodewijk Napoleon heeft daarom een politieke en culturele betekenis voor Nederland die veel groter is dan de korte duur ervan doet vermoeden. Lodewijk Napoleon was bijvoorbeeld de grondlegger van het Koninklijk Museum, de voorloper van het huidige Rijksmuseum.

In recente literatuur wordt het aangekochte portret steeds omstreeks 1805 gedateerd, waarschijnlijk omdat Lodewijk Napoleon in dat jaar door Girodet werd geportretteerd. Een datering omstreeks 1808 ligt echter meer voor de hand. In de beschrijving die P.A. Coupin maakte van het leven en werk van Girodet, na diens dood in 1824, wordt namelijk onder de in 1808 vervaardigde schilderijen het *Portret van Madame Louis Bonaparte* genoemd. Het portret werd door de schilder nooit verkocht. Wellicht vormt of het korte bestaan van het Koninkrijk Holland of de slechte relatie tussen Hortense en Lodewijk Napoleon de reden. Al in 1809 was de verhouding zo verslechterd dat er sprake was van een scheiding; enkele jaren later gingen zij definitief uit elkaar. Nederland heeft voor koningin Hortense niet veel betekend. Haar huwelijk was haar opgedrongen en Parijs trok haar meer dan Amsterdam: gedurende de vierjarige periode van Lodewijk Napoleons koningsschap verbleef zij niet langer dan zeven maanden in Nederland.

Girodet moet dus ruimschoots gelegenheid hebben gehad om de koningin in Parijs te laten poseren. Dankzij zijn schilderkunstige principes – ‘een portret moet altijd juist, maar flatterend zijn: zoals het is, maar mooier’ – en zijn technische kracht is het Rijksmuseum nu in het bezit van een schitterend portret.

Anne-Louis Girodet-Trioson
Hortense de Beauharnais
Doek, 60,9 x 49,8 cm.
Inv. nr SK-A-4943/ NG-1998-10
Aangekocht dankzij de Grote Sponsor Loterij

Kastanjes en koffie

Twee aanwinsten van Amsterdams zilver

Tentoonstellingen zijn bij uitstek gelegenheden om nog onbekende kunstwerken onder de aandacht te brengen. Zo werd op 'De Lelijke Tijd. Pronkstukken van Nederlandse Interieurkunst 1835–1895' een paar schitterende Amsterdamse kastanjevazen voor het voetlicht gebracht. Onlangs slaagde het Rijksmuseum er in ze te verwerven.

Een tweede aanwinst van Amsterdams zilver konden wij verwerven met gelden geschonken door de Jaffé-Pierson Stichting. Dit betreft een uitzonderlijk vroege koffiefilterkan, die een belangrijk nieuw element toevoegt aan de verzameling Amsterdams empire zilver.

Deze aanwinsten passen in het streven van de afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid om goede voorbeelden te verwerven van 19de-eeuwse kunstnijverheid. Dat is niet eenvoudig omdat de kwaliteit van de voorwerpen, zeker hier te lande, toen aanzienlijk minder was dan in de eeuwen daarvoor. Daarom is het des te verheugender wanneer er nieuwe hoogtepunten uit deze periode aan de verzameling kunnen worden toegevoegd.

De koffiefilterkan uit circa 1809–1812 is één van de eerste voorbeelden van een nieuw type voorwerp waarin de koffie met behulp van een filtersysteem gezet kon worden. De gemalen koffie komt tussen de twee filters die zich in het bovenste, afneembare gedeelte van het lichaam bevinden. Bij het traditionele model kraantjeskan zonk de koffiedrab op de bodem. In tegenstelling tot vroegere modellen heeft deze kan een schaars versierde, doorgaande vorm, waarin het komfoor is geïntegreerd. Hiermee is hij representatief voor de strakke Amsterdamse stijl uit het begin van de 19de eeuw. Dat de maker Hendrik Smits hiermee nog zoekend was naar de meest ideale oplossing voor dit nieuwe type gebruiksvoorwerp blijkt uit

Hendrik Smits, geleverd door de Fa. Diemont
Koffiefilterkan Amsterdam, circa 1809–1812
Zilver, het komfoor van koper, de knoppen en
grepen van ebbenhout
H. 38,9 cm., br. 13,9cm., d. 19 cm.
Inv. nr BK-1998-99
Aankoop met gelden geschonken door de Jaffé-
Pierson Stichting

latere modellen die niet meer met een kraan maar met een tuit geleverd werden.

Anders dan de koffiefilterkan zijn de kastanjevazen juist een laat voorbeeld van een type gebruiksvoorwerp dat in het derde kwart van de 18de eeuw in Engeland was ontstaan. Hun vormgeving heeft een nog veel oudere herkomst. Met hun achtkantige gelobde voet herinneren de vazen aan gotische vaatwerken zoals miskelken en monstransen. Daarmee zijn deze vazen een vroege uiting van het hergebruik van de gotische stijl in Nederlands zilver. Ze zijn gemerkt met het winkeliersmerk van Nederlands meest vooraanstaande zilverleverancier in de 19de eeuw, de firma

As. Bonebakker en Zoon. Dankzij de bewaard gebleven werkmansboeken van de Amsterdamse firma kennen we de maker. Ze worden beschreven als '2 agtkantige Castanjevazen' in een post van 24 februari 1841 op naam van Theodorus Gerardus Bentvelt. Hij was de belangrijkste zilversmid die toen voor Bonebakker werkte en voerde de grote opdrachten uit; kastanjevazen behoorden tot zijn specialiteiten.

Beide aanwinsten worden opgenomen in de bestandscatalogus *Amsterdams goud en zilver, het complete bezit van het Rijksmuseum*, die eind 1999 zal verschijnen. Ze zullen te zien zijn op de gelijknamige tentoonstelling die in december 1999 van start gaat.

Theodorus Gerardus Bentvelt,
geleverd door de Fa. As. Bonebakker en Zoon
Twee kastanjevazen
Amsterdam, 1841
Zilver, de voet met een houten kern, aan de onderzijde bekleed met roggenhuid
H. 23,7 cm, d. 15,4 cm
Inv. nr BK-1998-96

William Burges *Fles*

De ontwerper van dit flesje, de Victoriaanse architect William Burges (1827–1881), vond in de middeleeuwse kunst zijn voornaamste inspiratiebron. Wat hij echter deed met de vormen en motieven die hij verwerkte, geeft blijk van grote oorspronkelijkheid en individualiteit.

Dit in 1868 in Engeland vervaardigde flesje oogt bij de eerste aanblik als een middeleeuws kleinood: een antiek Chinees porseleinen vaasje is gevat in een verguld zilveren montuur die is versierd met *émail champlevé* en bezet met edelstenen. Het deksel wordt bekroond door een spin waarvan het lichaam wordt gevormd door een parel, op de manier van renaissance-juwelen. De signatuur en de datering: WILLIAM.BURGES.ME.FF.MDCCCLXVIII, zijn in gotiserende letters rond de voet aangebracht. Alle details van het flesje getuigen echter van de oorspronkelijkheid waarmee Burges de middeleeuwse vormen en motieven gebruikte, zoals de geestige tekening van de in email uitgevoerde dieren, de onverwachte wijze waarop de spijlen van de vassing van het flesje aan de onderzijde in wortels overgaan en aan de bovenzijde in fleurons, en de grillige spin als dekselknop. In de verregaande stilerings van de ornamentale motieven is Burges verbluffend modern; zijn werk wijst vooruit naar de Engelse *arts and crafts*-beweging van omstreeks 1900.

William Burges was een van de belangrijkste architecten en ontwerpers van het 19de-eeuwse Engeland. Toch heeft zijn naam een minder bekende klank dan die van beroemdheden als William Morris en A.W.N. Pugin. In tegenstelling

tot deze kunstenaars, die met hun theorieën en ontwerpen binnen en buiten Engeland grote invloed hebben uitgeoefend, concentreerde Burges zich op het tot stand brengen van gebouwen en objecten voor een klein aantal kapitaalcrachtige en veeleisende opdrachtgevers. Zijn zeer persoonlijke, fantasievolle, rijk versierde en kostbare werk leende zich minder tot een wijde verspreiding, hoezeer het ook op alle grote tentoonstellingen werd bewonderd. Hij was zelf een van zijn belangrijkste klanten: zijn eigen huizen en de voor hemzelf gemaakte objecten horen tot zijn meest spectaculaire scheppingen. Ook dit flesje is voor de architect zelf vervaardigd. Het is te zien op een foto van Burges' kaptafel in zijn huis in Buckingham Street in Londen dat hij tot 1878 bewoonde. Burges had de gewoonte om, wanneer hij gasten ontving, in zijn huis opstellingen van door hem verzamelde of ontworpen objecten te maken. Het flesje werd ook daarbij ingezet, zoals op een oude foto van een dergelijke compositie te zien is.

In de gestaag groeiende verzameling van kunstnijverheid van het historisme in het Rijksmuseum is Engeland nog nauwelijks vertegenwoordigd. De kunstuitingen van dit land waren in de 19de eeuw echter van toonaangevende betekenis, zodat naar een goede vertegenwoordiging ervan wordt gestreefd. Met de aankoop van de reukflacon van Burges is een belangrijke stap op dit deelgebied gezet. Het kleine object heeft een grote zeggingskracht en vertegenwoordigt de Victoriaanse kunstnijverheid direct op het hoogst denkbare niveau.

William Burges

Fles

Porselein met montuur van verguld zilver, versierd met email, edelstenen en een parel, het porselein China, waarschijnlijk Qing dynastie, circa 1700–1725, de montuur Engeland, 1868
H. 16,2 cm., d. 6,2 cm.

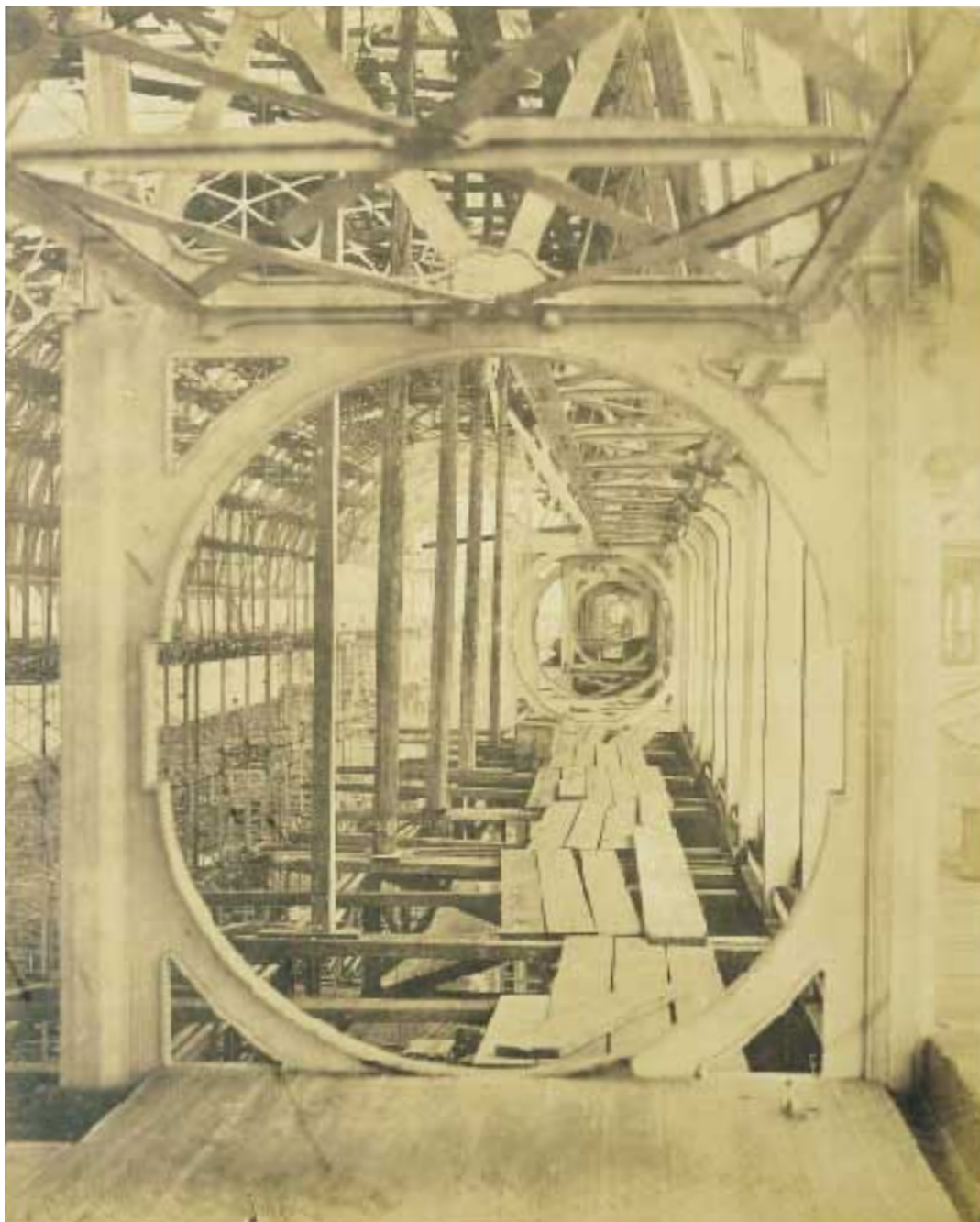
Inv. nr BK-1998-95

Philip Henry Delamotte

Chrystal Palace

52

Philip Henry Delamotte
*Doorzicht in de bovengalerij van het Chrystal Palace in
Sydenham 1852–1854*
zoutdruk 283 x 229 mm
Inv. nr RP-F-1998-12

Samuel Bourne *Boomstudie*

53

Samuel Bourne
Boomstudie 1869
albuminedruk 285 x 242 mm
Inv. nr RP-F-1998-1

Schatten uit Venetië

Van tempera naar olieverf

Het Rijksmuseum wordt vaak gezien als de schatkamer van vooral Nederlandse kunst. Er wordt nogal eens vergeten dat het ook kan bogen op Franse, Spaanse, en Italiaanse schilderijen van indrukwekkende kwaliteit. Om dit onder de aandacht te brengen presenteert het museum regelmatig hoogtepunten van de buitenlandse scholen uit de eigen verzameling.

In de zomer van 1997 toonde het Rijksmuseum een selectie Italiaanse, met temperaverf beschilderde paneeltjes uit de 14de en 15de eeuw. Daarop aansluitend is in 1998 een selectie topstukken uit Venetië getoond die tussen ongeveer 1460 en 1560 zijn gemaakt. In die tijd vonden in Venetië in de schilderkunst belangrijke stilistische veranderingen plaats die samenhangen met een veranderd materiaalgebruik. De stilistische veranderingen hadden alles te maken met de nieuw ontdekte olieverftechniek, die het gebruik van ei-tempera op paneel geheel verdrong. Samenhangend met deze ontwikkeling werd het paneel verdrongen ten gunste van het doek. Temperaschilderijen kenmerken zich door het gebruik van dekkende verf op een gladde witte ondergrond, waarmee lineair en uiterst precies gewerkt kon worden. Volumes en kleurovergangen werden meestal door gradaties van effen kleurvlakken en met een netwerk van arceringen aangegeven. Olieverfschilderijen daarentegen kenmerken zich door een grotere nadruk op transparante laklagen waarbij vooral atmosferisch en tonaal gewerkt kon worden. Geleidelijke overgangen werden bereikt door verschillende toetsen natte verf in elkaar te laten vervloeien.

Deze ontwikkeling werd getoond aan de hand van 17 schilderijen uit de Veneto. De schilderijen zijn hiervoor wetenschappelijk onderzocht en in sommige gevallen gerestaureerd. De restauratiewerkzaamheden leverden veel bijzonders op.

De mooiste verrassing was het *Portret van een edelman in harnas*. Hoewel dit schilderij in het verleden zelfs in de Eregerij had gehangen, was het in de loop der tijd ongeschikt beschouwd voor de vaste opstelling. De ware kwaliteiten van het stuk waren niet meer herkenbaar vanwege de staat en de afgebeelde figuur was nauwelijks meer zichtbaar onder de donkere, vuile vernis. Bij het restauratie-onderzoek bleek met name het harnas van de edelman geschilderd met een bewonderenswaardig gevoel voor illusie. In eerste instantie leek het alsof dit harnas in één gang, *alla prima* was geschilderd. Het onderzoek liet ondermeer zien dat de verf juist heel systematisch in verschillende lagen,

Giovanni Moroni
Portret van een edelman in harnas
Doek, 92,5 x 70 cm.
Inv. nr SK-A-3035
Aanwinst 1925

naast en over elkaar, werkend van de donkere onderschildering naar de hoogste lichten, is aangebracht. De afzonderlijke penseelstreken waarmee harnas, textiel en zwaardheft zijn opgebouwd, zijn op tal van plaatsen goed te onderscheiden en blijken op systematische wijze naast elkaar en over elkaar heen te zijn gebracht. Door het technische onderzoek kon er meer duidelijkheid over de identiteit van de maker verkregen worden. Het schilderij stond tot dusver omschreven onder de weinig zeggende en onbevredigende noemer Venetiaans-Lombardijse school. Het onderzoek heeft uitgewezen dat het stuk kan worden toegeschreven aan de beroemde Noord-Italiaanse meester Giovanni Moroni. Nu het schoongemaakt en gerestaureerd is, wordt ook nog eens duidelijk dat het behoort tot een van Moroni's beste werken. Het Rijksmuseum is een waar topstuk rijker geworden

Een andere verrassing was Giovanni Antonio Pordenone's *Maria met kind*. Dit schilderij was, voordat het in het Rijksmuseum kwam, op slordige wijze bedoekt, had vele nonchalant opgevulde lacunes en maakte een fletse indruk. Het onderzoek wees uit dat dit schilderij volgens een uitzonderlijke techniek was gemaakt. De verf bleek in verschillende sessies aangebracht met een wateroplosbaar bindmiddel, op zo'n manier dat er prachtige overgangen van licht naar donker werden bereikt. De verf was hierbij in een enkele laag in de vezels van het doek gewerkt tot een mat dekkend, fluweelachtig glanzend oppervlak.

Schilderijen die met deze techniek zijn gemaakt, zijn heel kwetsbaar. De restauratoren hebben in samenwerking met interne en externe specialisten een nieuwe methode ontwikkeld om dit fragiele schilderij te restaureren. De oude, grove bedoe-king werd verwijderd, en het schilderij werd op een speciaal raamwerk gebracht. De lacunes werden opgevuld met speciaal geweven linnen en met

grote precisie geretoucheerd. Hiermee zijn de van Pordenone's techniek weer opnieuw aan het licht gebracht en verkreeg het Rijksmuseum uit de eigen verzameling een 'nieuwe' aanwinst.

Voor de presentatie is ook de *Muze met luit* van Jacopo Tintoretto gerestaureerd. Dit schilderij is eigenlijk een fragment van een onvoltooid werkstuk. Doordat dit schilderij maar gedeeltelijk is afgemaakt zijn er op veel plaatsen werksporen uit verschillende stadia van de opbouw te zien. Analyse van materialen en werkwijzen hebben ons veel nieuwe inzichten in Tintoretto's latere techniek opgeleverd. Op het schilderij is goed te zien hoe Tintoretto het beeld vanuit heel grote losse schetslijnen opbouwde. Op sommige plaatsen is de afbeelding ver uitgewerkt, op andere zijn de vormen slechts summier aangeduid. Op de bruinige onderlaag tekende Tintoretto de voorstelling in snelle halen met een dikke borstelige kwast en loodwit. Soms is dit wit gebruikt om heel globaal een vorm aan te geven, zoals bij de rechterhand en het paarse kleed. Daarna gaf hij met zwarte verf de contouren van de vorm aan. Vervolgens liet hij de uiteindelijke figuur groeien met een verf die donkerder was dan die van de achtergrond. Het schilderij ziet eruit of het door de schilder met veel gemak en een soort vanzelfsprekendheid op het doek is gezet.

Het werk is een studie voor *De negen muzen*, nu in de verzameling van de Britse koningin in Hampton Court. De luitspeelster op het fragment is identiek aan een van de muzen op het uiteindelijke schilderij. De restauratie, waarbij een vergeelde vernis werd verwijderd en een veelheid van kleine lacunes in de verflaag zijn geretoucheerd, heeft Tintoretto's kleuren weer in al hun pracht naar voren laten komen. Het schilderij dat tot dat moment een wat kommelvol bestaan in het depot heeft gehad, is nu echt weer een topstuk waarvan ten volle kan worden genoten.

Jacopo Tintoretto
Muze met luit
 Doek 119 x 84 cm.
 Inv. nr SK-A-4010
 Aanwinst 1960, in bruikleen sinds 1952

Herinrichting afdeling Nederlandse geschiedenis

Op 27 november 1998 werd in aanwezigheid van Z.K.H. de Prins van Oranje de vernieuwde presentatie van de afdeling Nederlandse geschiedenis heropend. Het Rijksmuseum, dat al vanaf zijn oprichting een museum was van 'Konst en Geschiedenis', kan weer de ontwikkeling van de Nederlandse staat vanaf 1500 tot aan de Tweede Wereld-oorlog laten zien. In een chronologisch verhaal, louter opgebouwd uit originele objecten.

De afdeling Nederlandse geschiedenis is een van de vijf grote verzamelafdelingen van ons museum. Vanaf het moment dat 200 jaar geleden de Nationale Kunst Gallery in het Haagse Huis ten Bosch werd geopend stond de nationale geschiedschrijving in ons vaandel. In het Rijksmuseum-gebouw, dat in 1885 werd betrokken, benadrukte architect Pierre Cuypers in de decoratie dat het Rijksmuseum de plek bij uitstek was waar naast de beeldende kunst van onze Gouden Eeuw ook de geschiedenis van onze natie aanschouwelijk werd gemaakt.

De opzet van de afdeling zoals die nu te zien is dateert in oorsprong uit de jaren '70. Het resultaat dat door toedoen van het toenmalige hoofd D.H.Couvee en inrichtingsarchitect D.Elffers werd bereikt, was toen zowel modern als controversieel. Uiteindelijk werd de inrichting door velen zeer gewaardeerd. Toch heeft de presentatieopvatting van iedere generatie maar een beperkte levensduur en dat geldt waarschijnlijk des te sterker als het de presentatie van de nationale geschiedenis betreft.

Bij de huidige herinrichting werden niet alleen de zalen in esthetische zin opgeknapt maar werd ook het concept danig herzien. In een chronologische opstelling, louter opgebouwd met ori-

ginele voorwerpen en schilderijen van hoge kwaliteit, concentreert het verhaal zich nu op de vorming van het landschap en zijn bewoning, op het bestuur en de staatsvorming en op de contacten met andere landen en volken.

Uiteraard blijven de iconen van de Nederlandse geschiedenis te zien: de Barents-collectie, het stokske van Van Oldenbarneveld, de boekenkist van Hugo de Groot, de spiegelversiering van het bij Chatham veroverde Engelse oorlogsschip *Royal Charles* en J.W.Pieneman's enorme schilderij van de slag bij Waterloo. Daarnaast zijn er echter ruim 200 nieuwe objecten en afbeeldingen ingebracht, grotendeels uit eigen collectie en deels bruiklenen van andere musea. In het oog sprin-

Het 'lijstenproject': het terugbrengen van de originele lijsten bij de schilderijen van de afdeling Nederlandse geschiedenis

gend zijn daarbij bij voorbeeld de negen monumentale koperen etsplaten van de eerste Nationale Kaart van Nederland, de vroeg 19de-eeuwse diorama's van Suriname, de modellen van een houtzaag- en watermolen en de soldatenkist van de vermaarde patriot J.W.Daendels.

Ook zijn er belangrijke aanwinsten verworven voor deze nieuwe opstelling, zoals het schilderij van P.C. La Fargue *Gezicht op de kom van Leidschedam met trekschuiten*. Het absolute pronkstuk is het portret van de eerste koningin van Nederland, Hortense de Beauharnais.

Meer dan voorheen wordt aandacht besteed aan de wisselwerking tussen Nederland en andere culturen en de bijzondere artistieke voortbrengselen die daar het resultaat van zijn. Hoewel de relatie met Azië (Japan, Indonesië, Sri Lanka en India) nog steeds een belangrijke plaats inneemt, wordt nu ook speciale aandacht gegeven aan Suriname en aan West- en Zuid-Afrika.

In politiek en staatkundig opzicht is duidelijker dan voorheen benadrukt in welke mate de Bataafs-Franse periode volgens de laatste inzichten de basis legde voor de moderne nationale eenheidsstaat. Daarmee wordt een historisch platform geboden voor actuele discussies zoals die gevoerd worden over de nationale identiteit.

Ook is alle beteksting vernieuwd en geheel tweetalig gemaakt, een *must* voor een museum waar meer dan de helft van de bezoekers uit buitenlanders bestaat. De beteksting is gesystematiseerd en geeft veel meer informatie dan voorheen. Waar nodig zijn de tekstborden ter oriëntatie van landkaartjes voorzien. Dankzij de gewijzigde opstelling en de nieuwe vitrines komen met name de historisch belangrijke, maar soms minder in het oog springende voorwerpen nu beter tot hun recht.

De gehele herinrichting heeft zich in 11 maanden afgespeeld. In die periode zijn in twee fasen 1200 objecten en schilderijen van zaal verwijderd, ingepakt en elders opgeslagen, werden alle zalen

gestuct en geschilderd, is de bedrading vervanging en zijn vervolgens alle voorwerpen in een deels nieuwe opstelling met nieuw geschreven teksten teruggeplaatst. Zeer belangrijk voor de verbetering van de presentatie was het 'lijstenproject': van veel schilderijen waren in de 70-er jaren de originele lijsten vervangen door eenvormige en eenvoudige lijsten. Door de afdeling schilderijen zijn nu zoveel mogelijk de originele lijsten teruggebracht.

De afdeling beschikt nu ook over een eigen ruimte voor tijdelijke presentaties en tentoonstellingen. De eerste tentoonstelling 'Sawasa, Japanese export art in black and gold' liet zien hoe verblijvend mooi producten kunnen zijn die voortkomen uit twee verschillende culturen. Met een 'Speerpuntexpositie' in samenwerking met het Algemeen Rijksarchief werd aandacht besteed aan het tot stand komen van de Staatsregeling van 1798 en de Grondwet van 1848, respectievelijk 200 en 150 jaar geleden. Het samenwerkingsverband met NRC Handelsblad om onder de titel 'Document Nederland' jaarlijks een fotograaf een documentaire fotografieopdracht te geven, had als eerste resultaat een fotopresentatie van werk van Catrien Ariëns over 'De Zondag'.

De herinrichting van de presentatie gaat ook gepaard met een aantal andere activiteiten. Zo is er een nieuwe serie prentbriefkaarten gedrukt, werkt Nelleke Noordervliet aan een algemeen publiksboek en is door de afdeling educatie en voorlichting een zestal mappen vervaardigd voor specifieke doelgroepen. Voor een breed publiek is de serie *20 eeuwen Nederland en de Nederlanders* waarbij het Rijksmuseum samenwerkt met uitgeverij Waanders.

Verzamelen en presenteren van de Nederlandse geschiedenis is nu al bijna twee eeuwen lang een van de hoofddoelstellingen van het Rijksmuseum. Met de nieuwe presentatie en de daaromheen geplande activiteiten heeft de invulling van deze rol een nieuw elan gekregen.

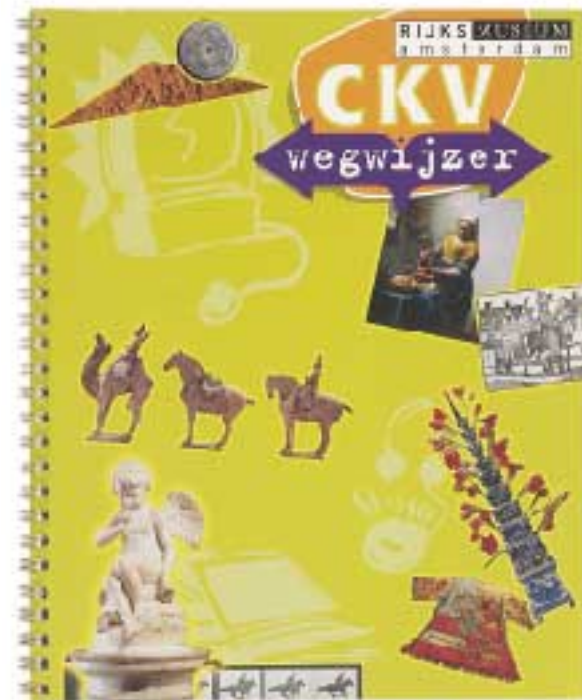
De Rijksmuseum CKV Wegwijzer

In september presenteerde de afdeling educatie en voorlichting een nieuw boekje voor de tweede fase van het voortgezet onderwijs: de Rijksmuseum CKV Wegwijzer voor havo- en vwo-leerlingen die in het kader van Culturele en Kunstzinnige Vorming (CKV) het Rijksmuseum bezoeken. De belangstelling was groot. Zo'n 200 docenten waren bij de presentatie aanwezig.

De kennismaking met kunst en cultuur staat bij het nieuwe vak centraal. In de nieuwe tweede fase van het voortgezet onderwijs – de school als studiehuis – ligt de nadruk op zelfstandig leren. Leerlingen ondernemen zelf culturele activiteiten en doen in een persoonlijk kunstdossier verslag van hun ervaringen. Voor het Rijksmuseum vormen deze scholieren, die individueel of in kleine groepjes op pad gaan, een nieuwe groep bezoekers. In principe een grote groep want het vak is voor alle leerlingen verplicht.

Het Rijksmuseum heeft de CKV-leerlingen en hun docenten veel te bieden: kunstwerken uit verschillende perioden en culturen en informatie op allerlei niveaus. Een rijke informatiebron is bijvoorbeeld het interactieve documentatiesysteem ARIA, dat via *touchscreens* uitleg geeft over honderden voorwerpen, thema's en begrippen. Andere middelen zijn de Audio Tour, cd-roms, de Rijksmuseum Kunstkrant. Zo zijn er nog meer mogelijkheden. Je moet er als leerling alleen gebruik van weten te maken.

De CKV Wegwijzer helpt de leerlingen op weg. De naam zegt het al: het is geen studieboek, maar een gebruiksaanwijzing. Een gids die je vertelt wat het museum in huis heeft, waar je het kunt vinden

en wat je er mee kunt doen. De verschillende verzamelingen en beschikbare informatiebronnen worden in het boekje gepresenteerd. Voor het bekijken van kunst in het echt is er een *checklist* die de leerling helpt ontdekken wat je al kijkend over een voorwerp te weten kunt komen. Er zijn themasuggesties opgenomen, die aansluiten bij de thema's in de bestaande lesmethodes. Praktische tips (zoals openingstijden) maken de Wegwijzer compleet. De (gratis) CKV Wegwijzer is in 1998 al ruim verspreid onder docenten en leerlingen. Vanwege de grote vraag is het inmiddels herdrukt.

Bij het verschijnen van het boekje zijn aanvullende voorzieningen getroffen waardoor het muse-

um daadwerkelijk als studiehuis kan gaan functioneren. Er is een studiehoek voor scholieren ingericht en de bestaande toegangsregeling voor scholen is aangepast aan individueel leerlingen-bezoek.

De CKV Wegwijzer completeert de bestaande serie onderwijsmaterialen van het Rijksmuseum: er zijn nu educatieve producten voor alle leeftijdscategorieën. Voor kinderen vanaf een jaar of vijf tot tien zijn er de Joost de Suppoost puzzelboekjes (onderdeel van het programma VSB Museum-zondag), voor tien- tot twaalfjarigen is er de Kunstkoffer, het lespakket met museumbezoek

over de Gouden Eeuw. Voor tien- tot vijftienjarigen zijn er diverse Speurtochten voor gebruik in het museum: daarmee ontdekken de leerlingen, door goed te kijken naar kunst, op speelse wijze allerlei wetenswaardigheden. Voor de leeftijd van twaalf tot zestien jaar zijn er Projectpakketten waarmee deze leerlingen over een kleine 20 onderwerpen individueel hun werkstukken en spreekbeurten kunnen maken. De CKV Wegwijzer vormt nu voor de leeftijdscategorie vanaf vijftien jaar de schakel die voorheen nog ontbrak om het Rijksmuseum zinvol te benutten als bron van kunst én informatie.

Adriaen de Vries

Het ontwerp van de tentoonstelling

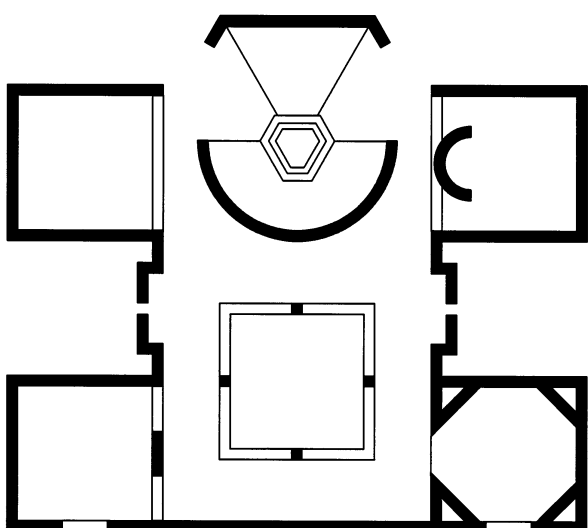
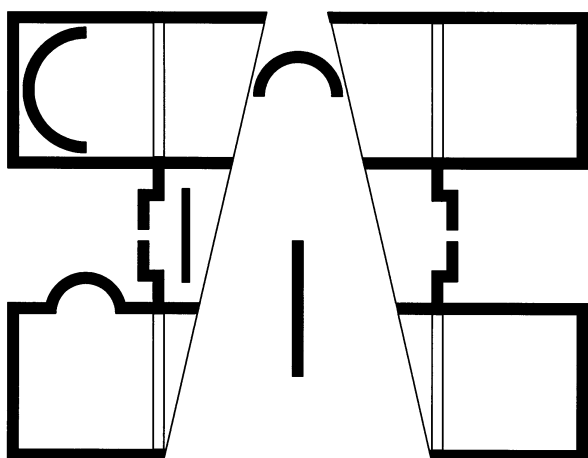
Van weinig 16de- of 17de-eeuwse kunstenaars is bekend hoe ze over de plaatsing van hun kunstwerken dachten. De beeldhouwer Adriaen de Vries (1556–1626) heeft zich één keer, in een brief uit 1620 aan een potentiële koper, expliciet uitgelaten over de ideale opstelling van zijn werk. Naar aanleiding van de bronzen beeldengroep *De Farnesische stier* (Gotha, Schlossmuseum) stelde de beeldhouwer voor om dit werk op te stellen in een zaal zonder tapijten. Kortom, een pleidooi voor een ruimte die minimaal met de sculptuur concurreert: alle aandacht van de beschouwer moet onmiddellijk gericht worden op het bronzen beeld.

Voor de vormgeving van de tentoonstelling 'Adriaen de Vries, keizerlijk beeldhouwer 1556–1626' was deze opvatting het uitgangspunt: de architectuur van de presentatie moest sober en helder zijn om de bronzen beelden volkomen tot hun recht te laten komen. De Vries' formulering bleek een bruikbaar historisch vertrekpunt voor een vormgeving die zelf uitdrukkelijk vrij van historiserende aspecten moest zijn. Er werd een moderne, abstracte ruimte geschapen waarin de beeldhouwkunst van De Vries in al haar frisheid en radicaliteit tot recht kon komen. Voor het tentoonstellingsontwerp werd Walter Nikkels gevraagd. Met zijn ruimtelijke ontwerp werd een passende, eigentijdse vorm gevonden voor de presentatie van de bronzen beelden van De Vries in het van historisme doortrokken Rijksmuseumgebouw. Andere uitgangspunten van de presentatievorm waren: de gekozen locatie (de Eregalerij van het museum), een ruime en overzichtelijke opstelling van de beelden, de centrale plaats van de circa zes meter hoge reconstructie van de fontein die Adriaen de Vries omstreeks 1616–1620

maakte voor koning Christiaan IV en tenslotte de belichting, die daglicht-condities zou moeten nastreven.

Nikkels ontwerp had als belangrijkste ingrediënten een grote, perspectivisch werkende *vista* op de fontein in het midden van de zaal, een reeks kabinetten en een *loggia*-achtige ruimte voor de groep bronzen uit de tuin van het Waldsteinpaleis in Praag. Een groot half rond scherm achter de fontein werkte als een coulisse die de achterliggende ruimte onzichtbaar maakte voor de bezoeker. In de rugzijde hiervan was een gefacetteerde band uitgespaard waarop de tekeningen van De Vries werden getoond. Het totale ontwerp was gebaseerd op een moduul van 450 x 450 cm, een maatvoering die tot in de sokkels werd doorgevoerd. Voor de blokvormige voetstukken koos Nikkels een bekleding van lood, een materiaal dat massiviteit verleent en bovendien door zijn dof grijze oxidatie en gebruikssporen fraai combineert met het gepatineerde brons. In twee kabinetten werden vier gelijke sokkels opgesteld die door middel van een verhoogd, loden podium verbonden werden tot

één ruimtelijke vorm die zijn eigen sculpturale kwaliteit kreeg.

Het resultaat van Nikkels' ontwerp betekende een vrijwel volledige transformatie in architectuur en maatvoering van de ruimte. Door de soberheid van vormen, de lichte kleurstelling en de proportionering van de tentoonstellingsarchitectuur was de Eregerij gedurende drie maanden geen 19de-

eeuwse museumzaal meer, maar een moderne en abstracte ruimte. Het hybride karakter van de oorspronkelijke zaal, met zijn elementen van Cuypers' neogotiek tot en met de recentere inrichting van Quist, werd grotendeels gemaskeerd door de nieuwe, abstracte inbouw. Door de hoge witte wanden, de kabinetten met hun transparante velum-plafonds en hun grijsgroene vloerafwerking, en de vrijstaande, soms gebogen coulissen in de kleur van gelige zandsteen werd de ruimte met grote helderheid geleed. In zekere zin fungeerden al deze architecturale elementen als minimalistische 'contramallen', als 'tegensculpturen' van de complexe bronzen beelden van De Vries. De monumentale, vrij gesloten entree -een hoge, verticale uitsnede in de voorwand- riep de nieuwsgierigheid op van de bezoekers zonder iets van de tentoongestelde werken zelf prijs te geven. In het midden van de tentoonstellingsruimte veroorloofde Nikkels zich één zonde tegen de soberheid van zijn architectuur: de scheidingsmuren tussen het tweede en derde kabinet kregen, zowel links als rechts, een wandvullende fotomontage van bosgezichten. Hiermee werd een *plein air* atmosfeer opgeroepen, een passende habitat voor de nabijgelegen fontein en de grotere tuinsculpturen.

Het succes van het ontwerp werd onmiddellijk zichtbaar na de opening. De beelden voegden zich buitengewoon goed in de schaal van de architectuur en het geheel verdroeg zonder moeite grotere aantallen bezoekers. Het opvallend aandachtige publiek bleef relatief lang in de tentoonstelling en doorkruiste, als in een park of op een stadsplein, de ruimte van beeld naar beeld, van voor naar achter of weer terug.

In deze moderne omgeving kregen de beelden iets terug van de frisheid van het atelier waar ze ruim bijna vierhonderd jaar eerder ontstaan waren. De toeschouwers konden zich een moment in de directe nabijheid van de kunstenaar wanen en zich overtuigen van het onorthodoxe karakter van de beeldhouwkunst van Adriaen de Vries.

Bijlagen

66	Aanwinsten	
72	Restauratie en conservatie	65
74	Bruiklenen aan tentoonstellingen	
76	Tentoonstellingen en presentaties	
78	Publicaties van het Rijksmuseum	
80	Publicaties van medewerkers	
82	Externe activiteiten	
86	Voordrachten en lezingen	
89	Lunchpauzelezingen	
90	Evenementen	
92	Personeelsgegevens	
98	Bezoekcijfers	

Aanwinsten 1998

66

Tenzij anders vermeld zijn de voorwerpen als aankoop door het Rijksmuseum verworven

Afdeling Aziatische kunst

IJzeren mes met zilveren handvat

Ceylon (Sri Lanka), Kandy, laatste kwart 18de eeuw Schenking van de heer W. Schnitzler, Amsterdam, aan de Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst AK-MAK 1683

Kopje van een hemelnimf Indonesië, Oost-Java, Mojopahit-periode (14de–15de eeuw), tufsteen Schenking van de heer J. Polak, Amsterdam AK-RAK 1998-1

Aardewerken vaas met cilindervormige buik Bedekt met een amberkleurige glazuur China, Liao-dynastie Schenking van de heer B.J. Peiser, Utrecht AK-RAK 1998-2

Gepolychromeerd houten masker van de ponokawan Semar Indonesië, Java, 19de eeuw Schenking van mevrouw M.C.P.J.M. Jongmans, Alkmaar, ter herinnering aan de heer en mevrouw J.W. van Meurs-Cohen van Straaten AK-RAK 1998-3

Afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid

Beeldhouwkunst

Hoofd van Johannes de Doper, albast Noord-Frankrijk, ca. 1500 Aankoop met gelden geschonken door het Rijksmuseum Fonds BK-1998-1

Boottocht van kleine zeenimfen, getrokken door een hippocampus en dolfinen, ivoor Meester van de Sebastiaansmartryïen, Zuid-Duitsland of Oostenrijk, ca. 1660 Schenking van S.F. barones van Höevell-Teding van Berkhout en jonkvrouw A.C. Teding van Berkhout, Bergen BK-1998-89

Mars, ivoor Francis van Bossuit, Amsterdam, ca. 1680–1692 Aankoop met steun van de Vereniging Rembrandt BK-1998-74

Meubelen

Twee kandelabers van lindenhout, compositie, gesso en messing, verguld en zwart gekleurd In de vorm van gesluisde Vestaalse maagden die drie armen dragen Nederland, ca. 1780–1800 Schenking van S.F. barones van Höevell-Teding van Berkhout en jonkvrouw A.C. Teding van Berkhout, Bergen BK-1998-93

Edele metalen

Rozenwatersprenkelaar van zilver India of Sri Lanka, 18de eeuw BK-1998-45

Mosterdpot van zilver met binnenbak van blauw glas Den Haag, 1787, door Martinus van Stapele Schenking van S.F. barones van Höevell-Teding van Berkhout en jonkvrouw A.C. Teding van Berkhout, Bergen BK-1998-90

Koffiefilterkan van zilver met komfoor van koper en knop en grepen van ebbenhout Amsterdam, ca. 1809–1812, Fa. Diemont, uitgevoerd door Hendrik Smits Aankoop met gelden geschonken door de Jaffé-Pierson Stichting BK-1998-99

Een paar kastanjevazen van zilver Amsterdam, 1841, Fa. As. Bonebakker en Zoon, uitgevoerd door Theodor Gerardus Bentvelt BK-1998-96

Fles van porselein met montuur van verguld zilver, versierd met email, edelstenen en een parel Het porselein China, waarschijnlijk Qing dynastie, ca. 1700–1725, de montuur Engeland, 1868, naar ontwerp van William Burges BK-1998-95

Ceramiek

Een paar vazen van faïence, in blauw in de glazuur met chinoiserieën beschilderd Delft, ca. 1700–1705, plaatbakkerij De Paeuw onder Gerrit Pietersz. Kam BK-1998-43

Een paar plaques van faïence, in blauw in de glazuur met een landschap beschilderd Delft, ca. 1690–1705, plaatbakkerij De Witte Starre onder Dirck Witsenburgh en/of Dammas Hofdijck BK-1998-44

Groep van porselein, voorstellend De Herfst (uit een serie van de vier jaargetijden) Weesp, ca. 1760–1765, porseleinfabriek van Bertram graaf van Gronsveld-Diepenbroick, het model toegeschreven aan Christian Gottlob Berger BK-1998-8

Glas

Fles met schroefdop van kleurloos glas Met het rad gegraveerd met personificaties van zeven deugden en een gekroond, niet geïdentificeerd wapen Silezië, Hirschberger Tal, ca. 1700–1720 Schenking van S.F. barones van Höevell-Teding van Berkhout en jonkvrouw A.C. Teding van Berkhout, Bergen BK-1998-92

Vaas van kleurloos glas met monturen van verguld brons Beschilderd in polychroom email, verguld, geslepen en geëts met voorstellingen in Japanse stijl Parijs, Escalier de Cristal, ca. 1875–1880, toegeschreven aan François-Eugène Rousseau BK-1998-2

Onedele metalen

Vijzel en stamper van brons De vijzel met het opschrift ENGBET TELINC EN JANNEKE SY HUISVROV M CCCCC XI Noordelijke Nederlanden, 1511 Schenking van S.F. barones van Höevell-Teding van Berkhout en jonkvrouw A.C. Teding van Berkhout, Bergen BK-1998-91-A-B

Kostuums en accessoires

Enkellange japon van lichtgroene satijn met hoge taille en lange mouwen Nederland, ca. 1790–1800 Schenking van mevrouw M.J.W. Karthaus-van Hoogenhuyze te Waalre BK-1998-94

De navolgende voorwerpen zijn verkregen als schenking uit de nalatenschap van mej. H. Been te Amsterdam, door tussenkomst van de heer R.M. Lang, Amsterdam (Inventarisnr BK-1998-35 t/m 40):

Cloche van geel/groen stro, bedekt met een opengewerkt weefsel van wit/grijs/groene zijde Amsterdam, ca. 1958–1965, door Katja Robinski BK-1998-35

Tulband in de vorm van een bol van asymmetrisch gemodelleerde, zwarte vilt met een zwarte wollen tricot onderkant Amsterdam, ca. 1958–1965, door Katja Robinski BK-1998-36

Cloche van helblauw fluweel, versierd met marineblauw en grasgroen *grain* Amsterdam, ca. 1958–1960, door Katja Robinski BK-1998-37

Cloche van beige/zachtgeel vilt, versierd met een leren band Amsterdam, ca. 1958–1965, door Katja Robinski BK-1998-38

Cloche van roze vilt, versierd met drie vilten strikken, lichtgroen ripslint en roze linnen Amsterdam, ca. 1958–1965, door Katja Robinski BK-1998-39

Cloche van groen vilt, versierd met een langwerpige koperen ornament Amsterdam, ca. 1958–1965, door Katja Robinski BK-1998-40

Schenking van B.D. barones van der Feltz-van Haersma Buma, Breukelen (BK-1998-97 en 98):

Cape van roomwitte zijdevelours, afgezet met een rand zwanendons Amsterdam, 1948 BK-1998-97

Cape van roomwitte zijdevelours, afgezet met een rand zwanendons Amsterdam, 1948 BK-1998-98

Enkellange japon van witte linnen batist, met entre-deux van tule doorstop en linnen appliques Nederland, ca. 1815-1820 Schenking van mevrouw W.J. Roscam Abbing-Menalda, Amsterdam BK-1998-103

Schenking van mevrouw Chr. Badon Ghijben-van Haersma Buma, Abcoude (BK-1998-104 en 105):

Rijkkostuum van zwarte wollen kamgaren Bestaande uit jasje en broek met wit katoenen dasje, zwarte vilten bolhoed, twee paar gebreide, witte katoenen handschoenen, een paar zwarte leren rijlaarzen en metalen sporen Londen/ Amsterdam, ca. 1934 BK-1998-104

Laarzenknecht van hout Amsterdam(?), ca. 1934 BK-1998-105

Afdeling Nederlandse geschiedenis

Gezicht op Leidschendam met trek-schuiten Schilderij door Paulus Constantijn la Fargue, 1756

SK-A-4937 / NG-1998-2

Hortense de Beauharnais Koningin van Holland, echtgenote van Lodewijk Napoleon Schilderij door A-L Girodet-Trioson, ca. 1805-1809

SK-A-4943 / NG-1998-10 Aangekocht dankzij de Grote Sponsor Loterij

Kamp Tjimahi, Kamp Pakanbarae en Kamp Changi Schilderijen door K. Weijzig, Nederland, 1947-1948

Schenking van de heer H. Weijzig, Amsterdam SK-A-4938, SK-A-4939, SK-A-4940 / NG-1998-6-1 t/m 3

Aquarellen van de tweede politionele aktie te Jogjakarta 44 kindertekeningen door M. Toha Adimidjojo Indonesië (Jogjakarta), 1948-1949 NG-1998-7

Historiepenning van Rembrandt Harmensz. van Rijn M.C. de Vries jr., 1873 NG-1998-4

Historiepenning van het huwelijk van prins Willem II en Anna Paulowna te St. Petersburg A&D.A., Nederland, 1816 Schenking van mevrouw M. van Berkesteijn, Amsterdam NG-1998-3

Plan der Nederlandsche hoofdbezitting en de positie van de troepen te St. George d'Elmina Topografische tekening door A. van Rappard, naar ontwerp van F. Last, 1829 NG-1998-9

Foto-album betreffende de Banda eilanden en de Borobudur op Java 56 Foto's door C. Dietrich, 1875-1880 RP-F-1998-7 / NG-1998-11

Collectebus van het studiefonds van de Canisius congregatie Nederland, ca. 1930 Schenking van mevrouw H. J. Baruch, Amsterdam NG-1998-12

Langspeelplaat met klankweergave van abdicatie van koningin Juliana en inhuldiging van koningin Beatrix in de Nieuwe Kerk te Amsterdam Philips, Nederland, 1980 Schenking van mevrouw E. van der Vossen-Delbrück, Amsterdam NG-1998-1

De Zondag, Serie van 48 foto's door Catrien Ariëns Nederland, 1997 NG-1998-5

Afscheid van de dienstplicht Serie van 20 foto's van de laatste lichting dienstplichtingen van de Nederlandse landmacht door Martin Roemers, Nederland, 1995 NG-1998-8

Langdurige bruiklenen

De wolfabricage Schilderij door Pieter de Molijn, 1651 Bruikleen Instituut Collectie Nederland, Amsterdam SK-C-1654

Johan Maurits, graaf van Nassau-Siegen (1604-1679) Schilderij door Pieter Nason, ca. 1670 Bruikleen Koninklijke Musea voor Schone Kunsten, Brussel SK-C-1653

De wallen van Haarlem Schilderij door Gerrit Berckheyde, tweede helft 17de eeuw Bruikleen Fondation Custodia, Parijs SK-C-1655

De landmeter en architect Andries van der Wal Schilderij, Noord-Nederland, 3de kwart 17de eeuw Bruikleen Instituut Collectie Nederland, Amsterdam SK-C-1656

Wandelstok, het 'Stokske' van Johan van Oldenbarnevelt Nederland, eerste kwart 17de eeuw Bruikleen Universiteit van Amsterdam NG-C-1998-1

Uithangbord van een tabakswinkel Nederland, ca. 1811 Bruikleen Drents Museum, Assen NG-C-1998-2

Kaart der Noordelijke Provinciën van het Koninkrijk der Nederlanden, schaal 1:115.200, 9 koperplaten, Nederland, 1798 en bijbehorende Choro-topographische kaart, blad V, Nederland 1813 Bruikleen Topografische Dienst, Emmen NG-C-1998-3 en 11

Model van de buitensluis in Katwijk schaal 1:58 Nederland, ca. 1807 Bruikleen Hoogheemraadschap van Rijnland, Leiden NG-C-1998-4

Een fluwelen en een zijden enveloppe voor brieven in het diplomatieke verkeer Nederland, tweede helft 17de eeuw Bruikleen Algemeen Rijksarchief, Den Haag NG-C-1998-5

Standaard der Nederlandsche Kan Maatbeker gelijk aan de liter ca. 1810 Bruikleen NMI Museum IJkwezen, Delft NG-C-1998-6-1

Loodkraaggewicht van één metrieke kilo 1857 Bruikleen NMI Museum IJkwezen, Delft NG-C-1998-6-2

Nederlandsche pond IJkgewicht met de waarde van één kilo 1851 Bruikleen NMI Museum IJkwezen, Delft NG-C-1998-6-3

Diorama van bosneger- en indianendorp te Suriname 2 Diorama's door

Gerrit Schouten, eerste helft 19de eeuw Bruikleen Koninklijk Instituut voor de Tropen NG-C-1998-7-1 en 2

Bijl, gebruikt bij straatgevechten tussen orangisten en patriotten in Deventer in 1787 Vervaardigd door Tupinamba-indianen, Brazilië Wellicht in de periode 1630-1654 naar Europa gebracht Bruikleen Koninklijk Instituut voor de Tropen NG-C-1998-7-3

Waardigheidsstaf voor het hoofd van een bosneger- of indianendorp in Suriname Geschonken door het Nederlandse opperbestuur, 19de eeuw Bruikleen Koninklijk Instituut voor de Tropen NG-C-1998-7-4

Ketting van vingerhoedjes Waarschijnlijk gemaakt door bosnegers of indianen, Suriname, 19de eeuw Bruikleen Koninklijk Instituut voor de Tropen NG-C-1998-7-5

Watervat van het Khoi-volk Struisvogelei met een gat erin dienend als watervat Zuid-Afrika (waarschijnlijk), 18de eeuw Bruikleen Museum voor Volkenkunde, Leiden NG-C-1998-8-1

Sandalen, houten pijp en pijlkoker met pijlen van het Khoi-volk Zuid-Afrika, 18de eeuw Bruikleen Museum voor Volkenkunde, Leiden NG-C-1998-8-2 t/m 4

Koppel vuursteenpistolen Penterman, Utrecht, eind 17de eeuw Bruikleen particuliere collectie NG-C-1998-9

Grafsteen van Jan Krijns Noordhof Huizinge, 1846 Bruikleen particuliere collectie NG-C-1998-10

Meetketting van C.R.Th. Krayenhoff Nederland, ca.1800 Bruikleen Topografische Dienst, Emmen NG-C-1998-12

Twee vuursteengeweren Nederland, 1800 (ca.) Bruikleen Koninklijk Legermuseum Armamentarium, Delft NG-C-1998-13

Fragment, in kistje, van de steen waarop Willem III de eerste voet zette bij de landing op Engelse bodem, 15 november 1688 Bruikleen Stichting Historische Verzamelingen van het Huis Oranje-Nassau, Den Haag NG-C-1998-14

Archiefkist van het Légion Étrangère Frankrijk, 1792 (ca.) Bruikleen particuliere collectie NG-1998-15-1

Portretminiatur van Herman Willem

Daendels S.J. Rochard, Frankrijk, 1815 Bruikleen particuliere collectie NG-1998-15-2

Portretminiatur van Herman Willem Daendels P. Groenia, Frankrijk, 1792 Bruikleen particuliere collectie NG-1998-15-3

Gouden snuifdoos met portret van Koning Lodewijk Napoleon Frankrijk (?) eerste kwart 19de eeuw Bruikleen particuliere collectie NG-1998-15-4

Lakwerkdooos met portret van Herman Willem Daendels Eerste kwart 19de eeuw Bruikleen particuliere collectie NG-1998-15-5

Rijksprentenkabinet

Tekeningen

Nederlanden 16e eeuw

Speckaert, Hans Twee klimmende mannen Schenking van de heer W.Th. Kloek, Amsterdam RP-T-1998-55

Nederlanden 17e eeuw

Asselijn, Jan De tempel van de Sibylle, Tivoli RP-T-1998-87

Lairesse, Gerard de Toebereidselen voor een feest gewijd aan Venus RP-T-1998-85

Liedboek van Anna Steyns, Haarlem 1611-1612 Album in een met zilverdraad geborduurde fluwelen band: 136 bladen, met drie tekeningen van C.Cl. van Wieringen en een tekening van W.P. Buytewech Aangekocht met steun van de Vereniging Rembrandt en diverse stichtingen, fondsen en particulieren In gezamenlijk eigendom met de Koninklijke Bibliotheek Den Haag, aldaar bewaard RP-T-1998-86

Scheyndel, Gillis van (toegeschreven) Staande man met geweer over zijn schouder; van voren gezien en op de rug gezien RP-T-1998-14/15

Terwesten, Augustinus Anchises wordt van Aeneas' schouder getild na het brandende Troje verlaten te hebben; ontwerp voor een behangselschildering of wandtapijt RP-T-1998-80

Tideman, Philip Ontwerptekening voor de titelprent van de 'Grote Bijbel van P. Mortier', deel 2 (1700) RP-T-1998-9

Tideman, Philip (toegeschreven)

Historia schrijvend in haar journaal; ontwerp voor een prent RP-T-1998-13

Anoniem, Noord-Nederland Een man en twee vrouwen in een keuken RP-T-1998-11

Anoniem, Noord-Nederland Strijdende infanteristen RP-T-1998-12

Anoniem, Noord-Nederland Een bedelaar en een zittende vrouw RP-T-1998-79

Nederland 18e eeuw

Aa, Dirk van der Kinderen in een landschap bij een op zijn achterpoten lopend hondje; ontwerp voor een behangselschildering RP-T-1998-82

Ritter, George Nicolas Zelfportret, 1801 RP-T-1998-76

Schouman, Aert Simeon in de tempel, kopie naar schilderij van Rembrandt uit 1631 RP-T-1998-83

Verkolje, Nicolaas Prediking van Johannes de Doper RP-T-1998-78

Anoniem Figuren bij een vervallen boerderij RP-T-1998-10

Nederland 19e-20e eeuw

Bosboom, Johannes Schetsboek, 39 bladen met stadsgezichten, landschappen, kerkinterieurs en figuren; getekend in en om Scheveningen, 1873 RP-T-1998-75

Gabriël, P.J.C. Trein in landschap, Broeksloot, 1886 RP-T-1998-5

Famars Testas, Willem de Vier ontwerpen voor illustraties in J. van Lennep, *Klaasje Zevenster*, ed. A.W. Sijthoff, Leiden (ca. 1888-1890), tegenover pag. 64, 72, 76, 82. Anonieme schenking RP-T-1998-1/4

Holswilder, Jan Pieter Karikatuurportret van Elchanon Verveer; uit de collectie Pulchri Studio RP-T-1998-54

Mauve, Anton Schetsboekje, 32 bladen met studies van landschappen en figuren Schenking van de heer M. Mauve, Laren RP-T-1998-57

Roelofs, Willem Boomrijk landschap in de Ardennen met een stenen brug over een rivier, 1852 RP-T-1998-77

Schröder, Sierk Carl Twee zittende vrouwelijke naakten, 1946 RP-T-1998-56

Tholen, Willem Bastiaan Portret van de kunstschilder Gerardus Johannes Roermeester, te Noorden, 1902; uit de collectie Pulchri Studio RP-T-1998-16

Verveer, Elchanon Leonardus 35
 Karikatuurportretten van kunstenaars en andere tijdgenoten, onder andere: Louis Apol, Theophile de Bock, Paul Gabriël, Jozef Israëls, Mari ten Kate, Willem van Konijnenburg, Jacob Maris en Julius Jacobus van de Sande Bakhuyzen, ca. 1885-1890: uit de collectie Pulchri Studio RP-T-1998-19/53
Vreedenburg, Cornelis Daken; Huis met steiger RP-T-1998-17/18 16
 Schetsboeken met stadsgezichten, landschappen en figuren RP-T-1998-59/74
Wenckebach, Ludwig Oswald Kop van een oude man, 1914 Schenking van mevrouw W.P.C. Bellaar Spruijt, Amsterdam, en de heer J. Bellaar Spruijt, Laren RP-T-1998-58

Duitsland 18e eeuw

Anoniem Allegorie op de schilderkunst RP-T-1998-81

Frankrijk 16e eeuw

School van Fontainebleau Ontwerp voor een paneel met grotesken RP-T-1998-6

Italië 18e eeuw

Bibiena, Alessandro Galli Twee ontwerpen voor de "Hofoper, Mannheim" RP-T-1998-7/8

India, Mogol

Anoniem, ca. 1590 Paard en rijknecht RP-T-1998-84

Prenten

De prenten gemerkt met een * zijn aankopen uit het F.G. Waller-Fonds

Verzamalbum met 161 meest 16de-eeuwse ornamentprenten, waarin werk van Pierre Woeriot, Agostino Veneziano, Virgil Solis en vele anderen Schenking Robeco RP-P-1998-439-600
 ***Groep** van 175 ornamentprenten en tekenvoorbeelden van en naar Theodor Bary, Maria Sibylla Merian, Jean Lepautre, Jean-Charles Delafosse, Friedrich Jacob Morison, Jean Baptiste Huet, Moithey de Oude e.a. RP-P-1998-1-148/153-179
Groep van 180 Nederlandse prenten, waaronder ook historische prenten en

topografie van en naar o.a. Pieter Bruegel de Oude, Hendrick Goltzius, David Teniers, Paulus Potter, Romeijn de Hooghe, Daniël Marot, Benard Picart, Reinier Vinkeles. Schenking van heer G.J. Stoel, Vledder RP-P-608-788

Nederlanden 16de eeuw

***Anoniem Zuid-Nederlands** De goede en de slechte herder, 1580, naar Hans Bol, uitg. de wed. Hieronymus Cock RP-P-1998-431-432

***Duetecum, gebroeders van** Panoplia, naar Hans Vredeman de Vries: titelblad en 15 bladen met trofeeën RP-P-1998-361-376

***Passe, Crispijn de** De Visitatie en De Verkondiging aan de herders, naar Maarten de Vos, 1594 RP-P-1998-387-388

Nederlanden 17de eeuw

***Anoniem** De vlucht naar Egypte, naar Jacob Jordaens, uitg. François van Beusecom RP-P-1998-605

***Anoniem (Pre-Rembrandtist)** Jozef wordt door zijn broers verkocht, uitg. Clemend de Jonge RP-P-1998-438

Causé, Hendrik Titelpagina van 'Oeuvres diverses du Sieur D.***' Schenking van de heer R.J. te Rijdt, Amsterdam RP-P-1998-433

***Dyck, Daniël van den** Suzanna en de ouderlingen, Suzanna voor de rechters, 1640 RP-P-1998-383-384

***Jode II, Pieter de** *Varie Figure Academice...*, Antwerpen, 1629
 Titelblad en 24 gravures met tekenvoorbeelden RP-P-1998-208-232

***Monogrammist J.W.** De geleerde in zijn kamer, kopie naar een prent van Hendrik Rokesz van Dagen RP-P-1998-435

***Mosijn, Michiel** Lodewijk kroonprins van Frankrijk als jongen, ten voeten uit RP-P-1998-360

***Schenck, Pieter** Vier bloemboeketten, naar Jean-Baptiste Monnoyer RP-P-1998-149-152

***Teyler, Johannes** Beeld van staande Apollo RP-P-1998-194

Nederland 18de eeuw

***Anoniem** Volksprent: *Van den leventen Razijn-Korf + Vreugde-Zangh* RP-P-1998-180

***Anoniem** Volksprent: *Een Waarachtig*

Verhaal, van de Schrickelijke en Onmenselijke Wreedheid RP-P-1998-181

***Anoniem (Hendrik van der Putte)** Volksprent: *Hier siet gij Afgebeeld o Jeugd, 't Apostels Leven*, uitg. Kannevet RP-P-1998-390

***Anoniem** Volksprent: *Lofzang op het huwelijk van Carel Georg August van Brunswijk en de prinses van Oranje Nassau*, uitg. S. en W. Koene RP-P-1998-391

Nederland 19de eeuw

***Anoniem** Volksprent: *Nederlandsche Schutterij*, nr. 10, uitg. Erven H. Rijnders RP-P-1998-392

***Anoniem** Volksprent: *Zie hier, o Jeugd, het lot des Levens van een Paard*, uitg. Erven Wed. Stichter RP-P-1998-393

***Carspel, van** Affiche de Hollandsche Revue, gedrukt door steendrukkerij Senefelder, Amsterdam RP-P-1998-436

***Cranendoncq, Alexander** Volksprent: *Teekenaars, Graveurs en Drukkers...*, uitg. J. Hendriksen RP-P-1998-606

***Graadt van Roggen, Johannes M.** Amsterdamse Poort in Haarlem, 1897 RP-P-1998-601

Hoogstraten, H.L. van Affiche Tentoonstelling der Prijsvoorwerpen voor de Algemeene Verloting, naar C.C. A. Last Schenking van mevrouw L. Couvée-Jampoller, Amsterdam RP-P-1998-604

***Lubeek, D. en H. van** Volksprent: *Het vermaak des zomers*, uitg. Jacobus Thompson RP-P-1998-607

***Numan, H.** Volksprent: *Hier heb je agt stuks raare Snaaken...*, uitg. Jacobus Thompson RP-P-1998-394

Nederland 20ste eeuw

Boonen, Jac Intocht in een stad met Christus, 1934 Schenking van de heer E. H. Ariëns Kappers, Amsterdam RP-P-1998-434

***Dupont, Pieter** Ploegende ossen RP-P-1998-602

***Toorop, Jan** Kanaal bij Katwijk aan Zee, 1901 RP-P-1998-187

Vreedenburg, Cornelis Vijfendertig etsen met landschappen, boerderijen, stadsgezichten enz. RP-P-1998-395/429

Duitsland 15de-16de eeuw

***Greuter, Matthias** Elias in de vurige wagen, naar Wendel Dieterlin

RP-P-1998-386

***Reuwich, Erhard** *Peregrationes in Terram Sanctam*, titelblad, 1486
RP-P-1998-202

Duitsland 18de eeuw

***Anoniem 18de eeuw** (vermoedelijk Duits) Vier trompe l'oeil-prenten
RP-P-1998-237-240

***Fratrel, J.** Portret van Hertog Friedrich v. Pfalz-Zweibrücken, 1775
RP-P-1998-197

***Mechau, Jakob Wilhelm** Zes Italiaanse landschappen met stoffage, 1792
RP-P-1998-188-194

***Schmutzer, Jakob Matthias** H. Johannes Nepomuk als pleitbezorger van de stervenden, naar Franz Anton Maulbertsch
RP-P-1998-382

***Weisbrod, Carl Wilhelm** Italiaans landschap met ruiters, naar Philips Wouwerman
RP-P-1998-198

Duitsland 19de eeuw

***Babo, Lambert von** *Die grosse Brücke; Die achteckige Turm; Aus dem Hirschgraben*
RP-P-1998-199-201

***Beichling, Carl** *Ruinen in Abenddämmerung*, naar Caspar David Friedrich, 1831
RP-P-1998-381

***Grimm, Ludwig Emil** *Pfingst Morgen*, 1825
RP-P-1998-206

***Grospietsch, Florian** Twee landschappen, resp. bij Olevano en bij Civitella, naar Anton Koch, 1821
RP-P-1998-182-183

***Hosemann, Theodor** *Erinnerung an Teplitz*: titelblad en portretten van de burgers van Teplitz, naar W. von Hüllesheim, 1833
RP-P-1998-207a-e

***Nager, Franz Xavier** Twee portretten van Aartshertog Karl, ten voeten uit, naar Heinrich Füger
RP-P-1998-195/196

***Reinhardt, Johann Christian** *Emissär des Albaner Sees*, 1809
RP-P-1998-205

***Schinkel, Karl Friedrich** *Ansicht des Traunsees bei Gmunden*, ca. 1811
RP-P-1998-430

***Veith, Johann Philip** *Abend an der Elbe*, naar Caspar David Friedrich
RP-P-1998-380

***Wagner, J.P.** *Pinie* Een pijnboom in de tuin Colonna te Rome, naar Carl Frommel
RP-P-1998-379

Frankrijk 17de eeuw

***Boulonois, Edmé de** De vijf zintuigen, naar C.M. Bedet
RP-P-1998-385

***Cochin, Nicolas** Vier etsen met de Parabel van de Verloren Zoon, naar Balthasar Moncornet
RP-P-1998-233/236

***Son, Nicholas de** Esther voor Ahasverus, naar Claude Vignon
RP-P-1998-203

Frankrijk 18de eeuw

***Chrétien, Gilles Louis** Portret van Cornelis Johan de Lange van Wijngaarden
RP-P-1998-378

***Meissonnier, Juste-Aurèle** *Oeuvre de Juste-Aurèle Meissonnier*, Album uitgegeven door Gabriel Huquier, Parijs (1735-1750) Bevat titelblad, portret van Meissonnier en 117 ornament- en architectuurprenten
RP-P-1998-242-359

Frankrijk 19de eeuw

***Goeneutte, Norbert** Rotterdam, 1891
RP-P-1998-603

Italië 17de eeuw

***Coriolano, Bartolomeo** Fortuna en Amor, naar Guido Reni
RP-P-1998-377

Italië 18de eeuw

***Gandolfi, Gaetano** Drie etsen met mythologische thema's: De roof van Proserpina, Een nimf, Bacchus op een wijnavat, 1775
RP-P-1998-184-186

***Piranesi, Giovanni Battista** *Catalogo delle Opere* (geïllustreerde fondslijst van werken van Piranesi)
RP-P-1998-204

Japan

***Utagawa Kunyoshi** Set van drie boeken Shunga
RP-P-1998-241a,b,c

***Kasamatsu Shiro** Regenachtige avond bij het meer van Shinobazu, 1932. Uitg. Watanabe Shozaburo
RP-P-1998-389

Fotografie

Bourne, Samuel
Boomstudie
RP-F-1998-1; Paleis in India
RP-F-1998-2; Tempel in India
RP-F-1998-3; Portret van Mohamed Hyah Khan
RP-F-1998-4

Baldus, Édouard De kathedraal St.-Meurice, Vienne
Schenking van de heer J.P. Filedt Kok, Amsterdam
RP-F-1998-5

Anonieme fotograaf Sculptuur van Dionysus of Herakles van Phidias
RP-F-1998-6

Dietrich, C. Album met 56 foto's van de Banda-eilanden en de Borobudur
RP-F-1998-7

Marville, Charles Hoofdportaal van de kathedraal van Amiens
RP-F-1998-8

Vilion, Emanuel de la Rivierlandschap met figuren
RP-F-1998-9

Vicomte Charly Landschap
RP-F-1998-10

Ross, Horatio Orgelman met aapje
RP-F-1998-11

Delamotte, Philip Henry Doorzicht in de bovengalerij van het Crystal Palace in Sydenham
RP-F-1998-12

Lenormand, Charles Hermitage St. Trophime van de benedictijnenabdij Montmajour
RP-F-1998-13;

Brokstukken van het amfitheater van Arles
RP-F-1998-14
Schenking van de heer J.P. Filedt Kok, Amsterdam

Fotoboek Rotterdam Port de Mer Haarlem/Londen/Parijs 1907, met 23 lichtdrukken
Schenking van de heer Chr.M. van Assendelft, Den Haag.
RP-F-1998-15

Heemstede, Obelt, Th. van Zeilschip
RP-F-1998-16;

Bouwput in Amsterdam
RP-F-1998-17
Schenking van de heer W. van de Put, Amsterdam

Documenten en objecten

Bieruma Oosting, Jeanne Achttien koperplaten, drie-entwintig zinkplaten, twee messingplaten, elf houtblokken en vijf linoleumplaten
Schenking galerie de Krijtkring, Hoorn, in opdracht van de kunstenaar
RP-D-1998-35 t/m 93

Dehé, Emile Wilhelmus Vijf houtblokken voor houtsnedes
Aankoop van de zoon van de kunstenaar, Emile Dehé, Amsterdam
RP-D-1998-29 t/m 33

Dupont, Pieter Negen zinkplaten voor etsen
Schenking kunsthandel Van Wisselingh, Amsterdam
RP-D-1998-20-28

Kellen, J.P. van der *Le Peintre-Graveur hollandais et flamand*. Handexemplaar van de auteur, voorzien van annotaties

en allerlei toegevoegde illustraties
RP-D-1998-1

Schagen, J.C. van Drie handgeschreven catalogi van zijn oeuvre Schenking van de heer K. Laansma, Den Haag
RP-D-1998-9 t/m 11

Velde, Adriaen van de Koperplaat van 'Herder en herderin met vee' (Hollstein 17) RP-D-1998-34

Zwart, Willem de Acht zinkplaten voor etsen Schenking kunsthandel Van Wisselingh, Amsterdam
RP-D-1998-12-19

*Zeven bladen 18de- en 19de-eeuws Sitspapier RP-D-1998-2-8

Afdeling schilderijen

(Zie voor SK-A-4937 t/m 4940 en SK-A-4943 afdeling Nederlandse geschiedenis)

Houbraken, Arnold (1660-1719) *Het offer van Iphigeneia*, gesigneerd, SK-A-4942

Mieris, Willem van (1662-1747) *De rarekiek*, gesigneerd en gedateerd 1718, SK-A-4941 Aangekocht met steun van de Vereniging Rembrandt en het Rijksmuseum Fonds

Moritz, Louis (1773-1850) *De tekenles* SK-A-4936

Bibliotheek

Selectie van bijzondere aanwinsten

Art sales catalogues 1826-1860, based on Frits Lugt's Répertoire des catalogues de ventes publiques intéressantes l'art ou la curiosité, La Haye 1953
Leiden, IDC, 1997 3135 microfiches
BI-1998-1560

Atlas antiquus danvillianus minor, conspectus tabularum geographicarum Norimbergae, Adami Theophili Schneideri-Weigeliana, ca. 1800
BI-1998-1859

The crown jewels, the history of the coronation regalia in the Jewel House of the Tower of London general editor Claude Blair London, Stationary Office, 1998 2 delen in cassette
BI-1998-2281a-b

La danse des morts à Bâle, avec les dialogues de la fresque créée au Moyen Age = The dance of Death at Basle, with verses from the mediaeval

wall-painting = Totentanz von Basel, mit den Dialogen des mittelalterlichen Wandbildes Edited by W. Boeck and R. Mayer With 40 original coloured woodcuts by HAP Grieshaber.
Dresden, VEB Verlag der Kunst, 1966
BI-1998-1951

Eenige berichten omtrent Groot-Britanniën en Ierland I. Meerman. 's-Gravenhage, J. van Cleef, 1787
BI-1998-1238

Lexicon hieroglyphum sacro-profanium, of woordboek van gewyde en ongewyde voor- en zinnebeelden door Martinus Koning, Dordrecht, Amsterdam, Johannes van Braam, Gerard Onder de Linden, 1722-1727 6 delen BI-1998-1242a-f

Nikuhitsu Ukiyo-e editor Narazaki Muneshige. Tokyo, Shueisha, 1982-1983 10 delen in afzonderlijke cassettes BI-2293a-j

Opus insignum armorumque 1687-1688, velika grbovna = das grosse Wappenbuch = the great heraldry book / Johann Weichard Valvasor, Bartholomeus Ramschissl. Ljubljana, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1993 2 delen (Studije, Facsimilé) in cassette Genummerd ex. 229
BI-1998-2235a-b

Langdurig bruikleen

Beknopte beschrijving van den Rijnstroom, benevens de steden, dorpen en plaatsen, aan dezelfs oevers gelegen A. Fokke Simonsz Tweede druk, Amsterdam, A.B. Saakes, 1796
Bruikleen uit particuliere collectie

Lijst van nieuwe tijdschrift-abonnementen

- Annual report International Institute for Asian Studies IIAS (1993-)
- Annual report National Gallery of Australia (1985-)
- Annual report Rijksmuseum Amsterdam (1997-)
- Collections Baur (1965-)
- Collections parisiennes (1997-)
- Deutsche Gesellschaft für Ost-asiatische Kunst: Mitteilungen (1992-)
- IIAS yearbook (1994-)
- Jaarverslag Kröller-Müller Museum (1995-)
- Jahresbericht Österreichische Galerie Belvedere (1994/5-)

- Journal of the Indian Society of Oriental Art (1933-)
- Journal of the National Museum of Western Art, Tokyo (1997-)
- Restavracionnyj sbornik = Bulletin of conservation (1997-)
- Singer bulletin (1994-)

In totaal werden 3.784 aanwinsten ingeschreven, waarvan 2.569 boektitels, 16 tijdschrifttitels en 1.199 veilingcatalogi. Het aantal ingeschreven boek- en tijdschrifttitels bedraagt 2.585, een daling van 172 ten opzichte van 1997, terwijl het aantal veilingcatalogi steeg met 5. Een omvangrijke schenking veilingcatalogi afkomstig van de Musées Royaux des Beaux-Arts de Belgique te Brussel kon niet worden verwerkt en is buiten de telling gebleven. Een boek werd in langdurige bruikleen aanvaard. Er verschenen drie systematische aanwinstenlijsten in een oplage van 80 exemplaren. Van de 16 nieuwe tijdschrifttitels zijn 13 lopende abonnementen en 3 oude, afgesloten tijdschriften. Na opzegging of afsluiting van 5 tijdschriften komt het totaal aantal lopende tijdschriftabonnementen op 542. Aan de Bibliotheek van de Erasmus Universiteit te Rotterdam werd een groot aantal dubletten geschonken. Als laatste deel van de retrospectieve ontsluiting konden 1.766 tijdschrifttitels aan de geautomatiseerde catalogus worden toegevoegd.

Afdeling Aziatische kunst

Een stel vroeg 17^e-eeuwse Japanse kamerschermen met een voorstelling van een Portugees schip in de haven van Nagasaki AK-RAK 1968-1a en 1b geconserveerd door Philip Meredith van het Far Eastern Conservation Centre te Leiden

Een grote Japanse hangrolschildering met een voorstelling van de dood van de boeddha AK-MAK 165 geconserveerd door Philip Meredith van het Far Eastern Conservation Centre te Leiden Met onderzoek van het Chinees gepolychromeerd houten beeld van de ontspannen zittende Guanyin (AK-MAK 84) werd een begin gemaakt door Aleth Lorne, conservatie-adviseur gespecialiseerd in gepolychromeerd hout te 's Gravenhage

Afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid

Beeldhouwkunst

Jan Baptist Xavery (toegeschreven) Vier putti, terracotta, ca. 1725-1750 BK-NM-9350-9353

Toon Dupuis Borstbeeld van jhr B.W.F. van Riemsdijk, marmer, ca. 1930 BK-B-126

Meubelen

Kabinet, vermoedelijk Augsburg ca. 1575-1600 BK-1955-80

Kast Frankfurt, ca. 1685-1700 BK-NM-3456

Tafel met marqueterie Parijs, ca. 1760, toegeschreven aan Jean François Oeben BK-16662

Een paar kandelabers Nederland, ca. 1780 BK-1998-93

Klok Den Haag, ca. 1780, door Matthijs Horrix BK-1997-40

Metaal

Voorhang van het reinigen (in veul gevallen ontlakken) en conserveren van de collectie edelmetaal.

Reinigen van het Amsterdamse zilver in verband met de fotografie ten behoeve

van de bestandscatalogus. Aanvang van het 3-jarig Silver Protection project (Silprot) in samenwerking met het Instituut Collectie Nederland en de Universiteiten van Oxford en Glasgow.

Ceramiek

Vaas, faïence Delft toegeschreven aan plateelbakkerij Het Jonge Moriaenshoofd onder Jacob Wemmersz Hoppesteijn, ca. 1660-1680 BK-KOG-290

Tegeltableau met bloemenvaas, faïence Delft, ca. 1700 BK-NM-4638

Groep voorstellend de Herfst, porselein Weesp, ca. 1760-1765 BK-1998-88

Terrine met onderschotel, porselein Weesp, ca. 1760-1765 BK-1997-17

Deksel van vaas, porselein Ouder Amstel, ca. 1784-1790 BK-NM-8196

Glas

Gebrandschilderd ruitje, 'De opstanding', Nederlanden, ca. 1520 BK-NM-12680

Gebrandschilderd ruitje, 'Tobias en Sara', Nederlanden, ca. 1520 BK-NM-12561

Textiel

(Kostuums en kant)

Beursje, glazen kralen, zijde Nederland of Engeland, ca. 1685-1715 BK-NM-8236

Paar damesschoenen, groen fluweel Nederland of Frankrijk, ca. 1690-1710 BK-NM-9371

Paar kinderschoenen, witte ripszijde, chenille borduursel, metalen gespen Frankrijk(?), ca. 1700(?) BK-NM- 1972

Sitsen spreid, blauw fond, rode zijden voering, ca. 1700-1750 BK-NM-10618

Paar damesschoenen, gele zijde, lover-tjes en ruches Nederland of Frankrijk, 1760-1775 BK-KOG-1280-11

Kraag, kant België of Italië, 19de eeuw BK-BR-J-88

Brede strook kant Brussel, ca. 1800-1810 BK-BR- J-291

Paar bruidsschoenen, wit satijn

Nederland, ca. 1800-1850 BK-1973-497

Naaimandje, riet Nederland, ca. 1850-1900 BK-1973-7408

Blouse, zwarte zijde, tule Nederland, ca. 1870 BR-TN- 1373

Kraag, kant Burano, ca. 1875-1910 BK-BR-J-86

Zakdoek, kant Burano, ca. 1875-1910 BK-BR-J 25

Doopsluier met zaagtand rand Brussel, ca. 1880 BK-BR- J-217

Jasje, zijde, zwart, gitten en pailletten, afgezet met plissé Nederland, ca. 1880 BK- TN- 2338

Japon, crème zijde, crêpezijde, versierd met kant en velours, lint met rozen Nederland, 1900-1903 BK-1973-347

Kostuum tailleur, witte keperkatoen, kant, sierknopen Nederland of Frankrijk, 1907-1909 BK-1971-35

Japon, zwarte taftzijde, gevlochten ceintuur en pellerinekraag Nederland, 1908-1910 BK- 1973-357

Japon, onderjurk en bovenjurk van crêpe georgette kant, crème satijnen ceintuur Nederland, 1915 BK-1961-111

Mantel, zwarte zijde met oranje/ terra voering en biezen, bontkraagje

Nederland, ca. 1925-1930 BK-TN-2066

Servet, damast, ijspret, naweving naar 17de-eeuws voorbeeld BK-1993-31

Afdeling Nederlandse geschiedenis

Gedurende het jaar 1998 drukte de herinrichting van de afdeling een zwaar stempel op de activiteiten van het restauratieatelier. Niet alleen werden nieuwe objecten klaargemaakt voor permanente tentoonstelling (de negen kopepen platen van de eerste nationale kaart, het diorama van Suriname, het baggervlot, het scheepskameel, vele munten en penningen, etc.), ook de gehele staande collectie werd nagelopen en opgefrist. Daarnaast zijn ontelbare steuntjes voor objecten en beteksting vervaardigd. Ook werd medewerking verleend door het res-

tauratieatelier aan de tentoonstelling 'Sawasa'.

Voor verantwoorde passieve conservatie van de Dirck Hartog schotel werd door Fokker Space een capsule ontworpen, welke werd uitgevoerd door de Universiteit van Nijmegen.

Rijksprentenkabinet

Prenten

Hollandse school: 3252 stuks

Franse school: 1600 stuks

Prenten algemeen: 780 stuks

Prenten zeer groot formaat: 527 stuks

Tekeningen

Hollandse school: 546 stuks

Foto's

155 stuks

Bruiklenen

575 stuks

Afdeling schilderijen

De volgende schilderijen werden volledig gerestaureerd:

Bollongier, Hans Stilleven met bloemen SK-A-799

Bonsignori, Francesco (toegeschr.) De heilige Sebastiaan SK-A-3991

Dijsselhof, G.W. Tulpenvelden SK-A-2890

Dijsselhof, G.W. Vissen in een aquarium SK-A-3586

Gabriël, P.J.C. Landschap bij Kortenhoef SK-A-2265

Israëls, I. In het Bois de Boulogne bij Parijs SK-A-3593

Israëls, I. David SK-A-3731

Moroni, Giovanni Portret van een ridder SK-A-3035

Poggenbeek, G.J.H. Gezicht op Dinant SK-A-2998

Pordenone, Giovanni Antonio Madonna met kind SK-A-3414

Tintoretto, Jacopo Muze met luit SK-A-4010

Weijzig, Henk Kamp Tjimai SK-A-4938

Weijzig, Henk Kamp Pakanbaru SK-A-4939

Weijzig, Henk Kamp Changi SK-A-4940

Aan 31 schilderijen werden grote ingrepen verricht, kleine ingrepen aan 57 schilderijen. 87 schilderijen werden beter of heringelijst, hieronder vele schilderijen van de afdeling Nederlandse geschiedenis. Voor 25 schilderijen werd een (tijdelijke) klimaatvitrine gemaakt.

Lijsten

Volledig gerestaureerd werd de lijst van het schilderij:

Gérard, F.P.S. (kopie naar) Keizer Napoleon I in kroningsgewaad SK-C-1120

20 lijsten werden gerestaureerd en 87 andere lijsten werden in orde gemaakt.

Bibliotheek

Op 26 januari werd de 'Operatie stofwolk' afgesloten. Sedert 10 juni 1996 is gedurende 1 dag in de week gewerkt aan het stofvrij maken van boeken en kasten. Tevens is er gecontroleerd op gebreken van boekwerken in de bibliotheekhal. Het project is uitgevoerd door de boekrestaurator en twee restauratiemedewerkers van het prentenkabinet. In totaal werden 118 kasten met 906 planken van 1,20 meter met een lengte van 1154 meter gereinigd. Het aantal te behandelen boeken en portefeuilles bedraagt 2149.

Overzicht van de werkzaamheden:

- 420 boeken gerepareerd, hersteld of heringebonden
- restauratie van een boekenkoffer voor het K.O.G.
- assistentie bij de restauratie van schoenen voor de afdeling textiel
- reparatie van het Guldenboek Rijksmuseum
- 11 portefeuilles gerepareerd
- 5 boeken ingebonden
- 2 luxe banden t.g.v. het afscheid van mw Vels Heijn en de heer Kist
- 50 linnen ruggen voor archiefdozen opgeplakt
- 176 verguldstempels afgedrukt
- 284 stofomslagen ingeplakt
- 1400 etiketten gesneden

Voor andere afdelingen werden diverse opdrachten voor snijwerk en plakwerk uitgevoerd.

Gebouw

De belangrijkste werkzaamheden aan het gebouw in 1998

Start afbouw souterrain T3-4 en T4
Bouw tunnelgebouw onder de Museumstraat

Bouw centrale computerruimte in ruimte D419 in T8

Kap bibliotheek: aanbrengen nieuw leien dak Oostzijde, aanbrengen UV-werende en isolerende beglazing kap en kopgevel bibliotheek, aanbrengen isolatie kap bibliotheek en herstelwerk kopgevel (binnen en buiten), restauratie glas in loodramen.

Aanpassingen Zuidvleugel

Bruiklenen aan tentoonstellingen

74

Dit jaar werden aan 70 musea en instellingen in het binnenland en 56 in het buitenland de volgende bruiklenen afgestaan: 139 schilderijen, 148 tekeningen, 1 aquarel, 1 schetsboek, 304 prenten, 7 beelden, 2 bronzen voorwerpen, 1 tegeltableau, 1 plaque, 2 kop en schotels, 51 voorwerpen van de afdeling Aziatische kunst, 1 stoel, 134 voorwerpen van steengoed, 1 foudraal met bestek, 3 glazen voorwerpen en 3 glasruitjes, 13 zilveren voorwerpen, 1 wandtapijt, 3 voorwerpen textiel, 16 kanten, 1 broche, 29 voorwerpen van de afdeling Nederlandse geschiedenis, 2 tronen, 22 penningen, 1 haarvlecht, 4 modellen uit de Marinemodellenkamer, 7 voorwerpen uit de Nova Zembla-collectie, 33 foto's, 3 boeken en 3 albums ten behoeve van de volgende tentoonstellingen:

A

Adelaide, Art Gallery of South Australia: The Golden Age of Dutch Art
Amsterdam, Allard Pierson Museum: Cornelis de Bruijn
Amsterdam, Amsterdams Historisch Museum: De Stad. Amsterdam na 1880
Amsterdam, Bijbels Museum: Soo veele heerlijke gebouwen
Amsterdam, Koninklijk Paleis: De glorieuze Vrede van Munster (1648)
Amsterdam, Nieuwe Kerk: Herdenking inhuldiging Wilhelmina 1898
Amsterdam, Museum het Rembrandthuis: Adriaen van Ostade
Amsterdam, Museum het Rembrandthuis: Buiten tekenen in Rembrandts tijd
Amsterdam, Van Goghmuseum: Utagawa Kuniyoshi
Amsterdam, Stedelijk Museum: Zielespiegel (Harry Mulisch)
Amsterdam, Tropenmuseum: Indische Schilderkunst
Antwerpen, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten: Breughel-Brueghel
Antwerpen, Provinciaal Museum Sterckshof: Van belle époque tot art nouveau

Apeldoorn, Historisch Museum: De W van Wilhelmina
Apeldoorn, Paleis het Loo: Wilhelmina 1880-1963
Arnhem, Historisch Museum Het Burgerweeshuis: Gerard Bilders en het Hollands Barbizon
Arnhem, Historisch Museum Het Burgerweeshuis: Theepotten, Steengoed!
Arnhem, Openluchtmuseum: Klederdrachten
Assen, Drents Museum: Kerkbekers

B

Baltimore, Walters Art Gallery: Utrecht in the Golden Age
Bamberg, Historisches Museum: Die Andechs-Meranier in Franken
Bergen, Museum Kranenburg: Piet Wiegman
Bergen op Zoom, Markiezenhof: Engelen. Gevleugelde schoonheid door de eeuwen heen
Berlijn, Deutsches Historisches Museum: Krieg der Bilder
Berlijn, Deutsches Historisches Museum: Mythen der Nationen
Bonn, Kunst- und Ausstellungshalle: Arktis-Antarktis
Boston, Museum of Fine Arts: French Prints from the Age of Musketeers
Brisbane, Queensland Art Gallery: The Golden Age of Dutch Art
Brugge, Memlingmuseum: Van Memling tot Pourbus
Brussel, Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis: Een Europees Hof te Brussel

D

Delft, Stedelijk Museum Het Prinsenhof: Beelden van een strijd
Den Briel, Historisch Museum: Maarten Harpertz. Tromp
Den Haag, ABN-gebouw: De vele gezichten van de bank
Den Haag, Haags Gemeentemuseum: VOC-zilver
Den Haag, Haags Historisch Museum: Vorstelijk Ver toon
Den Haag, Haags Historisch Museum: Monumenten van macht
Den Haag, Het Paleis: Egyptische Kunst

Den Haag, Louis Couperus Museum: Louis Couperus
Den Haag, Mauritshuis: Vorstelijk Verzameld
Deventer, Historisch Museum de Waag: Een handdruk van de tijd
Dijon, Musée des Beaux-Arts: Adam Frans van der Meulen
Dordrecht, Dordrechts Museum: A. de Gelder, Rembrandts laatste leerling
Dordrecht, Dordrechts Museum: Paul Joseph Constantin Gabriël

E

Edinburgh, Scottish National Portrait Gallery: The Winter Queen, the life of Elisabeth of Bohemia
Enschede, Rijksmuseum Twenthe: Willem Bilderdijk
Enschede, Rijksmuseum Twenthe: Wouter Johannes van Troostwijk

F

Frankfurt am Main, Historisches Museum: Maria Sibylla Merian
Frankfurt am Main: Städtisches Museum: Innenleben. Zur Geschichte des Interieurs
Fukuoka, Fukuoka Art Museum: Utamaro

G

Gotha, Schloss Friedenstein: Das Gothaer Liebespaar
Groningen, Groninger Museum: Legaat Maartje Draak

H

Haarlem, Frans Halsmuseum: Schuttersdoelen
Haarlem, Teylers Museum: Maria Sibylla Merian
Haarlem, Teylers Museum: Het Nederlands doodsportret
Hagi, Yamaguchi Prefectural Museum: Hokusai
's Heerenbergh, Huis Bergh: Tussen Spanje en Oranje
Helmond, Gemeentemuseum: Maanschemer
Hilversum, Goois Museum: James de Rijk
Honselaarsdijk, Westlands Museum: Naaldwijk 800 jaar
Hoorn, Westfries Museum: Zoden aan de Dijk

Huizen, Het Schoutenhuis: Vrouw en Arbeid

K

Keulen, Museum für Völkerkunde: Sie und Er

Keulen, Museum für Angewandte Kunst

L

Leeuwarden, Fries Museum:

Nederlands-Indië

Leeuwarden, Fries Museum: Friesland 500

Leuven, Stedelijk Museum: 550 jaar Stadhuis

Leuven, Stedelijk Museum: Dagelijks

Leven in de 15de eeuw

Leiden, Museum Boerhaave:

Wetenschap en Samenleving in de 19de eeuw

Leiden, Natuurhistorisch Museum:

Visies op Natuur

Ljubljana, Cankarjev Dom: Het Naakt

London, Dulwich Picture Gallery: Pieter de Hooch

Londen, National Gallery: Utrecht in the Golden Age

Londen, Victoria and Albert Museum:

Grinling Gibbons

Lugano, Museo Cantonale: Grotteskes und Profanes

Luxemburg, Musée d'histoire de la ville de Luxembourg: A la gloire du Roi

M

Madrid, Real Monasterio de San

Lorenzo del Escorial: Felipe II. La

Monarquía Hispanica

Madrid, Palacia Real de Aranjuez: Felipe

II. El rey intimo

Madrid, Stichting Karel van Antwerpen:

El final de la guerra de Flandres

Mainz, Bischöfliches Dom- und

Diozesanmuseum: Hildegard von

Bingen

Moskou, Dom Fotografii: The

Netherlands, Land out of Sea

München, Haus der Kunst: Die Nacht

München, Haus der Kunst: Meister des

Amsterdamer Kabinett

Munster, Westfälisches Landesmuseum:

1648 – Oorlog en Vrede in Europa

N

Naarden, Vestingmuseum: Naarden in

de schaduw van Munster; de bevrijding

van Naarden door mariniers in 1673

Nagano, Shinano Prefectural Museum:

Hokusai

Nijmegen, Bijbels Openluchtmuseum:

De Toren van Babel

Nijmegen, Katholieke Universiteit

Nijmegen: 15de Iustrum

O

Oud Zuilen, Slot Zuylen: Stofwisseling

Oudeschild, Maritiem en

Juttersmuseum: Het fort De Schans op

Texel

Overloon, Nationaal Oorlogs- en

Verzetsmuseum: Nederlands-Indië

P

Philadelphia, Philadelphia Museum of

Art: Utagawa Kuniyoshi

Philadelphia, Philadelphia Museum of

Art: Delacroix

Phoenix, Phoenix Art Museum: Old

Master Paintings on Copper

Purmerend, Purmerends Museum:

Knappe Knippers

R

Raeren, Töpfereimuseum: Faszination in

Ton V - Raerener Steinzeug aus dem

Rijksmuseum Amsterdam

Rennes, Musée des Beaux-Arts: Jacques

Blanchard

Rome, Villa Pamphilji: Le Virtu e il

piaceri in Villa

Rotterdam, Chabotmuseum: Kirchner

Rotterdam, Kunsthal: Poezenportretten

Rotterdam, Kunsthal: Botje bij botje

Rotterdam, Mariniersmuseum: Naarden

in de schaduw van Munster; de bevrij-

ding van Naarden door mariniers in

1673

Rotterdam, Museum Boijmans van

Beuningen: Het museum van de 19de

eeuw

Rotterdam, Museum Boijmans van

Beuningen: Egyptomania

Rouen, Musée des Beaux-Arts: Eugène

Delacroix

S

San Diego, Timken Museum of Art: Art

and Devotion in Siena

Sao Paulo, Fundação Bienal de Sao

Paulo: Vincent van Gogh

Straatsburg, Palais Rohan: Johann

Wilhelm Baur

Stuttgart, Staatsgalerie: Paul Gauguin

T

Ter Apel, Museum Klooster: Vrede van

Munster

Tokio, Nihonbashi Tak. Museum:

Hokusai

Tokio, Tobacco and Saltmuseum:

Boodschappen van 400 jaar geleden

U

Utrecht, Catharijneconvent: Geloven in

verdraagzaamheid

Utrecht, Centraal Museum: Tegen de Vrede!

Utrecht, Gebouw Kunstliefde: Kerende

Tijden

Utrecht, Muntmuseum: Penningen

V

Velsen, Museum Beeckestijn: De familie

Bik

Vicenza, Palazzo Barbaran da Porto:

Palladio e il Nord Europa

Viadana, Museo Civico: Girolamo Bedoli

W

Washington DC, National Gallery of

Art: Degas at the Races

Washington DC, National Gallery of

Art: Love and War

Woerden, Stadsmuseum: Pollen te kijk

Z

Zaandam, Zaan's Uurwerk Museum:

Willem Barents

Zagreb, Croatian Academy of Art:

Giulio Civico

Zutphen, Stedelijk Museum:

St Walburgiskerk, Zutphen

Tentoonstellingen en presentaties

76

Wintertentoonstellingen

t/m 3 maart

Langs velden en wegen. De verbeelding van het landschap in de 18de en 19de eeuw

Concept: Wiepke Loos en Robert-Jan te Rijdt
Projectleider: Wiepke Loos/ Annemarie Vels Heijn

Ontwerp: afdeling museuminrichting (Igor Santhagens)
Grafische vormgeving: Berry Slok i.s.m. afdeling museuminrichting (Joan Veenendaal)

Aantal bezoekers in 1998 81.783
Totaal aantal bezoekers 118.092

vanaf 12 december

Adriaen de Vries (1566-1626). Keizerlijk beeldhouwer

Projectleider: Frits Scholten
Ontwerp: Walter Nikkels
Licht: Jan Hofstra

Grafische vormgeving: Walter Nikkels
Aantal bezoekers in 1998 17.228
Totaal aantal bezoekers 97.118

Rijksprentenkabinet

t/m 18 januari

Een middeleeuws beeldverhaal. Het Hausbuch en zijn meester

Projectleider: Jan Piet Filedt Kok
Totaal aantal bezoekers 18.150

31 januari t/m 19 april

Ornament in prent

Projectleider: Peter Fuhring
Aantal bezoekers 19.500

25 april t/m 12 juli

Tekenkunst uit de Gouden Eeuw. Nederlandse tekeningen uit het begin van de 17de eeuw

Projectleider: Marijn Schapelhouman
Aantal bezoekers 25.694

18 juli t/m 16 augustus

Olympische goden

Projectleider: Els Verhaak
Aantal bezoekers 20.500

22 augustus t/m 18 oktober

Aanwinsten 1996-1998

Projectleider: Robert-Jan te Rijdt

22 augustus t/m 18 oktober

Bellange. Eigenzinnig etser

Projectleider: Ger Luijten
Aantal bezoekers 16.160

vanaf 24 oktober

Het feest van de lithografie

Projectleider: Helen Marres-Schretlen
Aantal bezoekers 28.500

Afdeling Nederlandse geschiedenis

t/m 19 april 1998

Opnieuw te water. De restauratie van nautische modellen

Projectleider: Ab Hoving

10 mei t/m 23 augustus

Zondag

Foto's van Catrien Ariëns
Projectleider: Jet Baruch
Grafische vormgeving: Berry Slok

vanaf 28 november

Sawasa, Japanse exportkunst in zwart en goud

Projectleider: Bas Kist
Vormgeving: afdeling museuminrichting
Grafische vormgeving: Berry Slok

Herinrichtingen

vanaf 28 november

Heropening van de afdeling

Nederlandse geschiedenis

Projectleider: Peter Sigmond
Vormgeving: afdeling museuminrichting (Igor Santhagens)
Licht: Jan Hofstra
Grafische vormgeving: Berry Slok

Zuidvleugel

t/m 14 juni

Chapeau, chapeaux! 150 hoeden 1650-1950

Projectleider: Bianca du Mortier
Ontwerp: afdeling museuminrichting (Gerrit Ravesloot)
Licht: Jan Hofstra
Grafische vormgeving: Berry Slok

vanaf 19 september

Chinees porselein. 400 stukken uit de Ming- en Qing-dynastieën

Projectleider: Pauline Lusingh Scheurleer

vanaf 19 september

De tand des tijds. Verval en behoud van textiel

Projectleiders: Ebeltje Hartkamp-Jonxis en Bianca du Mortier
Ontwerp: afdeling museuminrichting (Gerrit Ravesloot)
Licht: Jan Hofstra
Grafische vormgeving: Berry Slok

vanaf 19 september

Van Gogh te gast. Meesterwerken uit het Van Gogh Museum

Projectleider: Ronald de Leeuw
Grafische vormgeving: Berry Slok
Aantal bezoekers in 1998 218.500

Presentaties

24 januari t/m 17 mei

Speerpunt geschiedenis: de Vrede van Munster

Projectleider: Kees Zandvliet

2 september t/m 17 september

De Zonnebloemen van Van Gogh

11 september 1998 t/m 29 november
'The Greeting' van Bill Viola

vanaf 24 oktober

Gebrandschilderde ruitjes gerestaureerd

Projectleider: Wouter Ritsema van Eck

vanaf 31 oktober

Speerpunt geschiedenis: de Staatsregeling van 1798 en de Grondwet van 1848

Projectleider: Kees Zandvliet

7 februari t/m 17 mei

Aanwinsten afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid

(o.a. hoofd van Johannes de Doper, klok Horrix)

Tentoonstellingszaal

10 april t/m 4 oktober

Van tempera naar olieverf.

Veranderingen in de Venetiaanse schilderkunst Italiaanse schilderijen van het Rijksmuseum

Projectleider: Arie Wallert

30 mei t/m 30 augustus

Het geheim ontsloten. Duitse meubelen open

Projectleider: Reinier Baarsen

Vormgeving: afdeling museuminrichting
(Igor Santhagens)

Aantal bezoekers 44.000

Overig

vanaf 21 februari

ARIA

Projectleider: Pieter de Dreu

Digitale en grafische vormgeving:

Heleen Krijgsman

Technische realisatie:

Olivetti Solutions/Olsy

Publicaties van het Rijksmuseum

78

Adriaen de Vries 1556-1662 : imperial sculptor

Adriaen de Vries 1556-1662 keizerlijk beeldhouwer

Adriaen de Vries 1556-1662 : keijserlig skulpör

Frits Scholten

Rijksmuseum Amsterdam; Zwolle:

Waanders; Nationalmuseum Stockholm;

Los Angeles: J. Paul Getty Museum

311 p.

Adriaen de Vries, keizerlijk beeldhouwer: de virtuele wereld van één van de belangrijkste beeldhouwers ter wereld

Adriaen de Vries, imperial sculptor: the virtual world of one of the most important sculptors of all times [cd-rom]

Deventer: DiskCom

Annual report Rijksmuseum Amsterdam 1997

Behouden uit het Behouden Huys : catalogus van de voorwerpen van de Barentsexpeditie (1596), gevonden op Nova Zembla. De Rijksmuseum-collectie, aangevuld met Russische en Noorse vondsten

redactie J. Braat... [et al.]

Amsterdam: Bataafsche Leeuw

343 p.

Bulletin van het Rijksmuseum

jaargang 45 (1998), nrs 1 en 2/3

R.J. te Rijdt, redactiesecretaris

CKV wegwijzer Rijksmuseum Amsterdam

afdeling educatie en voorlichting

Rijksmuseum Amsterdam

48 p.

De VOC in bedrijf 1602 - 1799

Dutch enterprise and the VOC 1602-1799

Harm Stevens

Zutphen: Walburg Pers

95 p.

De zondag

Sundays

[foto's] Catrien Ariëns

Amsterdam: De Verbeelding, Thomas

Rap

65 p.

Duitse meubelen

German furniture

Reinier Baarsen

Rijksmuseum Amsterdam; Zwolle:

Waanders

96 p.

Eduard Isaac Asser (1809-1894): pionier van de Nederlandse fotografie

Eduard Isaac Asser (1809-1894):

pioneer of Dutch photography

Mattie Boom

Amsterdam: Focus Publishing B.V.

165 p.

Een speurtocht door de Nederlandse geschiedenis

afdeling educatie en voorlichting

Rijksmuseum Amsterdam

Een speurtocht over de tentoonstelling van Van Gogh te gast

afdeling educatie en voorlichting

Rijksmuseum Amsterdam

Het Huis van Oranje

Rijksmuseum Amsterdam

8 p.

Het Rijksmuseum in de 21ste eeuw: beleidsvisie Masterplan

Rijksmuseum Amsterdam

resumé R. de Leeuw

Rijksmuseum Amsterdam

40 p.

Jaarverslag Rijksmuseum Amsterdam 1997

Joost de Suppoost en de griezels

afdeling educatie en voorlichting

Rijksmuseum Amsterdam

12 p.

Joost de Suppoost telt zijn geld

afdeling educatie en voorlichting

Rijksmuseum Amsterdam

12 p.

Le Musée d'Amsterdam: les merveilles du Rijksmuseum [cd-rom]

Paris : EMME

Nederland en de wereld

Rijksmuseum Amsterdam

8 p.

Nederland ter zee

Rijksmuseum Amsterdam

8 p.

Nederland voert oorlog

Rijksmuseum Amsterdam

8 p.

Nederland wordt een natie

Rijksmuseum Amsterdam

8 p.

Olympische goden: tekeningen, prenten en foto's in de verzameling van het Rijksprentenkabinet

Olympic gods: drawings, prints and photographs in the collection of the Rijksmuseum Print Room

Els Verhaak, Eric M. Moorman

Rijksmuseum-Stichting Amsterdam

56 p.

Ornament in prent: zeventiende-eeuwse ornamentprenten in de verzameling van het Rijksmuseum

Ornament in print: seventeenth century ornament prints in the collection of the Rijksmuseum

samenst. Peter Fuhring

Rijksmuseum-Stichting Amsterdam

63 p.

Rijksmuseumkrant

jaargang 24 (1998) nrs 1 t/m 6

Sawasa : Japanese export art in black and gold 1650-1800

P. Craddock...[et al], inleiding M. de Bruijn en B. Kist
Rijksmuseum Amsterdam; Zwolle: Waanders
127 p.

Schilderijen uit de 16de en 17de eeuw

[speurtocht]
afdeling educatie en voorlichting
Rijksmuseum Amsterdam

**Tekenkunst uit de Gouden Eeuw:
geboren tussen 1580 en 1600:
de verzameling van het Rijksprenten-
kabinet in het Rijksmuseum**

Dutch drawings of the seventeenth century in the Rijksmuseum, Amsterdam: artists born between 1580 and 1600
Marijn Schapelhouman, Peter Schatborn e.a.
Rijksmuseum Amsterdam/ Merrel
Holberton London
2 delen: 248, 256 p.

**Van Tempera naar olieverf: veranderingen in de Venetiaanse
schilderkunst 1460-1560**

From tempera to oil paint: changes in Venetian painting 1460-1560
Arie Wallert, Carlo van Oosterhout
Rijksmuseum-Stichting Amsterdam
64 p.

Voorwerpen met een verleden

Rijksmuseum Amsterdam
8 p.

**200 jaar lithografie: steendrukken in
de verzameling van het Rijksprenten-
kabinet in het Rijksmuseum**

200 years of lithography: lithographs in the collection of the Rijksmuseum
Helen Marres-Schretlen
Rijksmuseum Amsterdam
56 p.

Publicaties van medewerkers

80

Niet opgenomen zijn de bijdragen van medewerkers aan de publicaties van het Rijksmuseum met uitzondering van de artikelen in het Bulletin van het Rijksmuseum.

R. de Leeuw

'Kop en munt', *De vele gezichten van de bank*, ABN AMRO BANK NV, 1998, pp. 5-7;
'Wonen in Arkadië'. Feestrede uitgesproken op 26 september in het Noordbrabants Museum te Den Bosch, *Buitenplaatsen. Jaarboek Monumentenzorg 1998*, Zwolle/ Zeist 1998, pp. 199-203;
'Inspiratie of irritatie? Ergenis als stimulans in een elanloos beeldende-kunstbeleid', *Visies op beleid en markt. Overheidsbeleid en de particuliere markt voor beeldende kunst*, Boekmanstudies en Mondriaan Stichting 1998, pp. 47-52.

R.J. Baarsen

'High rococo in Holland: William IV and Agostino Carlini', *The Burlington Magazine* 140 (1998), pp. 172-183;
'Deutsche Möbel im Rijksmuseum, Fragen zu den Beschlägen von Roentgen-Möbeln', *Weltkunst* 68 (1998), pp. 968-969;
Cat. tent. *Wonen in Arcadië, Het interieur van Nederlandse kastelen en buitenplaatsen*, 's-Hertogenbosch (Noord-brabants Museum) 1998-1999, cat. nrs. 18, 47-50, 61-62, 81-83, 85-97, 99-104, 106-121, 118-119, 131, 137-138, 140, 144-146, 148-150, 160, 165-166, 178, 195-196, 200-201, 205, 208, 212-214, 216, 218, 234-237, 261, 267, 272;
'Matthijs Horrix: Cabinetmaker in The Hague', *The Magazine Antiques* 154 (1998), pp. 520-528.

J.D. van Dam

'Een bijzondere terrine van Weesper porselein', *Bulletin van het Rijksmuseum* 46 (1998), pp. 74-83;
'Voorwoord', in: P.J. Tichelaar en C.J. Polder, *Gebakken Schilderijen*, Leiden 1998, p. 7.

J.P. Filedt Kok

'Watermark Research: Its significance in Studying Rembrandt's Etchings', in Nancy Ash and Shelley Fletcher, *Watermarks in*

Rembrandt's Prints, Washington 1998, pp. 19-25;
(met Bart Cornelis), 'Taste for Lucas van Leyden prints', *Simiolus* 26 (1998), pp. 18-86;
'Bij het afscheid van Annemarie Vels Heijn', *Bulletin van het Rijksmuseum* 46 (1998), pp. 1-2;
'Bij de stichting van het Rijksmuseum op 19 november 1798: een blik op de viering van het tweehonderdjarig jubileum in 2000', *Bulletin van het Rijksmuseum* 46 (1998), pp. 123-124;
(met medewerking van E. Bergvelt), 'De vroege Nederlandse schilderkunst in het Rijksmuseum', *Bulletin van het Rijksmuseum* 46 (1998), pp. 125-205.

M. Fitski

'A large Japanese blue and white dish depicting a porcelain factory', *Van Gogh Museum Journal* 1997.98, pp. 104-113.

Mw I.M. de Groot

'Boek van het Jaar History of British Birds. The Figures engraved on wood by T. Bewick (...), 1797', *Jaarboek 1997 van het Nederlands Genootschap van Bibliofielen*, 1998, pp. 22-69.

Mw E. Hartkamp-Jonxis

'Aspects de Batavia aux XVIIe et XVIIIe siècles, maisons et ameublement des employés de la Compagnie des Indes orientales néerlandaises', cat. tent. *La Route des Indes, Les Indes et l'Europe, échanges artistiques et héritage commun 1650-1850*, Bordeaux (Musée des Arts Décoratifs/Musée d'Aquitaine), 1998, pp. 57-68;
'In de schaduw van William Morris. Naar aanleiding van een borduurwerk van de Leek Embroidery Society', *Bulletin van het Rijksmuseum* 46 (1998), pp. 60-73.

J.F. Heijbroek

(met H.C.M. Marres-Schretlen), 'In gesprek met Gert Jan en Martijn Forrer. Een steendrukkerij in bedrijf', in: 'Lithografie in Nederland', *De Boekenwereld* 15 (1998), pp. 142-146.

A. Hoving

'Restauration of two Dutch shipmodels

with thoughts on ethics and practice', *Nautical Research Journal* 43, nr. 1 (March 1998) pp.18-27;
'Het Schip', in: *Behouden in het Behouden Huys*. Catalogus van de voorwerpen van de Barentsexpeditie (1596) gevonden op Nova Zembla. De Rijksmuseumcollectie, aangevuld met Russische en Noorse vondsten (Amsterdam 1998) pp. 143-155;
'De Fluit', *Model Shipwright* nr. 105 (September 1998) 5-15;
'Polar Ships in Barentsz time. New Research on early shipbuilding innovations', *Proceedings International Willem Barentsz Symposium 1997* (Harlingen 1998) pp. 22-26;
redactie van het *Jaarboek van het Rijksmuseum Nederlands Scheepvaart Museum 1998*. Schepen in het klein, door H. Dessens en E. Spits.

J. Kiers

(i.s.m. J. Börger) 'Wat kunnen we leren van Disney? – De kracht van de totaal-aanpak', *Museumvisie* nr. 22, december 1998, pp. 10-13.

W.Th. Kloek

Een huishouden van Jan Steen, Hilversum 1998 (Verloren Verleden, deel 4).

J.R. de Lorm

'Van luiermand tot broodbak. De eigenaardige functiemutatie van een 17de-eeuwse zilveren schaal', *De Stavelij* 13 (1998), pp. 3-4.

P.C.M. Lunsingh Scheurleer

'Ganesha van Singosari op bezoek', *Aziatische Kunst* 29, nr. 2, juni, pp. 2-17;
'Over invloed, overname en samensmelting: een godin uit het Indisch subcontinent en haar Indonesische equivalent', *Bulletin van het Rijksmuseum* 46 (1998) pp. 410-431.

G. Luijten

'Het Rijksmuseum als kunsthistorisch instituut', in P. Hecht et al.: *Kunstgeschiedenis in Nederland. Negen opstellen*. Amsterdam 1998, pp. 45-61; Redactie (met C. Schuckman): 'The van Doetecum brothers' (4 vols.), *The New Hollstein*.

Mw H. Marres-Schretlen

'Ontstaan en opkomst van de lithografie in Nederland', 'Steendrukkers werkzaam in Nederland vóór 1840', 'In gesprek met Gert Jan en Martijn Forrer', in 'Lithografie in Nederland', *De Boekenwereld* 15 (1998), oktober 1998; 'Les incunables de la lithographie en Hollande', *La Memoire Lithographique*, Jorge de Sousa, Paris 1998; 'Het Gein verbeeld', *Het Gein*, Abcoude 1998.

Mw S. Meijer

'De Tand des Tijds: verval en behoud van textiel', *CARE* 1998, nr. 4, pp. 20-28.

Mw B.M.A.M. du Mortier

'Sinterklaas goedheiligman trek je beste tabberd an...', in E. Runia en H. Olykan (ed.), *Van Nicolaas tot speelgoedbaas, de geschiedenis van de goedheiligman*, Amsterdam 1998, pp. 98-117.

P.C. Ritsema van Eck

Bespreking van R. Liefkes (ed.), *Glass*, Victoria and Albert Museum, Londen 1997, *Vormen uit vuur* 164 (1998/2), pp. 56-57.

R.J.A. te Rijdt

'Bijdragen bij illustraties'. Naar aanleiding van "Den Haag, je tikt er tegen en het zingt", *De Boekenwereld* 15 (1998), pp. 191-193; (met J. Spoelder) 'Bij de voorplaat. Het portret van Isaac Schull (1684-1760), toegeschreven aan Pieter van der Hulst', *De Boekenwereld* 15 (1998), pp. 170-174.

H. Rooseboom

'Noord-Brabant belicht. Een boek-bespreking', *Nieuwsbrief Nederlands Fotogenootschap* nr. 21 (april 1998), pp. 19-21; 'Dansfotografie in Nederland en daarbuiten, 1860-1948 / Dance Photography in The Netherlands and Abroad, 1860-1948', in: Ger van Leeuwen en Maartje Wildeman (red.), *Dansfotografie in Nederland / Dance Photography in The Netherlands*, Amsterdam 1998, pp. 13-26, 153, 154; 'Het land van Rembrandt en Adriaan Boer. Nederlandse fotografie in buitenlandse ogen', *Nieuwsbrief Nederlands Fotogenootschap* nr. 23 (oktober 1998), pp. 17-19;

'Als vanouds. Het RKD en zijn collectie preciosa-foto's / As of old. The RKD and its collection of valuable photographs', *RKD Bulletin* 1998/3, pp. 1-12.

M. Schapelhouman

'Liedboek van Anna Steyns' (met A. Leerintveld), *Bulletin van de Vereniging Rembrandt* VIII, 2, pp.10-13; 'Tekeningen uit de verzameling Lodewijk Houthakker', *Bulletin van het Rijksmuseum* 46 (1998), pp. 367-389.

P. Schatborn

'Pantalone as New Yorker: Rembrandt and Kitaj', *Master Drawings*, 36 (1998), nr. 1, pp. 66-73; 'Tekeningen van Arent de Gelder', *Arent de Gelder (1645-1727), Rembrandts laatste leerling*, Dordrecht-Keulen 1998/1999, pp. 111-121 en pp. 255-261; 'Bij het overlijden van K.G. Boon', *Bulletin van het Rijksmuseum*, 46 (1998), nr. 2-3, pp. 299-303.

F. Scholten

'De kracht van zwijgzaamheid', *Kunstschrift* 42 (1998), nr. 2, pp. 35-40; Bespreking tentoonstelling *The colour of sculpture 1840-1910*, Leeds (Henry Moore Institute) en Amsterdam (Van Gogh Museum) 1996, *Simiolus* 25 (1997), pp. 252-255 (in 1998 verschenen); 'François Dieussart, Constantijn Huygens, and the classical ideal in funerary sculpture', *Simiolus* 25 (1997), pp. 303-328 (in 1998 verschenen); 'Sextus Tarquinius en Lucretia, een model van Adriaen de Vries', *Bulletin van het Rijksmuseum* 46 (1998), pp. 5-23; *Catalogus Penningen uit de Italiaanse Renaissance*, Leiden (Rijksmuseum Het Koninklijk Penningkabinet) 1998 (i.s.m. Carolien Voigtman); 'De bronzen opperhuid', *Kunstschrift* 42 (1998), nr. 5, pp. 34-39; 'De dode op zijn graf, 1400-1700', cat. tent. *Naar het lijk*, Haarlem (Teylers Museum) 1998, pp. 44-62.

J.P. Sigmund

'The seventeenth-century Netherlands and Australia', 'The VOC, the Dutch Republic and the early discoveries', *The Ancods colloquium, papers presented at the Australia-Netherlands colloquium on the maritime archaeology and maritime*

history, eds. J.Green, M.Stanbury and F.S.Gaastera (Fremantle 1998) 1-8; 'Willem de Vlamingh, een zeventiende eeuwse zeevaarder van Vlieland', *Tien Eeuwen Eijlandt Flielandt* 8, nr. 2 (september 1998) 3-17.

A. Wallert

(samen met Joris Dik) 'Two Still-Life Paintings by Jan van Huysum: an Examination of Painting Technique in Relation to Documentary and Technical Evidence', *Looking through Paintings: the study of painting techniques and materials in support of art historical research*, *Leids Kunsthistorisch Jaarboek* (1998), pp. 391-414; (samen met Erma Hermens) 'The Pekstok Papers: Lake Pigments, Prisons and Paint-mills', *Looking through Paintings: the study of painting techniques and materials in support of art historical research*, *Leids Kunsthistorisch Jaarboek* (1998), pp. 269-294; (samen met Abigail Quant) 'The technical study of a late thirteenth-century Byzantine marginal psalter from the Walters Art Gallery', *Painting Techniques: history, materials and studio practice*, IIC contributions to the Dublin Congress, 7-11 September 1998, eds. A. Roy, & P. Smith, London 1998, pp. 16-21; 'A note on technical aspects of prints and paintings of Hercules Segers', in: *Painting Techniques: history, materials and studio practice*, IIC contributions to the Dublin Congress, 7-11 September 1998, eds. A. Roy, & P. Smith, London 1998, pp. 150-154.

C.J. Zandvliet

Het paard van Snouckaert, *Bulletin van het Rijksmuseum* 45 (1997) 355-384; *Mapping for money: plans and topographic paintings and their role in Dutch over-sea expansion during the 16th and 17th centuries* (Amsterdam 1998) proefschrift Rijksuniversiteit Leiden; The agricultural landscape of the VOC territory in the 17th century, in: F.J.Ormeling, *Second Anglo-Dutch Seminar held in Enschede*, April 3-4-, 1997 (NVK Publicatiereeks 26, 1997) 47-56; *Shigi shiji Helanjen Huizhi Te Taiwan lau Ditu* (De 17de-eeuwse kaarten van Taiwan door de Nederlanders getekend) 2 delen, Taipei 1998.

Externe activiteiten

R. de Leeuw

- bijzonder hoogleraar museumbeleid & geschiedenis van het verzamelen in de 19de en 20ste eeuw, Vrije Universiteit Amsterdam;
- lid bestuur Rijksmuseum-Stichting, Amsterdam (tot september 1998);
- vice-voorzitter Vereniging van Rijksgesubsidieerde Musea (VRM);
- Président Comité International d'Histoire de l'Art, Parijs (CIHA) voor de periode 1996-2000;
- lid bestuur Onderzoekschool Kunstgeschiedenis, Utrecht;
- lid algemeen bestuur en voorzitter sectie beeldende kunst van het Prins Bernhard Fonds, Amsterdam;
- voorzitter Stichting 't Schou, Schipluiden;
- lid bestuur Vereniging Rembrandt, Amsterdam;
- lid Raad van commissarissen NV Stadsherstel, Amsterdam;
- lid bestuur Stichting Praemium Erasmianum, Amsterdam;
- directeur Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen, Haarlem;
- voorzitter Raad van toezicht Stichting Restauratoren Collectief, Amsterdam (tot 1/4/98);
- lid Raad van toezicht Theater Instituut Nederland, Amsterdam (tot 1/4/98);
- voorzitter Stichting Schönberg Ensemble (tot 1/4/1998);
- lid Réunion des organisateurs de grandes expositions, Parijs;
- lid International Committee of Fine Art Museums (ICFA);
- voorzitter werkgroep verwervingen Nederlandse musea 1940-1948;
- voorzitter Jury David Roëll-prijs Prins Bernhard Fonds;
- voorzitter Jury Leonardo da Vinci-prijs 1999 Rotary International;
- lid begeleidingscommissie Evaluatie effecten verzelfstandiging Rijksmusea;
- lid adviesgroep kunstmusea Nederlandse Museumvereniging, Amsterdam;
- lid adviesraad voor de Geesteswetenschappen van NWO, Den Haag;

- lid adviesraad NEXUS, Tilburg;
- lid adviesraad Bibliography of History of Art (BHA);
- adviseur Museum Chabot, Rotterdam;
- voorzitter raad van advies Stichting Jong Holland;
- lid Conseil de direction Gazette des Beaux-Arts, Paris;
- lid raad van advies Nationale Stichting De Nieuwe Kerk, Amsterdam;
- lid Group of Consultants on Council of Europe Art Exhibitions;
- lid initiatiefcomité Honderd-jaar-einde-Negentiende-Eeuw-herdenking;
- lid UNESCO International Advisory Committee for the Hermitage, Sint Petersburg;
- lid raad van advies Victor de Stuers Archief;
- lid aanbevelingscomité SPKO (Postuniversitair Kunsthistorisch Onderzoek);
- lid aanbevelingscomité Japan-Nederland 400 jaar;
- lid aanbevelingscomité Stichting De Witte Adelaar (Nederland-Polen);
- ere-voorzitter Nederlands Theater Festival;
- lid aanbevelingscomité Nationaal Muziekinstrumentenfonds;
- lid comité van wetenschappelijke advisering ten behoeve van een tentoonstelling over Jacob Backer;
- lid aanbevelingscomité Gay Games Amsterdam 1998;
- lid aanbevelingscomité Jan Wagenaar Stichting;
- lid aanbevelingscomité 60 jaar Sint Nicolaas Intocht Amsterdam ICA;
- bezocht de bijeenkomst Organisateurs de grandes expositions, 25-28 februari, Praag;
- woonde het Colloquium CIHA bij, 4-8 maart, Napels;
- woonde de opening van tentoonstelling 'Van Gogh's Van Goghs' bij, 1 oktober, National Gallery, Washington;
- woonde de conferentie Karl V und die Multimedia bij, 6-7 oktober, Wenen;
- woonde de bijeenkomst Organisateurs des grandes expositions bij, 8-10 oktober, Stockholm.

F. van der Avert

- voorzitter van de sectie PR en marketing van de NMV;
- lid van de Sectieraad van de NMV;
- lid bestuur van de Associatie culturele marketing en communicatie (sectie van het Genootschap van Reclame);
- lid PR-werkgroep Museumplein;
- nam deel aan de uitwisseling van Belgische en Nederlands museale PR-medewerkers in juni en oktober;
- reisde in mei naar Brussel, Parijs, Londen, Madrid en Milaan voor overleg met NBT kantoren;
- reisde in november in Praag voor een persconferentie over Adriaen de Vries.

R.J. Baarsen

- lid van het bestuur van de Stichting Huis Doorn;
- lid van het bestuur van de Stichting Museum van Loon;
- lid van de vaste Adviescommissie Beeldende Kunsten van het Prins Bernhard Fonds;
- lid van het bestuur van de Stichting tot bevordering van de bestudering van de kunstnijverheid (tevens jury Mr J.W. Frederiksprijs);
- lid van de werkgroep en het wetenschappelijk comité ter voorbereiding van de tentoonstelling 'Wonen in Arcadië', Noordbrabants Museum, 's-Hertogenbosch (26 september geopend).

H. Baya

- gastdocent SRAL, februari, Maastricht;
- nam deel aan het 4e International Woodsymposium, december.

M. Bijl

- examinator Fachhochschule, 30 oktober, Keulen.

Mw M. Boom

- voorzitter Nederlands Fotogenootschap;
- lid van de redactie *Geschiedenis van de Nederlandse Fotografie* (Universiteit Leiden);
- lid van de raad van toezicht

Nationaal Fotoherstel Atelier;
– lid van de raad van advies
Nederlands Fotoarchief.

Mw M. Broekema

– vertegenwoordigde het Rijksmuseum in juni op een toeristische vakbeurs in Parijs.

Mw C. Bunnig

– lid van de Uitmarktwerkgroep musea Amsterdam;
– lid Sinterklaascommissie van het ICA (Initiatief Comité Amsterdam).

J.D. van Dam

– voorzitter van het bestuur van de Nederlandse Vereniging van Vrienden van Ceramiek en Glas.

P. de Dreu

– lid gemeentelijke museumcommissie voor de Kunstjokuren.

P.H.J.C. van Duin

– lid van de redactie van *Derde Nederlandse Symposium Hout- en Meubelrestauratie, 24 oktober 1997*, Amsterdam 1998.

D.J. Elders

– penningmeester Stichting Behoud Olympisch Stadion;
– penningmeester Stichting Nederlands-Vlaams Theaterfestival;
– lid CAO-delegatie van de VRM;
– lid delegatie stelselwijziging Rgd van de VRM.

J.P. Filedt Kok

– voorzitter Stichting Kunsthistorische Publicaties (uitgever van het *Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek* en *Simiolus*);
– lid van de editorial board of *Print Quarterly* en Member of *Print Quarterly Publications*
– lid International Committee of Fine Art Museums (ICFA);
– lid van de raad van toezicht van het Institut Néerlandais, namens de Fondation Custodia, Parijs;
– lid Begeleidingscommissie Restauratoren Opleiding Nederland (BRON);
– voorzitter Stichting Bijzondere Leerstoel Chemische aspecten van het onderzoek van Kunstvoorwerpen;

– voorzitter dwarsverbandcommissie van het NWO-prioriteitsproject MOL-ART (Molecular Aspect of Aging in Painted Works of Art)-project;
– voorzitter Stichting 501 voor de conservatie en restauratie van voorwerpen van kunst en geschiedenis, Amsterdam;
– voorzitter Onderzoeksfonds voor de geschiedenis van het Rijksmuseum;
– lid van de onderzoekscmissie van de Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis;
– voorzitter van de selectiecommissie Onderzoeksbuizen, Mondriaan-fonds;
– lid van de voorbereidingsgroep van de zomercursus 'Current developments in Dutch seventeenth-century Art', die in het kader van *The Amsterdam Summer University* i.s.m. Rijksmuseum en RKD in augustus 1999 zal worden gehouden;
– lid van de selectiecommissie van de Directeur van het Institut Néerlandais in Parijs;
– lid van de deskundigencommissie inzake de doorlichting van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten te Antwerpen;
– maakte in de zomer en het najaar een aantal reizen in Duitsland, Engeland en de Verenigde Staten in verband met de voorbereidingen van de tentoonstelling 'De glorie van de Gouden eeuw'.

M. Fitski

– secretaris van het Heinz Kaempfer Fund;
– redacteur van *Aziatische Kunst*;
– bestuurslid Vereniging voor Japanse Kunst.

H. van Gessel

– nam deel aan de studiereis Parijs van de sectie publiek en presentatie van de NMV.

Mw I.M.de Groot

– lid van de commissie van Beheer van het Witsenfonds;
– lid van de werkgroep Geschiedschrijving Illustratie Nederland.

Mw E. Hartkamp-Jonxis

– lid van het bestuur van de Stichting Duivenvoorde;
– lid van het bestuur van de vereniging

'Het Kantsalet';
– lid van de redactie van *Textielhistorische Bijdragen*.

J.F. Heijbroek

– lid van de redactie De Boekenwereld;
– lid van de werkgroep Honderd-jaareinde-Negentiende-Eeuw-herdenking;
– lid van de onderzoekscmissie van het Onderzoeksfonds voor de geschiedenis van het Rijksmuseum;
– voorzitter begeleidingscommissie boek 'Rijksmuseum 200 jaar'
– lid redactieraad *Leids Kunsthistorisch Jaarboek*;
– jurylid Menno Hertenbergerprijs;
– lid van de werkgroep Digitaliseringsproject Rijksmuseum-Koninklijke Bibliotheek (Muller & Knuttel);
– bezoek aan Montreal en Ottawa in verband met de voorbereidingen van de tentoonstelling *Van Wisselingh*;
– bezoek aan Milaan en Modena voor onderzoek naar de sierpapier-collectie.

W. Helmus

– deelname aan het congres van de International Federation of Library Associations and Institutions, Section of Art Libraries, van 16-21 augustus 1998 in Amsterdam;
– deelname aan workshop 'Informatiedienstverlening en -management', Infomanagement, Utrecht, 7 april 1998.

G.M.C. Jansen

– deelname aan colloquium 'Masters of light, Dutch painters in Utrecht during the Golden Age', 2 mei, National Gallery, Londen;
– deelname congres Art for the market: inertia and innovation in painting in the Low Countries during the 16th and 17th centuries', 10-12 december, Zeeuwse Bibliotheek, Middelburg.

Mw E. Kamphuis

– reisde naar een reeks musea in Nederland voor onderzoek naar publiciteit i.v.m. de heropening van de afdeling Nederlandse geschiedenis.

Mw H.W. Kat

– deelname MOL-ART congres, 15 en 16 januari, FOM instituut Amsterdam;
– deelname symposium SRAL over 19de

eeuwse schilder technieken, 19 en 20 januari, Maastricht;

- deelname IIC 17th International Congress 'Painting techniques, history, materials and studio practice', 7-11 september, Dublin;
- deelname 'Interim meeting' ICOM paintings workgroup I en II, 12 september, Dublin;
- deelname 'Interim meeting' ICOM paintings workgroup III, 10 en 11 oktober, Amsterdam;
- deelname MOL-ART dag voor restauratoren, 28 oktober, Amsterdam.

Mw J. Kiers

- lid bestuur van de sectie publiek en presentatie van de NMV;
- lid bestuur van de Vereniging Museum Contact Amsterdam;
- lid studiegroep Rondleidingen van de NMV;
- lid adviescommissie 'Voorbeeldmusea', Kunst en Cultuur Noord-Holland;
- nam deel aan de studiereis Parijs van de sectie publiek en presentatie van de NMV;
- bezocht het symposium 'Publieksbegeleiding in kunstmusea', november, Antwerpen.

J.B. Kist

- bestuurslid Stichting Familiearchief Victor de Stuers;
- lid van de redactiecommissie van *Armamentaria*, jaarboek van het Koninklijk Nederlands Leger- en Wapenmuseum;
- beheerder van de Historische Verzameling Asmsterdam Schutterij;
- secretary-general van de International Association of Museums of Arms and Military History.

G.-J. Koot

- bestuurslid van de vereniging Overleg Kunst(historische) Bibliotheken Nederland;
- secretaris en lid van de Standing Committee van de Section of Art Libraries, International Federation of Library Associations (IFLA);
- editor van de Newsletter Section of Art Libraries, International Federation of Library Associations (IFLA);
- lid van de redactieraad Nederlandse vertaling Getty's Art and Architecture Thesaurus;

- nam deel aan de Online Conferentie in Rotterdam;
- nam deel aan het 64ste IFLA General Conference in Amsterdam, 16-21 augustus en was voorzitter van de programmacommissie namens de vereniging Overleg Kunst(historische) Bibliotheken in Nederland en de IFLA Section of Art Libraries.

M.A.A.M. van de Laar

- adviserend bestuurslid Stichting PM. Slager;
- deelname IIC 17th International Congress 'Painting techniques, history, materials and studio practice', 7-11 september, Dublin.

R.J.C.H.M. van Langh

- hoofdpraktijkdocent metaalrestauratie bij de afdeling Opleidingen van het Instituut Collectie Nederland;
- lid van de begeleidingscommissie van de restauratie van het grafmonument van Willem van Oranje in de Nieuwe Kerk te Delft;
- verbleef in september, oktober en november in het Metropolitan Museum of Art, waar hij onderzoek deed naar het delamineringsmechanisme van vuurvergulde zilveren objecten.

Mw D.B.L.M. van Loosdrecht

- mede-organisator van het Fourth International Symposium on Wood and Furniture Conservation, Rijksmuseum, 10 december;
- lid van de redactie van *Derde Nederlandse Symposium Hout- en Meubelrestauratie, 24 oktober 1997*, Amsterdam 1998.

J.R. de Lorm

- lid van de raad van toezicht van Kasteel-Museum Sypestein;
- lid van het algemeen bestuur van de Stichting Schone Kunsten rond 1900;
- lid van het bestuur van het Museum Jacobs van den Hof te Overveen.

Mw P.C.M. Lunsingh Scheurleer:

- q.q. bestuurslid van de Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst
- lid van de Raad van Advies van de Vereniging Rembrandt;
- begeleider bij het promotie-onderzoek van J. van Campen 'De amateur-sinoloog J.Th. Royer en zijn verzameling Chinese

voorwerpen' aan de Rijks-universiteit Leiden (promotor is prof. dr. W. Fock);

- lid van de examencommissie beëdigd makelaar en taxateur in Aziatische kunst.

G. Luijten

- lid van de redactie van *Simiolus*, Netherlands Quarterly for the History of Art;
- lid van de redactie *Print Quarterly*;
- lid van de redactie van de reeks 'Studies in Prints & Printmaking'; *Hollstein Dutch & Flemish Etchings, Engravings & Woodcuts*;
- bezoeken aan Wenen (Albertina), Chatsworth, Boughton House, Parijs (Louvre, Bibliothèque) en Londen (Brits Museum) in verband met de voorbereiding van de tentoonstelling 'Antoon van Dyck en de prentkunst'.

Mw H. Marres-Schretlen

- lid van de werkgroep Dr N.G. van Huffel.

T. van de Meer

- ondernam in september een studiereis naar de Filips II-tentoonstelling in het Escorial, Spanje.

Mw S. Meijer

- lid van de werkgroep lijmen, TRON;
- lid van de adviesraad van de Stichting Textielcommissie Nederland.

Mw B.M.A.M. du Mortier

- lid van het bestuur van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap.

Mw L. van Noortwijk

- nam deel aan diverse studiedagen en conferenties over CKV en Studiehuis (tweede fase voortgezet onderwijs);
- bezocht het symposium 'Publieksbegeleiding in kunstmusea', november, Gent;
- nam deel aan de studiereis Parijs van de sectie publiek en presentatie van de NMV.

Mw M.K. Pragt

- voorzitter van de sectie SIMIN van de Nederlandse Museum Vereniging.

W. de Ridder

- deelname IIC 17th International Congress 'Painting techniques, history,

materials and studio practice', 7-11 september, Dublin.

R.J.A. te Rijdt

- redacteur *Delineavit et Sculpsit*;
- conservator van de Atlas van Amsterdam van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap;
- bestuurslid van de Stichting Cornelis Bakker Collectie;
- lid van de begeleidingscommissie catalogus Nederlandse tekeningen uit de 18de-eeuw, Amsterdams Historisch Museum;
- lid van de werkgroep en auteur voor tentoonstelling over schilderijen en tekeningen door Abraham en Jacob van Strij, Dordrechts Museum, Dordrecht.

P.C. Ritsema van Eck

- lid van het bestuur van de Stichting Nationaal Glasmuseum Leerdam;
- editorial adviser van *Journal of Glass Studies*, Corning, U.S.A.;
- lid van de redactiecommissie van de bestandscatalogus glas van het Amsterdams Historisch Museum (verschenen oktober 1998);
- lid van het executive committee Association Internationale pour l' Histoire du Verre.

M. Schapelhouman

- lid van de begeleidingscommissie catalogus Nederlandse tekeningen uit de 18de eeuw, Amsterdams Historisch Museum;
- lid van de begeleidingscommissie catalogus Nederlandse tekeningen uit de 16de eeuw, Prentenkabinet der Rijksuniversiteit Leiden;
- lid van de commissie ter voorbereiding van de tentoonstelling 'Buiten tekenen in Rembrandts tijd', Museum het Rembrandthuis;
- voorzitter van de Oudheidkundige Vereniging Graft-De Rijp;
- bestuurslid van de Stichting Behoud Rijper Glazen;
- bestuurslid van de Stichting Rijper Museum 'in 't Houten Huis'.
- bezoek aan Boedapest, Museum voor Schone Kunsten, Prentenkabinet, 25-29 mei 1998.

P. Schatborn

- voorzitter Stichting het Rembrandthuis;

- president International Advisory Committee of Keepers of Public Collections of Graphic Art;
- lid bestuur Rembrandt Research Project;
- bezoek Budapest, Prentenkabinet, Szépművészeti Múzeum, 25-29 mei 1998;
- deelname aan het Congres International Advisory Committee of Keepers of Public Collections of Graphic Art, Ottawa, 8-12 juni 1998.

K. Schoemaker

- secretaris van het bestuur van het Onderzoeksfonds voor de geschiedenis van het Rijksmuseum;
- secretaris van de Stichting Museumplein Amsterdam.

T. Schoemaker

- lid van de adviesgroep cultuur van de Gay Games Amsterdam;
- lid van de Stichtingsraad lokale omroep SALTO;
- participeerde in de werkgroep Internet van NMV/ NBT;
- participeerde in expertmeetings van OCenW over het tweede fase onderwijs;
- volgde in mei in Chatham, Kent (UK) een seminar over bronsgieten i.v.m. publieksbegeleiding bij Adriaen de Vries;
- participeerde in de promotiewerkgroep van VVV Amsterdam.

F. Scholten

- lid van de redactie van het *Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek*;
- lid van de redactie van het tijdschrift *Kunstschrift*;
- lid van het bestuur van het Museum voor Religieuze Kunst, Uden;
- adviseert bij de voorbereiding van de restauratie van het grafmonument van Willem van Oranje in de Nieuwe Kerk te Delft (in opdracht van Bureau Rijksbouwmeester);
- lid van de voorbereidingscommissie van de tentoonstelling 'A sense of heaven, Netherlandish miniature box-wood carvings, 1500-1550', The Henry Moore Institute, Leeds, 1999.

J.P. Sigmund

- bijzonder hoogleraar Nederlandse Cultuurgeschiedenis, in het bijzonder de studie der voorwerpen aan de Uni-versiteit van Amsterdam vanwege het

Koninklijk Oudheidkundig Genootschap;

- voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Zeegechiedenis;
- lid raad van toezicht Rijksmuseum Het Muiderslot;
- lid van de commissie voor de inwendige restauratie van het Muiderslot;
- lid van de interdepartementale adviescommissie gemeenschappelijk erfgoed overzee;
- lid van het curatorium van het Historical Research Program 'Japan and the Netherlands';
- lid van de Nederlandse Maatschappij voor Letterkunde.

L.S.G. Sozzani

- deelname IIC 17th International Congress 'Painting techniques, history, materials and studio practice', 7-11 september, Dublin;
- deelname 'Interim meeting' ICOM paintings workgroup I en II, 12 september, Dublin;
- IX Congresso da Abracadora 'Condervation and community, cultural identity, professional formation, practices and techniques in restauration and conservation', 25-30 oktober, Bahía, Brazilië.

Mw F. Tissink

- lid studiegroep rondleidingen van de NMV;
- lid NMV werkgroep collectie-informatie;
- nam deel aan de studiereis Parijs van de sectie publiek en presentatie van de NMV;
- bezocht het symposium "Publieksbegeleiding in kunstmusea", november, Antwerpen.

Mw M.C.A. Vink

- lid bestuur sectie sponsoring, Genootschap voor Reclame;
- lid bestuur Cultuur tafel, De Industriele Groote Club.

Mw E. Wilbrink

- secretaris Stichting Spaarpottenmuseum.

A. Wallert

- rijksgecommitteerde examencommissie opleiding restauratoren SRAL/ICN;
- deelname aan Saenredam-seminar, Centraal Museum Utrecht, 7 en 8 mei 1998.

Voordrachten en lezingen

R. de Leeuw

- Nieuwjaarsrede, Rijksmuseum Amsterdam, 5 januari;
- ‘Nederlanders op Grand Tour’, Mauritshuis Den Haag, 13 januari;
- Inleiding op studiemiddag over de toekomst c.q. het beleid van de Dordtse musea, Dordrechts Museum, 15 januari;
- Speech bij opening ARIA, Rijksmuseum Amsterdam, 20 februari;
- Feestrede t.g.v. 100-jarig bestaan van Museum Het Prinsenhof, Delft, 11 maart;
- Rede bij uitreiking ‘De Vuurslag’-prijs aan Jet Pijzel, Het Turfschip, Breda, 2 april;
- ‘Het Rijksmuseum in de 21ste eeuw’, tijdens bijeenkomst Onderzoekschool Kunstgeschiedenis over museaal presentatiebeleid, Stedelijk Museum Amsterdam, 15 mei;
- ‘Museum van de 19de eeuw’, Museum Boijmans-Van Beuningen Rotterdam, 29 mei;
- Speech bij het afscheid van staatssecretaris A. Nuis van OCenW, Rijksmuseum Amsterdam, 27 augustus;
- ‘The History of Art between the 20th and the 21st century’, op Colloquium t.g.v. 50ste verjaardag van de Conseil International de la Philosophie et des Sciences Humaines (CISPH) over ‘Philosophie et Sciences Humaines à la Charnière des XXe et XXIe Siècles’, Istituto Italiano per gli Studi Filosofici, Napels, 18 oktober;
- Inleiding bij concert van de Schilderijtentoonstelling van M. Moesorgski door het Nationaal Jeugdorkest, Rijksmuseum Amsterdam, 21 oktober;
- ‘200 Years of the Rijksmuseum’, Holburne Museum, Bath, 6 november;
- Openingsrede symposium ‘Gezichten op kunstkritiek. Een genre in de negentiende eeuw’, Rijksmuseum Amsterdam, 20 november;
- ‘Positie en toekomst van Amsterdam als cultuurstad’, voor de leden van AMPRO, Scheepvaartmuseum, Amsterdam, 26 november;
- Speech bij heropening afdeling

Nederlandse geschiedenis, Rijksmuseum Amsterdam, 27 november;

- Speech bij opening tentoonstelling Adriaen de Vries, Rijksmuseum, Amsterdam, 12 december.

F.J. van der Avert

- gaf een presentatie over het nieuwe Museumplein voor NBT medewerkers, Zeist, oktober;
- gaf een presentatie over het nieuwe Museumplein voor de leden van de Voorlichtings Associatie Amsterdam in het Stedelijk Museum Amsterdam, december.

R.J. Baarsen

- ‘Willem IV als prins van het rococo’, De Reeberg, Leusden, 11 februari;
- ‘A Prince of Rococo and a Princess of Chinoiserie, the House of Orange and the Decorative Arts in the 18th century’, Art Insitute of Chicago, 9 september (voor de Antiquarian Society);
- ‘A Prince of Rococo and a Princess of Chinoiserie, the House of Orange and the Decorative Arts in the 18th century’, Minneapolis Institute of Arts, 10 september (Mary and Mark Fiterman Lecture on the Decorative Arts);
- ‘Piranesi’s pier table and other neo-classical decorative arts in Amsterdam’s Rijksmuseum’, Minneapolis Institute of Arts, 10 september (voor de Decorative Arts Council);
- Inleiding: over het concept van de tentoonstelling Wonen in Arcadië, Noordbrabants Museum, ‘s-Hertogenbosch, 20 november (tijdens een studiedag van de Onderzoekschool Kunstgeschiedenis, waarvan tevens dagvoorzitter);
- ‘Meubelmakers uit de kast – het toeschrijven van Nederlandse meubelen aan met name bekende makers’, Rijksuniversiteit Leiden, 4 november (in het kader van het responsiecollege Onderzoek kunstnijverheid/industriële vormgeving).

M.P. Bijl

- ‘Some technical information about

Saenredam’, Centraal Museum Utrecht, februari;

- ‘Secrets of wooden panels’ (tijdens het restauratiesymposium schilderen), Universiteit van Torun, Polen, 23 en 24 oktober.

J.D. van Dam

- ‘Dutch majolica and early delftware 1570-1670, some problems in attributions’, The Park Lane Hotel, London, 13 juni (tijdens The International Ceramics Fair and Seminar);
- ‘Friesland ist nicht Delft’, Kreismuseum Zons (Duitsland), 19 juni (ter gelegenheid van de opening van de tentoonstelling Friesische Fayenceplatten 1870-1930);
- ‘Raerener Steinzeug gesammelt in dem neunzehnten Jahrhundert’, Töpfereimuseum Raeren (België), 11 september (ter gelegenheid van de opening van de tentoonstelling Raerener Steinzeug aus dem Rijksmuseum Amsterdam);
- ‘Dutch Delftware in the 17th Century and its connection with Germany and England’, I.C.N., Amsterdam, 12 oktober (tijdens een congres voor Engelse en Nederlandse restauratoren van ceramiek en glas);
- ‘Willem Frederik Karel baron van Verschuer als verzamelaar van Delfts rood steengoed’, Historisch Museum Het Burgerweeshuis, Arnhem, 13 november (ter gelegenheid van de openstelling van de tentoonstelling Theepotten Steengoed);
- ‘Dutch Tiles’, Industrieële Groote Club, Amsterdam, 3 december (voor The American Women’s Club of Amsterdam).

P.J. de Dreu

- gaf lezingen over ARIA aan studenten NFTA (maart), Reinwardt Academie (april, november), RUL (mei) en op het IFLA congres;
- hield een voordracht over publieksinformatiesystemen voor SIMIN in de Koninklijke Bibliotheek Den Haag, december.

P.H.J.C. van Duin

– 'The Grachtenhuis, a mid 18th Century Dolls house', Victoria & Albert Museum, Londen, 22 april (tijdens het symposium Conservation of Decorative Art).

J.P. Filedt Kok

– lezing op themadag Verzamelen van de Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis i.s.m. de Mondriaan-Stichting, Stedelijk Museum, Amsterdam, 15 mei;
– toespraak bij de opening van de Gasthuiskapel, Museum Catherina Gasthuis, Gouda, 27 november.

M. Fitski

– 'Japanese porcelain in the early 17th century', voor het symposium Old relationship New sources van het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie, 24 maart;
– 'De afdeling Aziatische kunst in het Rijksmuseum', voor het Nederlands Genootschap voor Japanse Studiën, 12 juni.

Mw I.R. Garachon

– 'The treatment of 6 Delftware tiles', ICN, Amsterdam, 12 oktober (voor leden van het United Kingdom Institute for Conservation of Historic and Artistic Works).

H.A.A. van Gessel

– gaf diverse voordrachten over educatie aan PABO-studenten en andere lerarenopleidingen.

Mw E. Hartkamp-Jonxis

– 'Status or Comfort, Beds and bedfurnishings in 17th and 18th century Batavia', Victoria and Albert Museum, Londen, 7 februari (tijdens de Annual Conference van de Furniture History Society);
– 'Indian textiles for Dutchmen and local customers in Indonesia in the era of the VOC', Tropenmuseum, Amsterdam, 19 augustus (voor de Amsterdam/Maastricht Summer University);
– 'Indiase sitsen in interieur en in het kostuum in West-Europa', Haags Gemeentemuseum, 13 november (voor de leergang kostuumgeschiedenis

Haags Gemeentemuseum/ Rijksuniversiteit Leiden).

A. Hoving

– 'Shipbuilding as a method of scientific research', lezing voor de Ship Modelers Association, Long Beach, California, 28 maart;
– 'Reconstruction after written sources', Western Australian Museum, Fremantle, 22 april;
– 'Restauratie van scheepsmodellen uit de Marinemodellenkamer', Lions Club, Amsterdam, 11 mei;
– 'Scheepsontwerp rond 1600', tijdens het symposium op het eiland Romo, 30 augustus;
– 'Scheepstekenen in Nederland', tijdens het symposium "Was getekend...", Algemeen Rijksarchief Den Haag, 28 september;
– '18de eeuwse Scheepsbouw', landelijke vergadering van de Vereniging voor Zeegechiedenis, Rijksmuseum Amsterdam, 31 oktober;
– '17de eeuwse Scheepsbouw', Nederlandse Anchorites, Amsterdam, 26 november.

G.M.C. Jansen

– 'De schaduw van de Gouden Eeuw over "Langs velden en wegen"', NS-lezing, Rijksmuseum Amsterdam, 11 februari.

Mw H.W. Kat

– 'Research in the practical restoration history of the Rijksmuseum, using oral and written sources in relation to the paintings' (tijdens ICOM Paintings Workings group III Interim Meeting), Rijksmuseum Amsterdam, oktober.

Mw J. Kiers:

– workshop 'Het voorwerp centraal', Scheepvaartmuseum Amsterdam, 7 oktober;
– gaf een training aan suppoosten van het Tropenmuseum tot educatief gastheer;
– gaf cursussen rondleiden aan resp. studenten Reinwardt Academie, voor de NMV en aan medewerkers van het Muiderslot.

J.B. Kist

– 'Militaire utiliteitskunst (De Gheyn

c.s.)', tijdens het symposium Gezicht van de oorlog, Stedelijk museum het Prinsenhof Delft, 22 april.

G-J. Koot

– Opening Section of Art Libraries Workshop, IFLA 64th General Conference, Rijksmuseum Amsterdam, 20 augustus.

M.A.A.M. van de Laar

– 'Restauratie in het buitenland' (tijdens themadag IIC-Nederland), Delft, 11 juni.

R.J.C.H.M. van Langh

– 'Preventieve conservering van zilver', Instituut Collectie Nederland, Amsterdam, 25 september (tijdens een presentatie van Silprot);
– 'The removal of lacquer from silver objects', Draguignan, 27 mei (poster-voordracht tijdens een conferentie van de ICOM Metals Working Group).

J.R. de Lorm

– 'Een zeer vroeg zilveren servies uit Amsterdam', Rotary Amsterdam-Zuid, 9 maart;
– 'Amsterdams zilver in het Rijksmuseum, een voorproefje van de nieuwe catalogus', Christies, Amsterdam, 19 november.

P.C.M. Lunsingh Scheurleer

– bespreking van een aanwinst (3 maal) voor leden van het Prins Bernhard Fonds tijdens een speciale avondopenstelling, 16 januari;
– college 'Schilderkunst aan het hof van de grootmogols' in de collegereeks islamitische kunst georganiseerd door de vakgroep Talen en Culturen van het Midden-Oosten van de Rijksuniversiteit Leiden, 2 maart;
– 'Ganesha en Durga, twee bijzondere beelden uit het oude Java in de afdeling Aziatische Kunst', lezing aansluitend op de Algemene Jaarvergadering van de Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst, 25 april;
– 'Skulls, fangs and serpents: a new development in East Javanese iconography' op de 7th International Conference of the European Association of Southeast Asian Archaeologists, 31 augustus tot 4 september, Museum für Völkerkunde,

Berlijn, 3 september;
 – college 'Buddhist art in Indonesia' in de collegereeks boeddhistische kunst aan de Rijksuniversiteit Leiden, 30 november;
 – 'Durga op Java in de Mojopahit-periode' (14^e-15^e eeuw), voor de Vereniging van Vrienden van het Instituut Kern, Rijksuniversiteit Leiden, 11 december.

Mw S. Meijer

– 'De Tand des Tijds', Rijksmuseum, Amsterdam, 30 september (voor I.I.C. Nederland);
 – 'De Tand des Tijds', Rijksmuseum, Amsterdam, 1 oktober (voor de TRON);
 – 'De Tand des Tijds', Rijksmuseum, Amsterdam, 25 november (voor de Nederlandse Kostuumvereniging).

Mw E.M. van Noortwijk

– gaf een voordracht over de Rijksmuseum CKV-wegwijzer voor ca. 250 docenten voortgezet onderwijs, 25 september.

H. Rooseboom

– 'Dansfotografie', bij de opening van de gelijknamige tentoonstelling in het Theaterinstituut, Amsterdam.

P. Schatborn

– 'Het onderzoek naar de eigenhandigheid van tekeningen van Rembrandt', Universiteit van Utrecht, 20 januari;
 – 'Das Verhältnis von Zeichnung und Malerei bei Rembrandt', Staatliche Museen Kassel, 30 januari;
 – 'Tekeningen van Arent de Gelder', Dordrechts Museum, 15 november.

K. Schoemaker

– 'Juridische aspecten van verzamelen en collectiebeheer', gastcollege Reinwardt-academie, Amsterdam, 24 november.

Th.G. Schoemaker

– gastcollege Université de Montréal over betekening; had zitting in een forum over publieksbegeleiding aldaar, april;
 – presentatie op de ICOM-conferentie in Melbourne over het project Nieuwe Nederlanders en een voordracht over

recent onderzoek in het Rijksmuseum, oktober.

F. Scholten

– 'Bernini en de 17de en 18de eeuwse sculptuur van de Nederlanden', Universiteit van Amsterdam, symposium, 5 juni (tijdens het symposium Omaggio a Gian Lorenzo Bernini);
 – 'Adriaen de Vries', Vrije Universiteit, Amsterdam, 28 september;
 – speech bij de opening tentoonstelling Adriaen de Vries;
 – 'Adriaen de Vries', Rijksmuseum, Amsterdam, 13 december (Volkskrant-lezing).

J.P. Sigmund

– 'Een Vlieland op het Zuidland, 300 jaar Willem de Vlamingh', voor de Cultuur Historische Vereniging Tromps Huys, Vlieland;
 – 'Ambtskostuums in de 19de eeuw, symbolen van status of functionaliteit', collegecycle Universiteit van Amsterdam, april-juni 1998;
 – 'Object van historisch onderzoek', Universiteit van Amsterdam, 19 november, oratie bij de benoeming als buitengewoon hoogleraar vanwege het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap.

L.S.G. Sozzani

– 'Nicolaes Maes, an unanticipated use of red glaze' (tijdens IIC congres), Dublin, september (poster);
 – 'Retouching of paintings at the Rijksmuseum' (tijdens IX Congresso da Abracadador), Bahia, Brazilië, oktober.

Mw S.H.G. Tissink

– gaf cursussen rondleiden aan resp. studenten Reinwardt Academie, voor de NMV en aan medewerkers van het Muiderslot.

A. Wallert

– 'A note on technical aspects of prints and paintings of Hercules Segers', Painting Techniques: history, materials and studio practice, IIC Congress, Trinity College Dublin, 7– 11 september 1998.
 – 'Technical Aspects of Late Byzantine Psalter Illuminations; some preliminary results', Painting Techniques: history, materials and studio practice, IIC

Congress, Trinity College Dublin, 7–11 september 1998;

– 'Orpiment used in paintings by Maarten van Heemskerck (1498–1574): degradation of the pigment and related conservation problems', Art & Chimie, la couleur, Congrès international sur l'apport de la chimie aux oeuvres d'art 16– 18 Septembre 1998, Palais du Louvre, Parijs;
 – 'Problems in the interpretations of mediaeval technical treatises', Historical sources on Painting Techniques and Materials: Interpretation, Reconstruction and their Place in Art Historical Research, seminar Instituut Collectie Nederland, MOL– ART evaluatie workshop, 28– 29 augustus;
 – 'Wat er was en wat er is. Kleur op 17de eeuwse Nederlandse stillevens', Beelden uit het atelier. Historisch onderzoek naar de praktijk en theorie van de kunstproductie, studiedag Onderzoeksschool kunstgeschiedenis, Utrecht, 11 december 1998;
 – 'Verouderingsverschijnselen op stillevens uit de zeventiende eeuw', MOL– ART presentatie– dag voor restauratoren, Amsterdam 28 oktober 1998;
 – 'Johannes Torrentius' emblematic still life with flagon, glass, jug and bridle', IIC Congress, Painting Techniques: history, materials and studio practice, Trinity College Dublin, 7– 11 september 1998 (poster, samen met Manja Zeldenrust);
 – 'Auripigment, Kings– yellow and Rus–yellow: deterioration and polymorphism of arsenic sulfide pigments', Art & Chimie, la couleur, Congrès international sur l'apport de la chimie aux oeuvres d'art, Palais du Louvre, Parijs, 16– 18 september 1988 (poster).

Mw M. Zeldenrust

– 'Johannes Torrentius' emblematic still life with flagon, glass, jug and bridle', IIC Congress, Painting Techniques: history, materials and studio practice, Trinity College Dublin, 7– 11 september 1998 (poster, samen met A. Wallert).

Lunchpauzelezingen

89

Voorjaarsprogramma

6 januari

The Gotha Pair of lovers; an unequal couple and the ideal of courtly love
Daniel Hess (kunsthistoricus, specialist op het gebied van de Meester van het Amsterdamse kabinet)

13 januari

Historische huizen met beschilderde behangsels Hans Tulleners (publicist)

20 januari

De poëzie van het 18de- en 19de-eeuwse landschap
Wiepke Loos (conservator schilderijen)

27 januari

Het geschilderde landschap in 19de-eeuwse bewoordingen
Marjan van Heteren (wetenschappelijk projectmedewerker)

3 februari

Jurriaan Andriessen (1742-1819) en de behangschilderkunst
Richard Harmanni (kunsthistoricus, Rijksuniversiteit Leiden)

10 februari

Ornament in prent
Peter Fuhring (kunsthistoricus, gespecialiseerd in ornament- en architectuurtekeningen en -prenten)

17 februari

Het beheer van historische landschapselementen
Marc van den Beemt (beleidsmedewerker aardkunde en cultuurhistorie bij Landschapsbeheer Nederland)

24 februari

De ijstijden en de Veluwe schilders
Michiel Hegener (geograaf en journalist)

3 maart

Opnieuw te water
Ab Hoving (restaurator afdeling Nederlandse geschiedenis)

10 maart

De Vrede van Munster; een nationaal symbool in zuurvrij papier
Theo Thomassen (directeur Archiefschool Den Haag)

17 maart

De schaduw van de fotograaf; de sociale en economische aspecten in de 19de eeuw
Hans Rooseboom (assistent conservator fotografie)

24 maart

Vorstelijk verzameld; de collectie van Frederik Hendrik en Amalia
Peter van de Ploeg (conservator Mauritshuis Den Haag)

31 maart

Restauratie van meubelen
Paul van Duin (hoofdre restaurator meubelen)

7 april

Ceramiek voor de theeceremonie
Menno Fitski (conservator Aziatische kunst)

14 april

Van tempera naar olieverf
Carlo van Oosterhout (kunsthistoricus en projectmedewerker)

21 april

Textiel rond 1900; in de schaduw van William Morris?
Ebeltje Hartkamp-Jonxis (conservator textiel)

28 april

Tekenkunst van de Gouden eeuw
Marijn Schapelhouman (hoofdconservator tekeningen)

12 mei

De veralledaagsing van de zondag?
Wim Knulst (hoogleraar sociaal-culturele aspecten van vrijetijdsbesteding)

19 mei

Floris Verster, de kluizenaar van Groenord
Rolf Berentsen (kunsthistoricus en rondleider)

26 mei

Het wel en wee van de zeven overwinteraars op Spitsbergen (1634-1635)
George Maat (anatomist/ fysisch antropoloog, Rijksuniversiteit Leiden)

Najaarsprogramma

8 september

Jacques Bellange, een eigenzinnig etser
Ger Luijten (conservator prenten)

15 september

Over zijn video-installatie 'The Greeting'
Bill Viola (kunstenaar)

22 september

Van Gogh een beetje thuis
Ronald de Leeuw (algemeen directeur)

29 september

Van Goghs brieven in Amsterdam
Hans Luijten (wetenschappelijk medewerker Van Gogh Museum)

6 oktober

Naturalis, een stille dierentuin?
Wim van der Weiden (algemeen directeur Naturalis Leiden)

13 oktober

Een manwijf onder de goden; de Indonesische godin Durga
Pauline Lunsingh Scheurleer (hoofd afdeling Aziatische kunst)

20 oktober

De tand des tijds
Susan Meijer (restaurator textiel)

27 oktober

Het feest van de lithografie
Helen Marres-Schretlen (assistent-conservator Rijksprentenkabinet)

3 november

De prent van de week; litho's op bestelling
Freek Heybroek (conservator prenten)

10 november

De invloed van de staatsregeling 1798 op onze grondwetgeving tot heden
Mr dr L. de Gou (rechtshistoricus en oud-lid van de Eerste Kamer)

17 november

Romeijn de Hooghe en het rampjaar
Herman van Gessel (medewerker educatie en voorlichting)

24 november

Sawasa; Japanse exportkunst in zwart en goud
Bas Kist (conservator Nederlandse geschiedenis)

1 december

Sawasa; Shakudo-wapens
J.P. Puype (hoofdconservator Leger-en wapenmuseum Delft)

8 december

De kunst van de Gouden Eeuw in het Rijksmuseum
Jan Piet Filedt Kok (directeur collecties)

15 december

De techniek van het bronsgieten bij Adriaen de Vries
Robert van Langh (restaurator edele metalen)

22 december

Wat mijmeringen bij het kerstfeest
Ds Nico ter Linden

Evenementen

90

Rondleidingen

Door de rondleiders van het Rijksmuseum werden 1.276 rondleidingen op aanvraag gegeven.

De verschillende rondleidingen trokken met een gemiddelde van 12 personen per rondleidingen in totaal 15.312 deelnemers. Aangeboden rondleidingen over tentoonstellingen: 514.

Woensdagavondlezingen

28 januari

Het landschap in de muziek
Emile Wennekes (musicoloog, journalist en promovendus)

11 februari

Het landschap in letters
John Jansen van Galen (politicoloog, verslaggever en auteur)

25 februari

Het landschap en de beeldende kunst
Jan Wolkers (schrijver en beeldend kunstenaar)

Totaal aantal deelnemers: 190

Volkskrantlezingen

8 maart

(internationale vrouwendag)
Vrouwen in het Rijks (internat. vrouwendag)

Judikje Kiers (afdeling educatie en voorlichting)

24 mei

Aria; het Rijksmuseum interactief
Pieter de Dreu (afdeling educatie en voorlichting)

26 oktober

Moesorgski's schilderijtentoonstelling
Het Nationaal Jeugdorkest

12 december

Adriaen de Vries
Frits Scholten (conservator beeldhouwkunst)

Totaal aantal bezoekers: 1.781

Open dag

Totaal aantal bezoekers: 5.510

VSF Museumzondagen

8 februari

Joost de Suppoost en de liefde

5 april

Joost de Suppoost en de griezels

4 oktober

Joost de Suppoost en de beestenbende

29 november

Joost de Suppoost en geld

Totaal aantal deelnemers 8.000

Cursussen en symposia

4, 5, 6 juni

Meubelsymposium

Aantal deelnemers: 300

Cursisten voor series uit het evenementenboekje

Totaal aantal deelnemers: 420

Overige

Bezoeken aan Amsterdamse grachtenhuizen (in het kader van de tentoonstelling Langs velden en wegen)

Totaal aantal deelnemers: 240

Rijksmuseumdagen

Totaal aantal deelnemers: 134

Speciale activiteiten

16 januari

Prins Bernhard Fonds – speciale avondontvangst in het gehele gebouw voor de donateurs van het PBF met verhalen op zaal door diverse conservatoren en een zingende rondleiding door drie kunsthistorici/zangeressen

Aantal deelnemers: 3.700

21 oktober

Inleiding door Ronald de Leeuw bij de uitvoering van Moesorgski's schilderijtentoonstelling door het Nationaal Jeugd Orkest

Aantal deelnemers: 300

Bijzondere ontvangsten

15 januari

Ontvangst van de leden van de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie

16 januari

Ontvangst van de leden van het Prins Bernhard Fonds

8 juni

Ontvangst van Z.K.H. Prins Dipendra Shah Dev van Nepal

18 november

Officiële lancering viering 200 jaar Rijksmuseum

27 november

Opening afdeling Nederlandse geschiedenis, in aanwezigheid van Z.K.H. de Prins van Oranje

11 december

Opening tentoonstelling Adriaen de Vries, in aanwezigheid van H.M. de Koningin

Personeelsgegevens

92

Directie

R. de Leeuw hoofddirecteur
D.J. Elders zakelijk directeur
J.P. Filedt Kok directeur collecties
Mw A.A.E. Schuller-Vels Heijn directeur presentatie uit dienst 30-06-98

Algemeen directiesecretariaat

mw M.M. Verberne directiesecretaris
A.W. Bakker chauffeur
mw C.L. Goedhart secretariaatmedewerker in dienst per 19-01-98
A.H. Kok secretariaatsmedewerker

Afdeling post- en archiefzaken

W.D.J. van de Put hoofd post- en archiefzaken
mw K.A. Meiland-Raadman archiefmedewerker
P.L.A. Buffing bodedienst/postkamermedewerker
mw A. Geerts medewerker semi-statisch archief/documentatie
A. Gunther archiefmedewerker
F.G. Wessels bodedienst/postkamermedewerker

Zakelijke sector

Afdeling financieel/economische zaken

E.J.M. van Rooij controller financiële zaken in dienst per 01-03-98
R.O. Victor hoofd financiële zaken a.i. uit dienst per 28-02-98
mw J.J.A. Plomp-Agterberg medewerker bedrijfseconomische aangelegenheden/assistent hoofd financiële zaken
T. Booi financieel-administratief medewerker uit dienst per 20-02-98
mw T.A.C. van Boxtel financieel-administratief medewerker
mw M.A.E. van Geel medewerker personeel/financiële zaken
J.V. Groot financieel-administratief medewerker
R. J. Muntslag administratief medewerker
G. Nieuwenkamp financieel administratief medewerker/kassier
M.J.G. Urselmann financieel-administratief medewerker

Afdeling personeel en organisatie

A.J. Laan hoofd personeel & organisatie
mw A.A. Dekker medewerker personeel & organisatie
mw A. de Haan senior personeelsfunctionaris
mw E.T.M. Hueting-Cornelissen senior personeelsfunctionaris in dienst per 01-09-98
mw M.A. Steeman-Tol personeelsfunctionaris uit dienst per 30-12-98

Afdeling automatisering en informatie

R. Hendriks hoofd automatisering
F.A.M. van 't Hoff systeembeheerder/applicatieprogrammeur
mw M.H.A. Kohlen eerste systeembeheerder uit dienst per 14-02-98
mw I. Vastrick medewerker helpdesk uit dienst per 30-09-98
S.A. Vos netwerkbeheerder

Afdeling externe betrekkingen

mw M.C.A. Vink medewerker externe betrekkingen
mw E. Wilbrink medewerker externe betrekkingen in dienst per 16-02-98

Masterplan/bouwprojecten

N.D. Cammelbeeck coördinator bouwprojecten

Afdeling commerciële zaken

mw C. van Egmond verkoopster in dienst per 15-09-98
S.D.M. Groen verkoper in dienst per 15-09-98
mw I. Labeur verkoopster in dienst per 15-09-98
mw M. Meijer verkoopster in dienst per 15-09-98
B. Nouichi magazijnmedewerker in dienst per 16-09-98
mw A.W.D. den Ouden verkoopster in dienst per 01-10-98
M.M. Udo de Haes verkoper in dienst per 15-09-98

Intendance

Bureau intendance

G.F. thoe Schwartzberg intendant uit dienst per 31-12-98
R.J. Gasper medewerker bureau intendance
A. Jacobs medewerker inkoop
J.J. Kok medewerker bedrijfshulpverlening
mw G.H. Oomen medewerker bureau intendance
P.A. Sarafopoulos medewerker bedrijfshulpverlening / plv chef
T.B. Zult chef bedrijfshulpverlening

Algemene dienst

mw A. Westendorp-van Dolder hoofd algemene dienst/plaatsvervangend intendant
mw H. Aboulhorma medewerker huishoudelijke dienst uit dienst per 30-06-98
B.B. Afrifa medewerker huishoudelijke dienst
L. Al Gam medewerker huishoudelijke dienst
mw R.A. Bakker-de Ruiters koffiedame villa
mw P. Balak medewerker huishoudelijke dienst
mw C.M. Bennowitz-Eveleens medewerker huishoudelijke dienst
mw C. Birambie medewerker huishoudelijke dienst
A.H. Bouanani eerste medewerker huishoudelijke dienst
M. Bouazzaoui eerste medewerker huishoudelijke dienst
M. Cakir-Nazlier medewerker huishoudelijke dienst uit dienst per 31-12-98
mw J.S. Chrispijn-Huppen medewerker huishoudelijke dienst
J.J. Couprie jr. expeditie emballage medewerker
R.J. Gasper magazijnbeheerder
mw W.J. van Geemen eerste medewerker huishoudelijke dienst
mw J.S. Gomes-Monteiro medewerker huishoudelijke dienst
W.H. de Graaf magazijnbeheerder
E.M. Hannun eerste medewerker huis-

houdelijke dienst
H. Hannun medewerker toiletendienst
J. van Hemert eerste medewerker huishoudelijke dienst
mw S.M. van den Heuvel medewerker huishoudelijke dienst
B.O. Huininga tuinman/hovenier
A. de Jong medewerker expeditie
mw A. Kartopawiro medewerker huishoudelijke dienst
D. Kemper medewerker expeditie
L.M. Keuter jr. chef groenvoorziening
E. Kriger expeditie emballage medewerker
mw M.H. Koster-Lankheet medewerker huishoudelijke dienst
mw R. Leth-Elemia medewerker kantinedienst
mw S. Mangal-Narain assistent medewerker inkoop en beheer
mw T. Meser-van Geemen medewerker huishoudelijke dienst
mw A. Neves Dias medewerker toiletendienst
mw C. Neves Dias medewerker toiletendienst
S.H. Oei medewerker kantinedienst
mw E. Passchier-Nolten medewerker huishoudelijke dienst
P. Pinto medewerker huishoudelijke dienst
J.A. Quintero eerste medewerker huishoudelijke dienst
P.J. Riga chef expeditie
G. van Rijswijk eerste medewerker huishoudelijke dienst
mw D. Roosendaal assistent chef huishoudelijke dienst
mw J. Roosendaal-de Jager eerste medewerker huishoudelijke dienst
R.P. Schmidt chef huishoudelijke dienst
B. da Silva Curiel medewerker expeditie
S.J. Sint Jago beveiligingsmedewerker
mw N.M. Sluis medewerker huishoudelijke dienst
mw H.L. Smit-Van Hemert medewerker huishoudelijke dienst
mw M. Smit medewerker toiletendienst
mw E. van Steensel medewerkster kantinedienst uit dienst 31-10-98
mw M. Steijn telefonist
R.T. Strijder eerste medewerker huishoudelijke dienst
mw H.M. Timmerman-Visser medewerker huishoudelijke dienst

mw J. Tomanic medewerker huishoudelijke dienst
mw M. Villanueva medewerker huishoudelijke dienst
J.W.R. Visser medewerker huishoudelijke dienst
mw A.M. Vonk eerste medewerker huishoudelijke dienst
J.P.M. Vonken chef kantinedienst
mw R.S. Wayjen-Mulambwa medewerker huishoudelijke dienst uit dienst per 31-08-98
mw R. Youssef-Silleman eerste medewerker huishoudelijke dienst

Afdeling gebouwen en installaties

L.H. Penninkx hoofd gebouwen en installaties
A.J. Breuren verwarmings/luchtbehandelingsmonteur
J.C. Dam verwarmings/luchtbehandelingsmonteur
R. Förster chef installaties
mw M. Geistdörfer electromonteur
H. Heimens medewerker audiovisuele dienst
F.S. van Helvert assistent schilder
E.J. Hermelink electromonteur
C.J.T. van der Hulst eerste timmerman
T. de Jong verwarmings/luchtbehandelingsmonteur
A. Krens electromonteur gebouwen
P.H. Lammers meet en regeltechnicus
R.L. Leegstra verwarmings/luchtbehandelingsmonteur
J.J.C. Mak onderhoudsmedewerker gebouwen
R.N. Ramos Cardoso Frazão chef gebouwen
J.T.G. Sandmann medewerker audiovisuele dienst
B.P. Swemle eerste medewerker meet en regeltechnicus
A.F. Tomasouw meet en regeltechnicus
J.M. Verstraten beveiligingssysteemtechnicus
J. de Vries timmerman
D.C.W. Zijlmans schilder

Bewaking en Beveiliging

A.G. Cremers hoofd bewaking
R.A. von Aesch beveiligingsmedewerker
mw M. von Aesch-Baas beveiligingsmedewerker
mw T. Alakhramsing-Chinnoe beveiligingsmedewerker

W.M. Anastatia beveiligingsmedewerker uit dienst per 31-07-98
C.R. Arnon beveiligingsmedewerker
F. Bakker beveiligingsmedewerker CMK
mw R.B. Balbahadoer-Sewtahal zaalwachter
S. Balbahadoer kassier/portier
mw M.F. Banen zaalwachter
mw M. Baranic-Deda beveiligingsmedewerker
A. Barba zaalwachter
M. Beijne beveiligingsmedewerker CMK
mw W.A. Benjamins-Schweinsbergen beveiligingsmedewerker
mw C. Bersabal beveiligingsmedewerker
P. de Boer chef kassadienst
H. Bos beveiligingsmedewerker
F. van der Braak beveiligingsmedewerker
L.J.E. de Bruijn beveiligingsmedewerker
P.L.A. Buffing beveiligingsmedewerker
J.C. Calderon Garcia beveiligingsmedewerker
mw D. Chadjo beveiligingsmedewerker
J.M. Charleston beveiligingsmedewerker
R.E.H. Charleston beveiligingsmedewerker uit dienst per 31-07-98
R.W.M. Coppens beveiligingsmedewerker uit dienst per 31-07-98
mw H.H. Cosar-Swart kassier / portier
mw M. Cupac-Sopic beveiligingsmedewerker
D.P. Dekker beveiligingsmedewerker
H.K. van Deijk medewerker bouwtoezicht
mw D. Djuric beveiligingsmedewerker
P.J.M. Donker beveiligingsmedewerker CMK
C. van Dooren beveiligingsmedewerker CMK
mw A.M. Dosljak-Stebalj zaalwachter
F.M. Eduardo kassier/portier
mw C.H. Eggink beveiligingsmedewerker
N. Eylers beveiligingsmedewerker
L. El Asri beveiligingsmedewerker CMK
W. Feelders beveiligingsmedewerker uit dienst 31-10-98
J.G. van Gelder beveiligingsmedewerker
W.T.H.J. Gerritsen beveiligingsmedewerker
M.M.A. Giesen beveiligingsmedewerker
A. Gunther beveiligingsmedewerker
J.W. Heitmans beveiligingsmedewerker

mw W.J. Holkamp beveiligingsmedewerker
 mw J.A. Hoogendoorn beveiligingsmedewerker
 J.R.J. Isaak brigadechef in dienst per 01-04-98
 F. de Jong beveiligingsmedewerker CMK
 R. de Jong beveiligingsmedewerker
 mw D. Joosten zaalwachter
 mw I.A.W. Jörgensen beveiligingsmedewerker
 mw H.W. Keizer beveiligingsmedewerker
 P.I. Keizer zaalwachter
 F.W. Keller beveiligingsmedewerker
 J. van Kempen beveiligingsmedewerker
 A.W. Kemper beveiligingsmedewerker
 mw E. Kilie beveiligingsmedewerker
 mw E. Koelemeij-Petram beveiligingsmedewerker
 J. Kos zaalwachter
 A. Kounbar zaalwachter
 mw W.T. Kroes beveiligingsmedewerker
 mw H.M. Kruse assistent brigadechef
 N.R.H. Kruyff zaalwachter
 K.B. Kuijpers beveiligingsmedewerker
 mw A.F. van der Laan beveiligingsmedewerker
 N.M. Lankhaar beveiligingsmedewerker
 N. Leffelaar beveiligingsmedewerker CMK
 H. van Lierop beveiligingsmedewerker
 mw J. Lont beveiligingsmedewerker
 C.A. Luimé zaalwachter
 G.S.T. Maiorana beveiligingsmedewerker
 mw M. Meeuwis zaalwachter
 mw H.A. Meeuwis-van Netten brigadechef
 N.J. van der Meulen beveiligingsmedewerker CMK
 M. Nauta beveiligingsmedewerker
 mw A.C.M. Nellen beveiligingsmedewerker
 L.A. Noordam beveiligingsmedewerker
 B. Oly beveiligingsmedewerker CMK
 H.C.F. Oord beveiligingsmedewerker
 G. Oosterbroek kassier / portier, assistent chef kassadienst
 K. Oosterbroek assistent brigadechef
 mw W. Oosterbroek zaalwachter
 mw D.M.C. den Ouden-van Ierssel beveiligingsmedewerker
 mw L.H. Overduijn-Druyf beveiligingsmedewerker

H.A. Panhuysen beveiligingsmedewerker CMK
 A.E. Plet beveiligingsmedewerker
 mw P. Plomp-Besse beveiligingsmedewerker
 A.M. Plomp beveiligingsmedewerker CMK
 S. Poeran beveiligingsmedewerker
 mw T. Prins-Wals brigadechef
 K. Ramlal zaalwachter
 mw R. Rens-Stenekes zaalwachter
 J. Reuter beveiligingsmedewerker
 mw D. Reuter-Pantelic beveiligingsmedewerker
 mw A. Rooseman-Freen zaalwachter
 H.G.H. Sabel zaalwachter
 S. Sari Kouzal beveiligingsmedewerker
 J. Schreuder assistent brigadechef
 mw R. Silleman-Broos beveiligingsmedewerker
 J.G. Silleman beveiligingsmedewerker
 mw B. Simic-Nicolic zaalwachter
 P.J. van der Slot beveiligingsmedewerker
 mw C.W. Sopamena beveiligingsmedewerker
 mw M. Stankovic-Aperlic zaalwachter
 mw L. Steblaj-Sabljo zaalwachter
 A.E. Stockhammer beveiligingsmedewerker
 W.A. Story beveiligingsmedewerker CMK
 mw M.Y. van Straten beveiligingsmedewerker
 D. Stroomenbergh zaalwachter uit dienst per 31-05-98
 J.J. Stuijbergen zaalwachter
 A.L. Tau beveiligingsmedewerker uit dienst per 30-09-98
 G. Terlouw beveiligingsmedewerker
 K.R. Tirbeni beveiligingsmedewerker
 mw B.M. Tirbeni-Gajadhar zaalwachter
 C.P. Toby zaalwachter
 H. Tomasouw zaalwachter
 mw H.A. Tomasouw beveiligingsmedewerker
 F. Topal beveiligingsmedewerker
 D. Usenki beveiligingsmedewerker
 A.C. Vanaxeldongen beveiligingsmedewerker
 mw S. Vogels beveiligingsmedewerker
 J.G. Vontenie beveiligingsmedewerker CMK
 L.P.J.C. Vosters beveiligingsmedewerker
 R.R. Wagner beveiligingsmedewerker CMK
 W.F.H. Wildbret assistent brigadechef

T.E. Wildner zaalwachter
 mw C.D. Willems beveiligingsmedewerker
 mw J.H. de Witte beveiligingsmedewerker
 R. Yilmaz beveiligingsmedewerker
 F. Zijlma beveiligingsmedewerker CMK
 J.H. Zwebe beveiligingsmedewerker CMK

Sector behoud en beheer/ collecties

Stafbureau collectiebeheer

K. Schoemaker hoofd stabfureau collectiebeheer
 mw F.A. Koens eerste secretariaatsmedewerker
 mw J.G.T. van Slingerland secretariaatsmedewerker
 mw H. Schouten-Werner secretariaatsmedewerker uit dienst per 07-11-98
 mw S. van Tiel in dienst per 22-06-98 en uit dienst per 06-11-98
 mw V. de Vree project inventarisatie bruiklenen
 mw M.P.S. Wijnands registrator

Afdeling schilderijen

W.Th. Kloek hoofd afdeling schilderijen
 H. Baija restaurator lijsten
 Mw M.S.C. Berends-Albert documentalist
 M.P. Bijl hoofdrestaurator
 W.A.P. Hoeben medewerker collectiebeheer
 G.M.C. Jansen conservator
 mw H.W. Kat restaurator
 mw F.E. Kiers medewerker collectiebeheer
 M.A.A.M. van de Laar restaurator
 mw W.F. Loos conservator uit dienst per 31-05-98
 L.S.G. Sozzani restaurator
 mw G.M. Tauber restaurator
 mw F. Timmerman medewerker collectiebeheer in dienst per 01-09-98 uit dienst per 30-11-98
 A. Wallert conservator/adviseur
 mw M. Zeldenrust hoofdrestaurator

Afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid

R.J. Baarsen hoofd afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid
 mw J.A.A.M. Asselbergs medewerker collectiebeheer

mw G. van Berge medewerker collectiebeheer
 D.J.P. Biemond in dienst per 01-03-98 en uit dienst per 31-08-98
 J.A. Cok conservatie-adviseur
 S.S. Cousens hoofd restaurator textiel uit dienst per 15-10-98
 J.D. van Dam conservator beeldhouwkunst en kunstnijverheid
 P.H.J.C. van Duin hoofdrestaurator meubelen/adviseur
 mw E. Hartkamp-Jonxis conservator textiel
 mw D.B.L.M. van Loosdrecht restaurator meubelen
 J.R. de Lorm conservator edele metalen
 mw K.M. Mark-van der Wateren restaurator wandtapijten
 mw S.L. Meijer restaurator meubelbekleding
 mw B.M.A.M. du Mortier conservator kostuum
 mw I.R. Parthesius-Garachon hoofd restaurator ceramiek en sculptuur
 P.C. Ritsema van Eck conservator glas
 mw A.J.W. Rutgers-Rozendal restaurator wandtapijten
 F.T. Scholten conservator beeldhouwkunst
 mw H. Smit kunsthistorisch onderzoeker in dienst per 01-09-98
 A. Smolenaars restaurator edele en onedele metalen
 mw H. Visman medewerker restauratie wandtapijten/textiel

Afdeling Nederlandse geschiedenis

J.P. Sigmond hoofd afdeling Nederlandse geschiedenis
 mw D. de Beer behoudsmedewerker
 mw H.J. Baruch assistent conservator
 J. Bos project medewerker
 A.F. Hoekstra restaurator scheepsmodellen
 A.J. Hoving hoofdrestaurator scheepsmodellen
 J.B. Kist conservator geschiedenis uit dienst per 30-11-98
 mw M.K. Pragt medewerker collectiebeheer
 mw J. Pugh behoudsmedewerker
 R. Schoevaert projectmedewerker restauratie
 C.J. Zandvliet conservator geschiedenis
 T. van der Weel projectmedewerker restauratie

Rijksprentenkabinet

P. Schatborn hoofd Rijksprentenkabinet
 P.C. Aafjes studiezaalmedewerker
 mw G. van Rossum-Bauknecht restaurator papier
 mw M.M. Boom conservator oude foto's
 mw J.P. Breidel studiezaalmedewerker
 H.J. Dolmans restaurator papier
 J. Dürrfeld studiezaalmedewerker
 mw I.M. de Groot conservator prenten
 J.F. Heijbroek conservator prenten
 W.A. Helmus hoofd studiezaal
 mw E.L. Kort-van Kaam medewerker collectiebeheer
 W. Kuiper studiezaalmedewerker uit dienst per 30-06-98
 G.C.M. Luijten hoofdconservator prenten
 mw H.C.M. Marres-Schretlen medewerker collectiebeheer
 P.M. Poldervaart hoofdrestaurator papier
 R.J.A. te Rijdt conservator tekeningen
 A. Rodriguez Gonzalez studiezaalmedewerker/portier overleden op 11-10-98
 H. Rooseboom assistent conservator fotografie in dienst per 01-07-98
 M.J. Rozestraten studiezaalmedewerker/portier
 M. Schapelhouman hoofdconservator tekeningen
 J.R. Schindler studiezaalmedewerker
 mw S.A. Sombogaart stagiaire in dienst per 03-08-98 uit dienst per 31-10-98
 mw P.L.M. Verhaak medewerker collectiebeheer
 mw C.J. van Weele eerste secretariaatsmedewerker
 G.E. Wuestman wetenschappelijk medewerker in dienst per 01-09-9
 mw I.M.T. Oud wetenschappelijk medewerker in dienst per 01-11-98

Afdeling Aziatische kunst

mw P.C.M. Lunsingh Scheurleer hoofd Aziatische kunst
 J. van Campen junior onderzoeker uit dienst per 30-06-98
 M. Fitski conservator Oost-Aziatische kunst

Bibliotheek

G.J.M. Koot hoofd bibliotheek
 A. Ames restaurator boeken en boekbanden

mw L.M. Blokhuisen-van der Werff medewerker bibliotheek
 mw Y. Grose assistent bibliothecaris
 mw M. Stijkel medewerker bibliotheek
 W. Ouwerkerk medewerker bibliotheek

Behoudsmedewerkers

mw M.H.W. Albers restaurator textiel B&K
 J.M. van den Berg
 mw J.M.M. Boerkamp
 I.L. Breebaart restaurator meubel B&K
 mw H.E. van Eendenburg schilderijen
 mw E.M. Hofmans uit dienst 31-05-98
 R.J.C.H.M. van Langh restaurator edele en onedele metalen B&K
 W. de Ridder restaurator schilderijen
 mw M.C.M. van Schinkel restaurator hol en gebrandschilderd glas B&K

Sector presentatie

Stafbureau presentatie

O. de Rijk hoofd stafbureau presentatie
 mw P.H. Horst projectassistent uit dienst 31-05-98
 mw E. Slob secretariaatsmedewerker
 mw E.R. de Smeth projectassistent
 mw M.M. Soethout bureauredacteur
 mw A.M.T. van Strien secretariaatsmedewerker

Museuminrichting

I. Santhagens coördinator museuminrichting
 M. Hazenbroek assistent museuminrichting uit dienst per 28-02-98
 H.G. Jongebloet bouwkundig tekenaar
 C. Kriger museuminrichter, plaatsvervangend hoofd
 H. Muller assistent museuminrichting
 M. Molenaar assistent grafisch vormgever
 G. Ravesloot coördinator tentoonstellingsinrichting
 J.C. Veenendaal grafisch vormgever

Afdeling educatie en voorlichting

Th.G. Schoemaker hoofd afdeling educatie en voorlichting
 mw M.C. Archdale medewerker publieksinformatie
 F.J. van der Avert medewerker publiciteit
 mw W.P.C. Bellaar Spruyt medewerker publieksinformatie
 mw M.C. Broekema medewerker

publieksinformatie / assistent publiciteit
C.J. van Doornen medewerker
 publieks-informatie in dienst per 01-04-98
P.J. de Dreu medewerker educatie en documentatie
mw L.A.H. van Egmond coördinator
 publieksbalies
mw R.G.M. Emmerink medewerker
 pu-blieksinformatie in dienst per 01-04-98
H.A.A. van Gessel algemeen medewerker
mw M.L. de Jongh medewerker
 publieksinformatie
mw E. Kamphuis assistent publiciteit
mw J. Kiers wetenschappelijk medewerker
mw M. Lammertse-Cats medewerker
 publieksinformatie
T. van der Meer wetenschappelijk medewerker
mw M. Meeuwis medewerker publieksinformatie in dienst per 01-04-98
mw. L van Noortwijk medewerker educatie
mw S.H.G. Tissink wetenschappelijk medewerker

Projectmedewerkers

Tentoonstellingen

mw M.C. Botter uit dienst per 14-10-98
mw S. Hazenbroek uit dienst per 31-08-98
mw E.M. Noortwijk medewerker educatie en documentatie

Projectmedewerkers herinrichting

Nederlandse geschiedenis

M. de Bruijn uit dienst per 15-11-98
mw E. Sint Nicolaas in dienst per 01-01-98 en uit dienst per 31-12-98
H.J. Stevens uit dienst per 14-09-98

Afdeling bureau evenementen

mw C.Y. Bunnig hoofd bureau evenementen
mw B. Kuiper bureaumedewerker in dienst per 06-04-98 en uit dienst per 18-04-98
mw J.R.M.M. Lips bureaumedewerker

Afdeling fotografie

P.A.M.C. Mookhoek hoofd afdeling fotografie en fotoarchief
H. Bekker vakfotograaf

L. Bekooy vakfotograaf
mw T.C. Grevén documentalist/beheerder fotoarchief
mw M. ter Kuile vakfotograaf
mw A.M. Svensson vakfotograaf
C. Wesselius vakfotograaf

Stagiair(e)s

M.J. Baarspul uit dienst per 21-01-98
I.U.E. van der Beek in dienst per 10-03 en uit dienst per 31-07-98
T.L. Belyea in dienst per 01-01-98 en uit dienst per 30-04-98
J.W. van Bennekom in dienst per 01-02-98 en uit dienst per 30-06-98
V.B.A.J. Bresers in dienst per 01-01-98 en uit dienst per 30-04-98
J.H. de Bruijn in dienst per 01-11-98
V. de Bueger in dienst per 04-06-98 en uit dienst per 18-12-98
D. Dijkstra in dienst per 01-07-98 en uit dienst per 01-10-98
N. Droeshout in dienst per 01-01-98 en uit dienst per 31-01-98
N. van Eck in dienst per 01-04-98 en uit dienst per 31-08-98
C.A.M. de Goede in dienst per 01-03-98 en uit dienst per 31-03-98
R. Grimmitt in dienst per 14-04-98 en uit dienst per 30-06-98
F.M. Hameetman in dienst per 16-03-98 en uit dienst per 31-08-98
A. Hanisch in dienst per 01-03-98 en uit dienst per 31-03-98
T.S. van Herpen in dienst per 01-01-98 en uit dienst per 31-01-98
E.M. de Jong in dienst per 03-08-98 en uit dienst per 06-11-98
I.M.E. van Kints in dienst per 01-03-98 en uit dienst per 31-03-98
K. Klaassens Bos in dienst per 01-01-98 en uit dienst per 30-04-98
R. Krijgsman in dienst per 14-04-98 en uit dienst per 30-11-98
D.H.J.G. Kusters in dienst per 01-01-98 en uit dienst per 31-01-98
K.A.M. Lahaye in dienst per 01-03-98 en uit dienst per 31-03-98
Q.S. Lange in dienst per 24-07-98 en uit dienst per 31-10-98
E.H.D. Manton in dienst per 01-06-98 en uit dienst per 31-08-98
M. Meeuwis in dienst per 01-04-98 en uit dienst per 30-04-98
S.L. Meijer in dienst per 01-03-98 en uit dienst per 31-03-98
S.S. Meijer in dienst per 01-03-98 en

uit dienst per 31-03-98
M.J.O. van Merrienboer in dienst per 15-09-98
M.H. Nassy in dienst per 11-05-98 en uit dienst per 31-08-98
B. van Oel in dienst per 01-01-98 en uit dienst per 13-06-98
O.D. Oosterbaan in dienst per 01-09-98 en uit dienst per 30-11-98
C.A. van Oosterhout in dienst per 01-03-98 en uit dienst per 10-04-98
P.E.C. van den Oudenrijn in dienst per 02-06-98 en uit dienst per 31-08-98
J.W. Roest in dienst per 24-08-98 en uit dienst per 31-10-98
E. Schavemaker in dienst per 14-04-98 en uit dienst per 31-08-98
P. van Schijndel in dienst per 21-09-98
N.O. Singeling in dienst per 01-04-98 en uit dienst per 31-05-98
M.H.R. Wassink in dienst per 01-03-98 en uit dienst per 31-03-98
H. Watson in dienst per 14-04-98 en uit dienst per 30-06-98
E.J. Weeber in dienst per 01-03-98 en uit dienst per 31-03-98
P.Y.L. Wolleswinkel uit dienst per 28-02-98
F. El Yattouti in dienst per 09-03-98 en uit dienst per 30-09-98
M.R. Zevenboom in dienst per 09-02-98 en uit dienst per 30-06-98

Vrijwilligers

mw S.A. Asser, Rijksprentenkabinet
mw Y.T.L.A. Habets, behoud en beheer
M.D. Haga, Rijksprentenkabinet
mw M. Falke, bibliotheek
mw F. Kalbfleisch, Aziatische kunst
mw M. Kuipers-Verbujs, post- en archiefzaken
mw M. Lemmens, beeldhouwkunst & kunstnijverheid
C. Schellekens, beeldhouwkunst en kunstnijverheid
mw Schukkink-Kool Rijksprentenkabinet
C.S. van Tol, Nederlandse geschiedenis
mw E. Verkaik, beeldhouwkunst & kunstnijverheid

Maatwerk banenpoolers

K. Gravil stafbureau collectiebeheer
G. Schuiten Rijksprentenkabinet
H. de Vries Rijksprentenkabinet
T.J. van der Weel Nederlandse geschiedenis

Quado medewerkers

P. Bos bewaking
T. Kroet bewaking
A.J. Kroon bewaking

97

*Aantal vrouwen werkzaam bij het
Rijksmuseum: 179 (45%).*

Ondernemingsraad

De Ondernemingsraad bestond na de verkiezingen in december 1998 uit: Pieter de Dreu (Abva/ Kabo), voorzitter, Klaas Cammelbeeck (Abva/ Kabo), Steve Cok (Abva/ Kabo), Arnout Gunther (Vrije Lijst), Wouter Kloek (Abva/ Kabo), Cees Kriger (Abva/ Kabo), Suzan Meijer (Abva/ Kabo), Joop Oomen (Abva/ Kabo), Joep van der Slot (CFO).

De directie vergaderde in 1998 met de Ondernemingsraad op 20/1, 28/4, 27/5, 29/6, 18/8, 22/9 en 27/10

Verzuimcijfers

Gemiddeld ziekteverzuim (inclusief zwangerschapsverlof): 11,5 %

Bezoekcijfers

Bezoekersoverzicht nationaal versus internationaal 1998

maanden	nationaal		internationaal		totaal
januari	60.767	80%	15.007	20%	75.774
februari	63.734	70%	27.048	30%	90.782
maart	53.292	65%	28.779	35%	82.071
april	51.140	43%	69.113	57%	120.253
mei	50.243	43%	67.828	57%	118.071
juni	38.608	40%	57.999	60%	96.607
juli	45.621	45%	55.850	55%	101.471
augustus	48.233	39%	74.451	61%	122.684
september	61.754	56%	48.762	44%	110.516
oktober	45.468	35%	84.265	65%	129.733
november	32.409	36%	56.525	64%	88.934
december	42.194	46%	50.355	54%	92.549
	593.463	48%	635.982	52%	1.229.445

Houders van museumjaarkaarten, bezoekers open dag en wintertentoonstelling zijn geteld als nationaal bezoek. In verband met een gewijzigde programmatuur van de kassa's zijn de percentages nationaal en internationaal bezoek in 1995 (tot augustus) niet geheel correct gemeten; het percentage internationaal bezoek was in die periode hoger dan hierboven weergegeven.

Vergelijking nationaal versus internationaal bezoek 1993-1998

jaar	nationaal		internationaal		totaal
1993	328.250	35%	608.150	65%	936.400
1994	530.908	51%	513.191	49%	1.044.099
1995	543.166	57%	402.697	43%	945.863
1996	770.949	58%	557.342	42%	1.328.291
1997	519.735	48%	564.917	52%	1.084.652
1998	593.463	48%	635.982	52%	1.229.445

Bezoekcijfers per maand (1994-1998)

	1994	1995	1996	1997	1998
januari	95.170	67.043	61.605	72.878	75.774
februari	112.694	72.483	62.890	59.880	90.782
maart	107.100	68.834	99.597	80.877	82.071
april	103.286	108.029	122.441	104.810	120.253
mei	94.312	91.790	139.641	115.328	118.071
juni	73.873	77.932	88.438	86.701	96.607
juli	85.128	84.017	101.004	109.159	101.471
augustus	99.160	98.213	126.688	115.426	122.684
september	77.320	77.073	107.540	83.352	110.516
oktober	70.763	81.542	140.575	92.938	129.733
november	60.523	55.568	125.355	81.983	88.934
december	64.770	63.339	152.517	81.320	92.549
totaal	1.044.099	945.863	1.328.291	1.084.652	1.229.445
index (1989=100)	107	98	134	112	125

Bezoekcijfers studiezaal bibliotheek en Rijksprentenkabinet

Bezoekers studiezaal: (raadplegen van boeken uit de bibliotheek en werken uit het Rijksprentenkabinet) 3.402.

Financieel overzicht 1998

102	Bericht van de Raad van Toezicht	
103	Verslag van de Directie	101
106	Balans	
107	Functionele exploitatierekening	
108	Kasstroomoverzicht	
109	Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	
112	Toelichting op de balans	
118	Toelichting op de functionele exploitatierekening	
122	Overige gegevens	

Bericht van de Raad van Toezicht

Jaarrekening en bestemming van het exploitatiesaldo

De door de directie opgestelde jaarrekening over het boekjaar 1998 is gecontroleerd door Deloitte & Touche Registeraccountants (conform artikel 13.3 van de statuten). Hun accountantsverklaring is opgenomen bij de overige gegevens. De jaarrekening is door de directie ter goedkeuring voorgelegd aan de Raad van Toezicht. De Raad heeft mede op grond van de accountantsverklaring en hun verslag de jaarrekening goedgekeurd waarna deze door de algemeen directeur van de Stichting is vastgesteld (conform artikel 13.4 van de statuten). In overleg met de directie is besloten het exploitatiesaldo toe te voegen aan de vrije reserves.

Mutaties

Er zijn in 1998 geen wijzigingen in de samenstelling van de Raad van Toezicht opgetreden. Tussen het moment van opstellen en goedkeuren van de jaarrekening 1998 is de heer M.J. Drabbe wegens ziekte niet in staat geweest om de jaarrekening 1998 te beoordelen en goed te keuren. Op 28 maart 1999 is de heer Drabbe overleden, om die reden ontbreekt zijn handtekening.

Toezicht

Met de directie is in het verslagjaar regelmatig overleg geweest en is driemaal vergaderd. Hierbij werd bijzondere aandacht besteed aan de administratieve organisatie en interne controle, het Masterplan, beveiligingsaspecten, recuperatiekunst, de personele doelstellingen en de herstructurering van bedrijfsprocessen. Daarnaast heeft de Raad het ondernemingsplan 1999–2000 goedgekeurd. Tevens heeft de voorzitter een speciale overlegvergadering met de ondernemingsraad bijgewoond.

De Raad van Toezicht complimenteert de directie en de medewerkers met het behaalde resultaat over 1998 en heeft waardering voor de wijze waarop dit is behaald.

Amsterdam, 12 april 1999

De Raad van Toezicht

Dr Ir Th. Quené, voorzitter
Mevrouw Prof. mr I.P. Asscher-Vonk
M.J. Drabbe
Dr J.R. Glasz
Mr J.M. Hessels
N. MacGregor

Verslag van de Directie

Resultaten

Het boekjaar 1998 is afgesloten met een positief exploitatiesaldo van NLG 2.736.000 ten opzichte van een begroot tekort van nlg 350.000.

Dit hoger dan begroot resultaat van nlg 3.086.000 is voornamelijk toe te schrijven aan hogere baten. Deze hogere baten betreffen onder meer de hogere entreeopbrengsten door grotere bezoekersaantallen, de bruto marge verkopen van de tijdelijke winkel in verband met de tentoonstelling 'Van Gogh te Gast' en de bruto marge verkopen van de winkel van de voormalige Rijksmuseum-Stichting waarmee in 1998 werd gefuseerd. Tevens is de subsidie van het Ministerie van OCenW hoger dan begroot als gevolg van aanpassingen aan prijs/loonstijgingen. De verwerkingswijze van de egaliseringsreserve investeringsbijdrage was ten tijde van het opstellen van de begroting 1998 nog niet bekend met als gevolg een hogere bate dan begroot.

Tegenover deze hogere baten stonden ook een aantal hogere kosten.

Als gevolg van de fusie met de voormalige Rijksmuseum-Stichting stegen de personeelslasten en de overige materiele kosten. Tevens is in 1998 een aanzet gemaakt voor het treffen van een voorziening voor groot onderhoud/huisvesting ter dekking van de kosten voor rekening van de gebruiker/huurder, opgeroepen door het gebruik van het pand. Ook werd ultimo 1998 voor het eerst een verplichting opgenomen voor niet opgenomen vakantiedagen van het personeel. De overschrijding van het tentoonstellingsbudget wordt veroorzaakt door onvoorziene kosten van tentoonstellingen uit voorgaande jaren, een overschrijding van het inrichtingsbudget van de tentoonstelling 'Adriaen de Vries', en extra kosten van deze tentoonstelling in verband met transport en verzekeringen.

De rente baten en lasten waren over 1998 hoger dan begroot door een goed liquiditeitsbeheer.

Het saldo van de buitengewone baten en lasten bedraagt nlg 949.000 negatief. Belangrijkste aandeel hiervan bestaat uit de toevoeging aan de voorziening herstructurering van nlg 1.914.000. Daarnaast bleek bij een nauwkeurige analyse van de schuld inzake de financiering Zuidvleugel, dat deze post ten tijde van de verzelfstandiging voor een bedrag van nlg 600.000 te hoog was opgenomen. Dit bedrag is in 1998 vrijgevallen ten gunste van het resultaat.

Fusie met de Rijksmuseum-Stichting

Op 30 oktober 1998 heeft een juridische fusie, in de zin van Titel 7 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek, plaatsgevonden tussen Stichting Het Rijksmuseum (verkrijgende rechtspersoon) en de Rijksmuseum-Stichting (verdwijnende rechtspersoon). De volgende redenen waren aanleiding voor deze fusie:

Historisch motief

De Rijksmuseum–Stichting is in 1934 opgericht om de commerciële belangen van het Rijksmuseum, als onderdeel van de Rijksoverheid, te behartigen. Na de recente verzelfstandiging van het Rijksmuseum in een eigen Stichting Het Rijksmuseum, lag het voor de hand dat de activiteiten van de Rijksmuseum–Stichting werden ingepast in de organisatie van het Rijksmuseum.

Bestuurlijke en organisatorische motieven

Door het in eigen huis halen van de commerciële activiteiten kan Stichting Het Rijksmuseum meer de eigen regie voeren over de besturing en beheersing van het commercieel beleid en hierdoor slagvaardiger optreden.

Financiële motieven

Door een slagvaardiger commercieel beleid kunnen aanmerkelijke efficiencywinsten, onder meer door schaalvergroting en het stroomlijnen van communicatie- en werkprocessen, worden behaald waardoor de inkomsten kunnen worden vergroot.

Overeenkomstig de intentieverklaring van beide besturen tot fusie, zijn de financiële gegevens van de Rijksmuseum–Stichting met ingang van 1 januari 1998 verantwoord in de jaarstukken van Stichting Het Rijksmuseum. Binnen de Stichting Het Rijksmuseum is de voormalige Rijksmuseum–Stichting opgenomen als afdeling commerciële zaken. Hier dient de verdere uitbouw van commerciële activiteiten plaats te vinden. Tevens zal aan deze afdeling de kaartverkoop inclusief de verdere uitwerking van het voorverkoopnetwerk worden toevertrouwd.

Opbrengsten en bezoekers

In het jaar 1998 kwamen 1.229.445 bezoekers naar het Rijksmuseum. Hiermee werd bijna het succesvolle Jan Steen-jaar 1996 geëvenaard. Naast de hogere opbrengsten uit entreegelden zijn de navolgende items gerealiseerd uit de diversificatie strategie van de inkomsten:

- 1 overname exploitatie audiotour
- 2 verhogen opbrengsten uit horeca exploitatie (1e fase)
- 3 integratie activiteiten van de Rijksmuseum–Stichting (zie onderdeel fusie) en daarmee de opbrengsten uit de museumwinkel. Hierbij zijn tevens de extra inkomsten uit de Van Gogh winkel gerealiseerd.
- 4 verhogen opbrengsten voor kunstaankopen.

De inkomsten uit sponsoring bleven echter achter bij de prognose; hier is een algemene trend te constateren in de sponsormarkt.

Over de hele linie kan geconstateerd worden dat de verhouding subsidie OCenW versus eigen inkomsten in de jaren 1995 tot en met 1998 verbeterd is.

Herstructurering bedrijfsprocessen en reduceren van kosten

Naast het optimaliseren van de inkomstenkant van het museum is er in 1998 wederom veel aandacht besteed aan de beheersing van de kostenkant. Dit is op de overschrijding van de projectkosten na geheel

volgens plan verlopen. Met name de beheersing van de personele kosten is nauwgezet uitgevoerd. In 1998 zijn er concrete plannen ontwikkeld voor de nieuwe structuur van de Rijksmuseumorganisatie. Deze structuur behoudt het drie sectorenmodel (collectie, presentatie en bedrijfsvoering), maar gaat uit van een logischere clustering van verantwoordelijkheden en taken, een eenduidigere aansturing en een reductie van het aantal subafdelingen. Binnen deze structuur zal er met een driehoofdige directie (in plaats van vier directieleden in 1997) verdergegaan worden. De consequenties van de herstructurering zijn ten tijde van het vervaardigen van de jaarrekening redelijk goed bekend en hebben geleid tot een eenmalige verhoging van de herstructureringsvoorziening (nl g 1.914.000).

Het Nieuwe Rijksmuseum

In 1998 zijn de voorbereidende werkzaamheden van het "Masterplan" (volledige renovatie van het Rijksmuseum-complex) enigszins gestagneerd. Er is nog geen concreet zicht op de hoogte van de benodigde investeringen en de wijze van financieren. De bestemmingsreserve Masterplan is daarom toegevoegd aan de vrije reserves. In de door de Staatssecretaris van Cultuur ingestelde regiegroep "Het Nieuwe Rijksmuseum" zal naar verwachting in juni 1999 een structuurplan gepresenteerd kunnen worden met een indicatie van randvoorwaarden, tijd en kosten voor het renovatietraject. Het Rijksmuseum beschikt over circa 35.000 m² vloeroppervlakte verdeeld over een vijftal panden. Door de verzelfstandiging van de Rijksgebouwendienst en de herschikking van verantwoordelijkheden tussen de Ministeries van VROM en OCenW zal het huurcontract dat het Rijksmuseum heeft gaan wijzigen. Er zitten momenteel nog grote risico's voor de huurder in de voorgenomen stelselwijziging. Er is binnen de VRM een speciale werkgroep belast met het onderzoek naar de gevolgen van de stelselwijziging voor de huurder. Inmiddels is in de Ministerraad vastgesteld dat het achterstallig onderhoud bij musea een erkend knelpunt is. Naast de jaarlijkse huur wordt er door het Rijksmuseum circa nl g 2 miljoen aan gebouwen onderhoud, energie en bijkomende huisvestingskosten besteed. Het Rijksmuseum-complex heeft echter veel achterstallig onderhoud. Om die reden is in 1998 een aanvang gemaakt met het vormen van een onderhoudsvoorziening voor het huurdersonderhoud.

Subsidie

De Stichting Het Rijksmuseum wordt gesubsidieerd door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCenW). Voor de periode 1997-2000 is door het Ministerie van OCenW een meerjarig instellingssubsidie verleend van in totaal nl g 120.132.000. Binnen de gereserveerde subsidie is een bedrag opgenomen voor kunstaankopen van nl g 750.000. Jaarlijks wordt de subsidie aangepast aan de ontwikkeling van de loonkosten en overige prijspeilwijzigingen.

Amsterdam, 12 april 1999

De Directie

Prof.dr.s R. de Leeuw
Dr J.P. Filedt Kok
Drs D.J. Elders

Balans

(na bestemming exploitatiesaldo)

(bedragen x NLG 1.000)

31 december 1998

31 december 1997

Vaste activa

Materiële vaste activa	10.130	9.090

Vlottende activa

Vorraden	1.707	81

Vorderingen	4.736	2.897

Liquide middelen	15.590	13.200

	22.033	16.178

Af: kortlopende schulden	14.302	11.233

<i>Werkkapitaal</i>	7.731	4.945

<i>Te financieren vermogen</i>	17.861	14.035

Eigen vermogen

Vrije reserve	5.574	-2.800

Bestemmingsreserves	0	4.062

	5.574	1.262

Bestemmingsfonds kunstaankopen	307	10

Egalisatiereserve investeringsbijdragen	5.205	6.328

Voorzieningen	6.703	5.046

Langlopende schulden	72	1.389

<i>Financierend vermogen</i>	17.861	14.035

Functionele exploitatierekening

(bedragen x NLG 1.000)	1998 (uitkomst)	1998 (begroting)	1997 (uitkomst)
Opbrengsten			
Directe opbrengsten	18.395	13.509	12.366
Indirecte opbrengsten	526	732	792
<i>totaal opbrengsten</i>	<u>18.921</u>	<u>14.241</u>	<u>13.158</u>
Bijdragen			
Subsidie Ministerie OCenW	31.810	30.787	30.981
Overige subsidies en bijdragen	1.499	140	1.387
<i>totaal bijdragen</i>	<u>33.309</u>	<u>30.927</u>	<u>32.368</u>
<i>som der baten</i>	52.230	45.168	45.526
Lasten			
Beheerslasten	30.441	27.795	27.228
Collectiefunctie	9.247	8.937	8.592
Publieksfunctie	9.526	8.886	7.304
<i>som der lasten</i>	<u>49.214</u>	<u>45.618</u>	<u>43.124</u>
Rentebaten en soortgelijke baten	771	150	526
Rentelasten en bankkosten	- 102	-50	-84
<i>totaal saldo rentebaten en -lasten</i>	<u>669</u>	<u>100</u>	<u>442</u>
<i>saldo uit gewone bedrijfsuitoefening</i>	3.685	- 350	2.844
Buitengewone baten	1.379	0	568
Buitengewone lasten	-2.328	0	-3.205
<i>totaal saldo buitengewone baten en lasten</i>	<u>- 949</u>	<u>0</u>	<u>-2.637</u>
Exploitatiesaldo	2.736	- 350	207

Kasstroomoverzicht

(bedragen x NLG 1.000)	1998	1997
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Exploitatiesaldo	2.736	207
<i>Aanpassingen voor:</i>		
Afschrijvingen materiële vaste activa	2.268	1.881
Vrijval egalisereserve investeringsbijdragen	-1.291	-1.283
Mutatie voorzieningen	1.657	1.324
<i>bruto kasstroom uit operationele activiteiten</i>	<u>5.370</u>	<u>2.129</u>
Mutatie in voorraden	- 224	79
Mutatie in vorderingen	-1.650	682
Mutatie in kortlopende schulden	826	3.111
<i>netto kasstroom uit operationele activiteiten</i>	<u>4.322</u>	<u>4.637</u>
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Investerings in materiële vaste activa	-2.733	-1.667
Ontvangen egalisereserve investeringsbijdragen	168	47
<i>kasstroom uit investeringsactiviteiten</i>	<u>-2.565</u>	<u>-1.620</u>
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Ontvangsten uit langlopende schulden	0	49
Subsidiebijdrage aflossing schuld Zuidvleugel	1.400	1.400
Aflossingen op langlopende schulden	-2.724	-2.123
Bijdragen en schenkingen kunstaankopen	3.682	2.836
Kunstaankopen	-3.385	-2.947
<i>kasstroom uit financieringsactiviteiten</i>	<u>-1.027</u>	<u>- 785</u>
<i>mutatie liquide middelen</i>	730	2.232
Fusie Rijksmuseum–Stichting	1.660	0
Liquide middelen begin boekjaar	13.200	10.968
Liquide middelen einde boekjaar	<u>15.590</u>	<u>13.200</u>

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

1. Algemeen

1.1. Oprichting

De Stichting Het Rijksmuseum is statutair opgericht per 1 juli 1995 en is gevestigd te Amsterdam.

1.2. Doelstelling en activiteiten

De Stichting Het Rijksmuseum heeft statutair als doel:

- het in stand houden van het Rijksmuseum Amsterdam als museum van kunst en geschiedenis;
- het (inter)nationale publiek een representatief overzicht van de Nederlandse kunst en geschiedenis vanaf de middeleeuwen en belangrijke aspecten van de Europese en Aziatische kunst te tonen. Dit impliceert dat het Rijksmuseum voorwerpen van kunst en geschiedenis verzamelt, bewaart, beheert, conserveert, restaureert, wetenschappelijk onderzoekt en bewerkt, presenteert, toegankelijk maakt en tentoonstellingen organiseert. De Stichting is een permanente instelling, toegankelijk voor het publiek en niet gericht op het maken van winst. De Stichting kan ter bereiking van haar doel samenwerken met alle daarvoor in aanmerking komende (overheids)instellingen.

1.3. Middelen

De Stichting verkrijgt haar middelen met name door:

- verkoop van toegangsbewijzen;
- opbrengst van copyrights, verkoop van prentbriefkaarten, posters, catalogi en dergelijke;
- schenkingen, legaten en erfstellingen;
- subsidies, bijdragen van overheden en donaties.

2. Indeling jaarrekening en vergelijkende cijfers

De indeling van de jaarrekening is met ingang van 1997 gebaseerd op het op 6 februari 1998 verschenen Handboek financiële verantwoording cultuursubsidies Musea van het Ministerie van OCenW. Deze indeling is grotendeels gelijk aan die van het Burgerlijk Wetboek, Boek 2, Titel 9.

Bij de Wet van 30 januari 1997 tot wijziging van Boek 2 BW terzake van de jaarrekening van stichtingen en verenigingen die een of meer ondernemingen in stand houden, zijn deze rechtspersonen geheel onder de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, Boek 2, Titel 9, komen te vallen. Naar aanleiding hiervan heeft de Raad van de Jaarverslaggeving een nieuwe richtlijn uitgebracht (640) waarin specifieke bepalingen zijn opgenomen ten aanzien van het eigen vermogen en de zogenaamde bestemmingsfondsen. Voor zover bedragen bestemd worden door het bestuur van de rechtspersoon worden deze binnen het eigen vermogen afgezonderd in een bestemmingsreserve. Indien bedragen

bestemd (gelabeld) zijn door derden, dan wordt dit in een bestemmingsfonds, afgezonderd van het eigen vermogen, opgenomen. Als gevolg hiervan wordt de bestemmingsreserve kunstaankopen met ingang van 1998 verantwoord als bestemmingsfonds kunstaankopen.

3. Waarderingsgrondslagen

3.1. Algemeen

De waardering en bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. Voorzover niet anders is vermeld zijn de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde. Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben, ongeacht of ze tot ontvangsten of uitgaven hebben geleid. Baten worden slechts opgenomen voorzover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Lasten en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het maken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

3.2. Omrekening van vreemde valuta

Vorderingen, schulden en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per balansdatum. Transacties in vreemde valuta gedurende verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de afwikkelingskoers. Uit de omrekening per balansdatum voortvloeiende koersverschillen worden opgenomen in de exploitatierekening.

3.3. Kunstcollectie

De kunstcollectie is eigendom van de Staat der Nederlanden en is daarom niet in de balans opgenomen. De collectie is ook niet verzekerd.

3.4. Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

3.4.1. Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen. De afschrijvingen zijn gebaseerd op de geschatte economische levensduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikneming. De waarde en de resterende levensduur van de inventaris en de opstelling vaste presentatie collectie van voor de verzelfstandiging, alsmede die van de Zuidvleugel (begin 1996 overgedragen aan de Stichting Het Rijksmuseum) zijn gebaseerd op taxaties door onafhankelijke derden. Deze activa en hun afschrijvingen zijn overeenkomstig deze taxaties opgenomen.

3.4.2. Voorraden

De voorraden worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs of lagere netto-opbrengstwaarde.

3.4.3. Vorderingen

De vorderingen worden opgenomen tegen nominale waarde, onder aftrek van de noodzakelijk geachte voorzieningen voor oninbaarheid. Deze voorzieningen zijn bepaald op basis van een beoordeling van de individuele vorderingen.

3.4.5. Egalisatiereserve investeringsbijdragen

Ontvangen investeringssubsidies en bijdragen ten behoeve van de aanschaf van materiële vaste activa worden verantwoord onder de post egalisatiereserve investeringsbijdragen. Deze post valt vrij ten gunste van de exploitatierekening overeenkomstig de afschrijving op de met deze subsidies en bijdragen verkregen materiële vaste activa.

3.4.6. Voorzieningen

De voorzieningen worden op nominale waarde gewaardeerd.

3.5. Grondslagen voor de bepaling van het resultaat

3.5.1. Exploitatiesubsidie OCenW

De onderdelen van de subsidie die bestemd zijn voor kunstaankopen en de financiering van de Zuidvleugel zijn gezien hun aard niet ten gunste van de exploitatierekening gebracht.

3.5.2. Schenkingen en kunstaankopen

Schenkingen en subsidies voor kunstaankopen worden gezien hun aard niet in de exploitatierekening verantwoord, maar rechtstreeks aan het bestemmingsfonds toegevoegd. Kunstaankopen worden rechtstreeks betaald uit dit bestemmingsfonds.

3.5.3. Buitengewone resultaten

Buitengewone baten en lasten vloeien voort uit handelingen en gebeurtenissen die zich onderscheiden van de normale bedrijfsactiviteiten en zijn derhalve van incidentele aard.

Toelichting op de balans

Materiële vaste activa (bedragen x NLG 1.000)	Verbouwingen	Inventaris apparatuur en Inrichting	Museale inventaris	Overige vaste bedrijfs- middelen	Totaal
<i>Stand 1 januari</i>					
Aanschafwaarde	0	20.329	2.109	72	22.510
Cumulatieve afschrijvingen	0	-12.954	-446	-20	-13.420
<i>Boekwaarde 1 januari</i>	0	7.375	1.663	52	9.090
<i>Mutaties boekjaar</i>					
Consolidatie: aanschafwaarde	0	695	0	0	695
Consolidatie: cumulatieve afschrijvingen	0	-120	0	0	-120
Investeringen	1.464	1.114	155	0	2.733
Afschrijvingen	-24	-2.008	-218	-18	-2.268
<i>Stand per 31 december</i>	1.440	-319	-63	-18	1.040
Aanschafwaarde	1.464	22.138	2.264	72	25.938
Cumulatieve afschrijvingen	-24	-15.082	-664	-38	-15.808
<i>Boekwaarde 31 december</i>	1.440	7.056	1.600	34	10.130

De verzekerde waarde ultimo 1998 bedraagt nlg 17.115.850.

Vorraden (bedragen x NLG 1.000)	31 december 1998	1997
Voorraad museumwinkels	1.592	0
Overige voorraden	115	81
	1.707	81

Vorderingen (bedragen x NLG 1.000)	31 december 1998	1997
Debiteuren	326	649
Vorderingen op gelieerde rechtspersonen	189	956
Belastingen en sociale premies	763	285
Pensioenen	2.112	0
Subsidieverstrekkers	0	24
Overige vorderingen	1.259	841
Overlopende activa	87	142
	4.736	2.897

Liquide middelen

De banktegoeden zijn direct opeisbaar.

De stichting beschikt over een kredietfaciliteit bij de ABN-AMRO bank van nlg 3.000.000.

Vrije reserve (bedragen x NLG 1.000)	31 december 1998	1997
<i>Stand 1 januari</i>	-2.800	-1.985
<i>Uit bestemming van het resultaat</i>	2.736	207
Consolidatie Rijksmuseum-Stichting		
Vermogen Rijksmuseum-Stichting per 31 december 1997	8.088	
vermogenscorrecties:		
Schenking kunstvoorwerpen	-5.290	
Overige vermogenscorrecties	-1.222	
<i>Inbreng vermogen Rijksmuseum-Stichting per 1 januari 1998</i>	1.576	0
- Overboeking bestemmingsreserve herinrichting Nederlandse geschiedenis	800	0
- Overboeking bestemmingsreserve Masterplan	500	0
- Overboeking bestemmingsreserve tegenwaarde materiële vaste activa	2.762	-1.022
<i>Stand per 31 december</i>	5.574	-2.800

Bestemmingsreserves (bedragen x NLG 1.000)	Kunstaankopen	Herinrichting Nederlandse geschiedenis	Masterplan	Tegenwaarde materiële vaste activa	Totaal
<i>Stand 1 januari</i>	10	800	500	2.762	4.072
Naar bestemmingsfonds kunstaankopen	-10	0	0	0	-10
<i>Gecorrigeerd beginsaldo</i>	0	800	500	2.762	4.062
Toegevoegd aan vrije reserve	0	-800	-500	-2.762	-4.062
<i>Stand per 31 december</i>	0	0	0	0	0

Herinrichting afdeling Nederlandse geschiedenis

Deze reserve diende ter financiering van de investeringen in 1997-2000 voor de afdeling Nederlandse geschiedenis. Deze vernieuwing heeft inmiddels plaatsgevonden. Het saldo van deze bestemmingsreserve is daarom ultimo 1998 weer toegevoegd aan de vrije reserve.

Masterplan

In 1998 zijn de voorbereidende werkzaamheden van het 'Masterplan' (volledige renovatie van het Rijksmuseum-complex) enigszins gestagneerd. Er is nog geen concreet zicht op de hoogte van de benodigde investeringen en de wijze van financieren. De bestemmingsreserve Masterplan is om die reden toegevoegd aan de vrije reserves.

Tegenwaarde materiële vaste activa

Deze reserve werd vanaf 1996 opgenomen en was gelijk aan de boekwaarde van de materiële vaste activa, verminderd met de hiervoor verkregen investeringsbijdragen. De reserve diende ter financiering van uitbreidings- en vervangingsinvesteringen en werd gevormd uit de vrije reserves. In 1998 heeft overboeking naar de vrije reserves plaatsgevonden.

Bestemmingsfonds kunstaankopen (bedragen x NLG 1.000)	1998	1997
<i>Stand 1 januari</i>	10	121
- Subsidie OCenW	750	750
- Toevoeging uit opbrengst museumwinkels	1.250	0
- Overige bijdragen en schenkingen t.b.v. kunstaankopen	1.682	2.086
- Kunstaankopen	-3.385	-2.947
<i>Stand per 31 december</i>	307	10

Egalisatiereserve investeringsbijdragen (bedragen x NLG 1.000)	Inventaris apparatuur en inrichting	Museale inventaris	Totaal
<i>Stand 1 januari</i>	4.994	1.334	6.328
Aankopen materiele vaste activa uit barters Vrijval ten gunste van de exploitatierekening	168 -1.147	0 -144	168 -1.291
<i>Stand per 31 december</i>	4.015	1.190	5.205

Voorzieningen (bedragen x NLG 1.000)	Huisvesting	Wachtgelden gelden	Afkoopsommen sommen	Herstructurering bedrijfsprocessen	Totaal
<i>Stand 1 januari</i>	0	687	1.875	2.484	5.046
Consolidatie Rijksmuseum-Stichting	0	0	0	0	126
Dotatie boekjaar	500	0	0	1.914	2.444
Aangewend in boekjaar	0	-53	-100	-488	-797
Vrijval ten gunste van resultaat	0	-42	-74	0	-116
<i>Stand per 31 december</i>	500	592	1.701	3.910	6.703

Personeelsverplichtingen: wachtgeld en afkoopsommen

Deze voorzieningen betreffen de geschatte verplichtingen voor wachtgeld en afkoopsommen personeel. Deze voorzieningen hebben een langlopend karakter.

Herstructurering bedrijfsprocessen

De voorziening herstructurering bedrijfsprocessen is gevormd voor de geschatte kosten van herstructurering van diverse bedrijfsprocessen. De hiermee gepaard gaande lasten zijn verantwoord als buitengewone lasten. De voorziening heeft een langlopend karakter.

Huisvesting

De voorziening huisvesting is gevormd ter dekking van de kosten voor rekening van de gebruiker/huurder, opgeroepen door het gebruik van het pand. Deze voorziening heeft een langlopend karakter.

Langlopende schulden (bedragen x NLG 1.000)	Lening Zuidvleugel	Lease- verplichtingen	Totaal
<i>Stand 1 januari</i>	1.950	163	2.113
Vrijgevallen ten gunste van het resultaat	-600	0	-600
Aflossingen boekjaar	-650	-74	-724
	700	89	789
<i>Aflossingen volgend boekjaar</i>	-650	-67	-717
<i>Stand per 31 december</i>	50	22	72

Lening Zuidvleugel

De Lening Zuidvleugel betreft een lening aan Stichting Staalmeesters te Amsterdam in verband met de financiering van de Zuidvleugel van het Rijksmuseum. Over de schuld hoeft geen rente te worden vergoed. Aflossing vindt lineair plaats. De schuld heeft een resterende looptijd van 2 jaar. Het gedeelte dat binnen 1 jaar moet worden afgelost, is opgenomen onder de kortlopende schulden.

Lease verplichtingen

De lease verplichtingen hebben betrekking op een drietal in financial lease verkregen materiële vaste activa. De gemiddelde looptijd van de lease verplichtingen bedraagt 4 jaar, het gemiddelde rentepercentage circa 10 %. De lease verplichtingen die binnen 1 jaar verschuldigd zijn, zijn opgenomen onder de kortlopende schulden.

Kortlopende schulden (bedragen x NLG 1.000)	31 december	
	1998	1997
Schulden aan kredietinstellingen	631	551
Kortlopend deel langlopende schulden	717	724
Belastingen en sociale premies	1.000	1.973
Pensioenen	297	254
Schulden aan gelieerde rechtspersonen	36	1
Crediteuren	3.927	3.027
Overige schulden	369	317
Overlopende passiva	7.325	4.386
	14.302	11.233
Niet uit de balans blijvende rechten en verplichtingen		

Huurverplichtingen

Met de Rijksgebouwendienst is een huurcontract gesloten voor de gebouwen van Stichting Het Rijksmuseum van nlg 2,7 miljoen per jaar. Het contract is aangegaan op 1 juli 1995 en heeft een looptijd van 20 jaar.

Achterblijvers

De kosten van de zogenaamde achterblijvers worden door het Ministerie van OCenW in mindering gebracht op de subsidie. De achterblijvers betreffen personen die ten tijde van de verzelfstandiging arbeidsongeschikt waren, en waarvan het vermoeden was dat ze niet meer in hun functie zouden terugkeren. De lasten van deze achterblijvers zijn slechts te ramen voor een periode van een jaar. Voor de lasten na 1999 is daarom geen voorziening getroffen.

Subsidie

Voor de periode 1998-2000 is door het Ministerie van OCenW een jaarlijkse subsidie verleend van nlg 31.731.000.

Toelichting op de functionele exploitatierekening

Baten

(Bedragen x NLG 1.000)

	1998 (uitkomst)	1998 (begroting)	1997 (uitkomst)
Directe opbrengsten			
Inkomsten uit entreegelden en museum jaarkaart	13.262	10.919	9.626
Directe sponsoring	740	1.455	1.361
Inkomsten horeca exploitatie	711	585	586
Doorberekende kosten winkel	0	200	200
Inkomsten uit verkopen winkels	2.852	0	0
Overige directe opbrengsten	830	350	593
	18.395	13.509	12.366
Indirecte opbrengsten			
Indirecte sponsoring	217	425	433
Overige indirecte opbrengsten	309	307	359
	526	732	792
Subsidies			
Subsidie Ministerie OCenW	31.810	30.787	30.981
Vrijval subsidie OCenW t.b.v. Zuidvleugel	50	50	50
Vrijval egalisereserve investeringsbijdragen	1.291	0	1.283
Overige subsidies en bijdragen	158	90	54
	33.309	30.927	32.368

Lasten

(Bedragen x NLG 1.000)

	1998 (uitkomst)	1998 (begroting)	1997 (uitkomst)
Beheerslasten			
Directie en administratie	9.172	7.526	7.059
Gebouwen en terreinen	11.914	11.118	11.299
Bewaking en beveiliging	9.355	9.151	8.870
	30.441	27.795	27.228
Collectiefunctie			
Collectievorming	6.920	6.678	6.339
Collectiebeheer	488	523	568
Onderzoek en documentatie	332	245	389
Conservering en restauratie	1.507	1.491	1.296
	9.247	8.937	8.592
Publieksfunctie			
Directie en stafbureau	515	640	659
Projecten en tentoonstellingen	4.263	3.826	1.742
Afdeling museuminrichting	895	903	1.472
Educatie en voorlichting, werving en PR	3.234	2.930	2.759
Fotografie	619	587	672
	9.526	8.886	7.304
Buitengewone baten			
Exploitatiesubsidie OCenW voorgaand jaar	0	0	60
Vrijval voorziening wachtgelders en achterblijvers	176	0	33
Afrekening MJK voorgaand boekjaar	213	0	208
Vrijval schuld lening Zuidvleugel	600	0	0
Overige baten voorgaand jaar	390	0	267
	1.379	0	568
Buitengewone lasten			
Dotatie voorziening herstructurering bedrijfsprocessen	1.914	0	1.743
Dotatie voorziening wachtgelders, achterblijvers, afkoopsommen	0	0	1.176
Overige lasten voorgaand jaar	414	0	286
	2.328	0	3.205

Overige gegevens met betrekking tot de personele lasten

Het gemiddeld aantal personeelsleden in 1998 (inclusief personeel van de Rijksmuseum-Stichting) op full time basis bedroeg 346 (1997: 343).

(x NLG 1.000)	1998 (uitkomst)	1998 (begroting)	1997 (uitkomst)
<i>De personele kosten bestaan uit:</i>			
Lonen en salarissen	23.741	22.933	22.515
Sociale lasten	3.694	2.942	1.872
Pensioenlasten	2.454	2.125	1.996
Inhuur derden/uitzendkrachten	529	500	1.560
	30.418	28.500	27.943

Voorstel bestemming exploitatiesaldo

De directie heeft besloten het resultaat 1998 ad nlg 2.736.000 toe te voegen aan de vrije reserves.
Dit voorstel is reeds verwerkt in de balans ultimo 1998.

Overige gegevens

Accountantsverklaring

Wij hebben het in dit verslag opgenomen financieel overzicht van Stichting Het Rijksmuseum te Amsterdam over 1998 gecontroleerd. Dit financieel overzicht is ontleend aan de door ons gecontroleerde jaarrekening 1998 van Stichting Het Rijksmuseum te Amsterdam. Bij die jaarrekening hebben wij op 12 april 1999 een goedkeurende accountantsverklaring verstrekt.

Opdracht

Wij hebben de jaarrekening 1998 van Stichting Het Rijksmuseum te Amsterdam gecontroleerd. De jaarrekening is opgesteld onder verantwoordelijkheid van de directie en Raad van Toezicht van de Stichting. Het is onze verantwoordelijkheid een accountantsverklaring inzake de jaarrekening te verstrekken.

Werkzaamheden

Onze controle is verricht overeenkomstig algemeen aanvaarde richtlijnen met betrekking tot controleopdrachten en met inachtneming van het controleprotocol. Volgens deze richtlijnen dient onze controle zodanig te worden ingepland en uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang omvat. Een controle omvat ondermeer een onderzoek door middel van deelwaarnemingen van informatie ter onderbouwing van de bedragen en de toelichting in de jaarrekening. Tevens omvat een controle een beoordeling van de grondslagen voor financiële verslaggeving die bij het opmaken van de jaarrekening zijn toegepast en van belangrijke schattingen die de directie en de Raad van Toezicht van de Stichting daarbij hebben gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening. Wij zijn van mening dat onze controle een deugdelijke grondslag vormt voor ons oordeel.

Oordeel

Wij zijn van oordeel dat de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de grootte en de samenstelling van het vermogen op 31 december 1998 en van het resultaat over 1998. Voorts zijn wij van oordeel dat de jaarrekening in overeenstemming is met de algemeen aanvaarde grondslagen voor de financiële verantwoording en voldoet aan de bepalingen van het Bekostigingsbesluit Cultuuruitingen (het Besluit) inzake de verantwoording. Tevens delen wij mee dat de bepalingen van het Besluit en de Regeling genoemd in het controleprotocol en de daarin bedoelde beschikkingsonderdelen voorzover van toepassing zijn nageleefd.

Wij zijn van oordeel dat dit overzicht op alle van materieel belang zijnde aspecten in overeenstemming is met de jaarrekening waaraan deze is ontleend.

Den Haag, 12 april 1999

Deloitte & Touche
Registeraccountants

Auteurs essays

Reinier Baarsen	De Schenking Teding van Berkhout William Burges <i>Fles</i>
Guido Jansen	Houbraken en Van Mieris
Jan Rudolph de Lorm	Kastanjes en koffie
Pauline Lunsingh Scheurleer	Een raspaard en zijn verzorger
Marijn Schapelhouman	Het liedboek van Anna Steyns
Theo Schoemaker	De Rijksmuseum CKV Wegwijzer
Frits Scholten	Francis van Bossuit <i>Mars</i> Adriaan de Vries <i>Het ontwerp van de tentoonstelling</i>
Peter Sigmond	Herinrichting afdeling Nederlandse geschiedenis
Arie Wallert	Schatten uit Venetië <i>Van Tempera naar olieverf</i>
Kees Zandvliet	Anne-Louis Girodet-Trioson <i>Portret van koningin Hortense de Beauharnais</i>

Illustraties tussenbladen

Adriaan de Vries *Triton* 1615–1618
Bruikleen van het Nationalmuseum Stockholm – p. 10

Adriaan de Vries *Bacchus vindt Ariadne op Naxos*
circa 1610 – p. 30

Tullio Lombardo of Antonio Lombardo, toegeschreven *Gentile Bellini* circa 1500 – p. 64

Godin Durga doodt de buffeldemon
10e / 11e eeuw – p. 91

Tilman Riemenschneider *De annunciatie*
circa 1480–1485 – p. 100

Artus Quellinus de Oude *Los deel van een schets voor het tympan van de voorgevel van het Amsterdams Raadhuis, thans Koninklijk Paleis: zeegoden brengen hulde aan de stedemaagd*
circa 1656
Bruikleen van het Amsterdams Historisch Museum – p. 123

Eindredactie

Marcelle Verberne

Ontwerp

Pieter Roozen, Amsterdam

Lithografie

Scanprofile, Oisterwijk

Druk

Waanders Drukkers, Zwolle

